

„ეჰ, სწრაფია ცხოვრების გზა – როგორც ქარის ტოტი –
იმ დღეების გულწრფელობა გავიხსენოთ, მოდი!“

(კლავდიონი)

ლაპარაკობენ თვალები

გვიზოცდები

როსტომ ტაბატაძე

„ეჰ, სწრაფია ცხოვრების გზა – როგორც ქარის ტოტი –
იმ დღეების გულწრფელობა გავიხსენოთ, მოდი!“
(გალაყრონი)

როსტომ ტაბატაძე

ლაპარაკობენ თვალები

(*ჟანოტოეზი*)

თბილისი 2013

ტირაჟი 500
ფასი სახელშეკრულებო
წიგნი გამოიცა ავტორის ხარჯებით

ISBN 978-9941-0-5210-1

ავტორისაბან

ბუნებისაგან განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული ადამიანები ფანტაზიით შედევრებს ქმნიან. ცხოვრებაში უშუალოდ ნანახისა და განცდილის აღქმას და ქალაღდზე მის გადატანას კი დიდი ნიჭი არ სჭირდება. ამისათვის საკმარისია მხოლოდ ნერა-კითხვის ცოდნა. მე მეორე კატეგორიას ვეკუთვნი. დღეს, როდესაც „გაღმით წიგნია, გამომღმით მკითხველი, შუაში კი – ტელევიზორი და კომპიუტერი“, ჩემი კატეგორიის „მწერლის“ მიერ კალმის ხელში აღებას გამართლება არა აქვს. მაგრამ მე მაინც ვწერ. ვწერ, ვავსებ და ვაგრძელებ ჩემს მიერ ამავე ფორმით (ნაღდ ფაქტებზე დაყრდნობით) გამოქვეყნებულ წიგნს „ეპიზოდები კომუნისტური ცხოვრებიდან“, რომელიც „მდინარის გაღმა“ დღეს.

ბრძენი ამბობს: ადამიანის სახე მისი სულის სარკეაო. მიმაჩნია, რომ ადამიანის სულიერ სამყაროში ხედვის თვალსაზრისით თვალეები შეუღარებელნი არიან. ამ მხრივ მე ვერაფერს მეუბნება მაგალითად ცხვირი, რომელიც ასევე სახის ნაწილია, „პრესტიჟული“ ადგილი უჭირავს იქ და პრეტენზიულადაც გამოიყურება.

თვალეებს განსაკუთრებული ფუნქცია აკისრიათ. ადამიანები თვალეებით საუბრობენ კიდეც. მე ბევრჯერ მისაუბრია თვალეებით, შენც გისაუბრია მკითხველო, მაგრამ არ

გაგითავისებია ეს მომენტი. ეპიზოდებში აღწერილია ცხოვრებაში ჩემს მიერ უშუალოდ განცდილი ამბები. ყურადღება გამახვილებულია მანდილოსნის თვალეზზე. მე ისინი უფრო მრავლისმეტყველად მეჩვენებიან. თუ მანდილოსნები ოპონირებას გამინევენ, მამაკაცის თვალეზზე წერა მათთვის მინდვია.

როსტომ ტაბატაძე

ოპოლი სტუდენტების კავშირი

პედაგოგიური ინსტიტუტის მეოთხე კურსის სტუდენტი ვიყავი და ნაქირავებ ბინაში, მეორე კურსის სტუდენტთან ერთად ვცხოვრობდი. იგი ლიმიტით იყო მოვლინებული მაღალმთიანი რაიონიდან, სულ იყო 19 წლის, მოკრძალებული და თავაზიანი. მამა ადრე გარდაცვლოდა და დედასთან ერთად ხელმოკლეთ ცხოვრობდა. ერთხანს გულჩათხრობილი გახდა, რამდენჯერმე ჩაკითხვის შემდეგ საიდუმლო გამიმხილა – თანაკურსელი შეჰყვარებია და მისი ცოლად შერთვა გადაუნყვეტია.

მეც უმამოდ ვიზრდებოდი, ოჯახშიც ისეთივე ეკონომიკური მდგომარეობა მქონდა და ცოლის შერთვა ინსტიტუტის დამთავრებისა და ეკონომიკურად ცოტა მოძღვარების შემდეგ მქონდა გადაწყვეტილი. ამიტომ მასაც დროებით თავის შეკავება ვურჩიე. მან ჩემი მოსმენაც არ ისურვა – ოპოლი სტუდენტს ნაკლები მომეთხოვება, უფრო იოლ ფორმებში მოვახერხებ და-ოჯახებას, ვიდრე ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ 100 – მანეთზე მომუშავე ღარიბი მასწავლებელიო – მითხრა და რადგან მე აქცენტი ეკონომიკურ მდგომარეობაზე გავაკეთე, „ანგარიშიც“ წარმომიდგინა: ჩემს საცოლეს დედაჩემი თავის სამკაულებს გადასცემსო – სთქვა ამაყად და ცოტა ნაინუნუნა ტანსაცმლისა და ფეხსაცმლის ყიდვისათვის საჭირო თანხების უკმარისობაზე. ამ საყიდელთა შორის კი, საკმაოდ სოლიდური თანხით, მოდამი ახლადშემოსული ქალის ჩექმები ფიგურირებდნენ.

აზრთა შეჯერება ვერ მოვახერხეთ. მე მისი გადაწყვეტილება მეჩვენებოდა არასერიოზულად, იმას კი – ჩემი რჩევა – დარიგება.

იმ ხანებში სკოლაში პედაგოგიურ პრაქტიკებს გავ-

დიოდი, ერთ – ერთ კლასში გაკვეთილი ცდებოდა. მოსწავლეები კორიდორში იყვნენ გამოსულები და მეტისმეტად ხმაურობდნენ. სკოლის დირექტორმა მათი დაწყნარება დამავალა. მეც კორიდორში გამოვედი, ვხედავ ერთი მოსწავლე ღია ფანჯრის რაფაზე ასულა, ქმნის შთაბეჭდილებას თითქოს იქედან ხტება და ამ სცენის შემყურე თანაკლასელების ნივილ – კივილით ერთობა. ჩემს დანახვაზე იგი ძირს ჩამოხტა. საშიში ცელქობისათვის მე იგი მკაცრად დავტუქსე და ყურიც ავუწიე. „რისხვა“ არც სხვებს დავაკელი და კლასში შევიყვანე. ისინი დასხდნენ, მეც დავჯექი. დაძაბული სიტუაციაა, ერთმანეთს მოქუფრული სახეებითა და „შურისმაძიებლის“ თვალებით შევყურებთ. გამეფებულ სიწყნარეს ფანჯრის მინაზე ბუზის ბზუილის ხმა არღვევს. ერთერთ მოსწავლეს გაკვეთილი ვკითხე. ადამიანის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული თემა ჰქონიათ გაკვეთილად და მან სთქვა: ადამიანის შორეული წინაპარი ოთხი ფეხით დადიოდაო. ჩემთვის გავიფიქრე, კიდევ კარგი ეხლა რომ ორ ფეხზე დადის, თორემ ობოლ სტუდენტს საცოლესთვის ორი წყვილი ჩექმის ყიდვა დასჭირდებოდა – თქო. ამის გაფიქრებაზე დაძაბულობა მომეხსნა და ეტყობა ეს ჩემს სახეზედაც აისახა. ბავშვებმა იგრძნეს ეს და სახეები გაუბრწყინდათ, ცელქმა ბიჭმა გაიცინა კიდევ. როცა სიცილის მიზეზი ვკითხე, თავიდან შეკრთა და ყურებზე ხელები აიფარა, შემდეგ კი, როცა ღიმილი მეც შემნიშნა, მითხრა: ყურები მენწვის მასწ. და სიცილი აუტყდა, მის სიცილს კი მთელი კლასი აჰყვა, მეც თავი ველარ შევიკავე და ყველამ ერთად ვიცინეთ. ამის შემდეგ გაკვეთილის თემა შევცვალეთ და პროფორიენტაციაზე გადავედით. ჩემი პირველი შეკითხვის შემდეგ – რა პროფესიის დაუფლება სურდათ – შეკითხვებს სულ ისინი მაძლევდნენ: რატომ ავირჩიე პედაგოგის პროფესია, ვაპირებ თუ არა

ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ სკოლაში მუშაობას, რა კაცის საქმეა პედაგოგობა და როგორ ვაპირებ ხელფასით ცხოვრებას და სხვა. ისე გათამამდნენ, რომ ცელქმა ბიჭმა მკითხა: შეყვარებული გყავთ მასნ... ჩემს დადებით პასუხზე ბევრი იცინეს. ჩემი იგივე შეკითხვა – ჰყავდათ თუ არა მათ შეყვარებულები – კი არასერიოზულად მიიჩნიეს და ისევ იცინეს. შემდეგ კი, როცა ამ კითხვას სერიოზული ელფერი მივეცი და პასუხიც სერიოზულად მოვითხოვე, ერთმანეთს გადახედეს. ცელქ ბიჭს თვალები იმ გოგოსკენ გაეპარა, ფანჯრიდან მისი გადახტომის შიშით ყველაზე ხმამალა რომ წიოდა. საჩვენებელი თითის ტუჩებთან ფაქიზად მიტანით მე მას მივანიშნე, ყველაფერს მივხვდი, მაგრამ „სამარე ვარ“, საიდუმლოს შეგინახავ – თქო. მას არ ეგონა თუ ასე იოლად „გაიშიფრებოდა“, შერცხვა და თავი დახარა.

აკაკი წერეთელი უფრო დიდი შემოქმედია, თუ იროდიონ ევდოშვილი მასნ? მეკითხება ერთი. მაგ კითხვით თქვენი ქართულის მასწავლებელს მიმართეთ, ვპასუხობ და გაკვეთილიც მთავრდება.

სამასწავლებლოში შესულს, ამ კლასის ქართულის მასწავლებელი, იგივე დამრიგებელი, სიმპატიური მანდილოსანი მეუბნება: კლასის წინ გამოვიარე, ხმამალა სიცილის ხმა გამოდიოდა და რას ჰყვებოდი ასეთს?

– მაგ ჩექმებში რა მიეცით? – კითხვას კითხვითვე ვპასუხობ მე.

– ხუთასი მანეთი, მაგრამ ეგ რა შუაშია?

– შუაშია, ვეუბნები მე და საუბრის თემას ვცვლი.

– ბავშვები აკაკი წერეთლისა და იროდიონ ევდოშვილის რეიტინგებით ინტერესდებიან და იქნებ ესაუბროთ მათ ამ საკითხზე.

ოხ დედა, რა ამბავი ამიტეხეს, სთქვა მან და მიაბო: „აკაკი წერეთლის „განთიადს“ მთელი ჩე-

მი ორატორული ხელოვნების დემონსტრირებით ვუკითხავდი და ბავშვებიც გულისყურით მისმენდნენ. წამოდგა ერთი, წინ რომ პუტკუნა ბიჭი ზის, გოჩა და ტუალეტში გასვლა ითხოვა. მე კითხვა შევწყვიტე, ემოციები ველარ მოვთოკე, ბავშვი გავკიცხე და გარეთ გავაგდე. შემდეგ კი ლექსი უხალისოდ ბოლომდე ჩავიკითხე და ქართულ საზოგადოებაში მისი მაღალი რეიტინგის შესახებ ვისაუბრე. გავიხსენე ისიც, რომ ამ ლექსის კითხვის დროს ორატორისათვის სტალინს უთქვამს – „შენწყვიტე კითხვა, თორემ ავტირდებიო“, მოვიხსენიე აკაკი წერეთელი, როგორც საქართველოს ბულბული და კიდევ ერთხელ მთელი გულწრფელობით და საკმაოდ ემოციურად გამოვთქვი გულისწყრომა იმის გამო, რომ ამ ბუმბერაზი პოეტის ლექსის ჩაკითხვამდე დარჩენილი რამდენიმე წამი ველარ შეიკავა გოჩამ თავი და გაკვეთილიდან გასვლა ითხოვა. ბავშვებს კი, კიდევ ერთხელ შევახსენე არაერთგზის ნათქვამი იმის შესახებ, რომ, როდესაც მე ახალ მასალას ვხსნი და მობილიზებული მაქვს მოსწავლეთა ყურადღება, თავი შეიკავონ ასეთი მოთხოვნებისაგან, გადაუდებელ შემთხვევაში კი, ჩემგან ყოველგვარი ნებართვის გარეშე, წყნარად გავიდნენ გაკვეთილიდან და შემოვიდნენ უკან.

ამ კლასის მოსწავლეები ძირითადად მეზობლად ცხოვრობენ, მათ ეს ამბავი გოჩას ოჯახშიც მიუტანიათ და ხაზგასმა გაუკეთებიათ – მასწავლებელი ბუმბერაზი პოეტის ლექსის კითხვის შეწყვეტამ გააღიზიანაო. დედას ბავშვი დაუტუქსია, მამას კი – გაულახია. რატომ ჩემი შვილიშვილი გამილახესო და მეორე დღეს სკოლაში გოჩას ბებია მოგვეჭრა, ჩემი მისამართით რისხვა და აგრესია გამოხატა და ხმამაღლა გაიძახდა: როცა ბავშვს ტუალეტი მოუნდება, მისთვის ბუმბერაზი აკაკი და იროდიონ ევდოშვილი სულ ერთიაო.

მასწავლებლებმა ბებია დაამშვიდეს და გაისტუმრეს.

ორი კვირის თავზე გოჩას დედას შეეხვდი, მე მას სრულიად მშვიდად ვუამბე თავისი დედამთილის საქციელზე და ვიცინეთ კიდეც, მაგრამ სახლში მისვლისას ის დედამთილს ნაჩხუბებია: როგორ გაბედე იმ განათლებულ ხალხში მისვლა შე უნიგნურო, შენ რა იცი იროდიონ ევდოშვილი რა შემოქმედიაო. ბებიასაც უკან არ დაუხევია – აკაკი წერეთელს იროდიონ ევდოშვილი ვერ შეედრებაო – უთქვამს და გაჩაღებულა „მწვავე დისკუსია“ – აკაკი წერეთელი უფრო დიდი შემოქმედია თუ იროდიონ ევდოშვილი. შემოქმედთა რეიტინგი აქ განმსაზღვრელი არ არის, მთავარი ისაა ვინ დგას მათ მხარეზე. რძალი მაინც რძალია და მას დედამთილი „ჩიხში“ მიუძმნყვდევია. ეტყობა სამეზობლოში საჭორაო თემა გაჩნდა, მიაჩნიათ, რომ რძალმა დედამთილი უსამართლოდ ჩააჩუმა, ამ თემაზე საუბარს ბავშვებიც ისმენენ და აკაკისა და იროდიონის რეიტინგთა განხილვის პროცესში, სამწუხაროდ, ჩემი კლასის მოსწავლეებიც აღმოჩნდნენ ჩართულნი“.

სალამოს ობოლმა სტუდენტებმა გაკვეთილი გავარჩიეთ, როცა ჩვენს შორეულ წინაპართა ფეხების რაოდენობას მივადექით, ჩემმა კოლეგამ სთქვა: ჩემს საცოლეს რამდენი ფეხიც არ უნდა ჰქონდეს, ბაჩუჩებს ვუყიდი და მაინც შევირთავო.

ცხოვრებამ ოჯახის შექმნის საკითხზე ჩემი ოპონენტის „არასერიოზული“ მიდგომის სერიოზულობაში დამარწმუნა. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, იგი თავის მშობლიურ რაიონში დიპლომთან ერთად, ცოლ – შვილით დაბრუნდა.

მე კი სტუდენტური წლებიდან სატრფიალო თემაზე აუხდენელი ოცნებების სახით შემომჩრა მხოლოდ მოგონებები, ვიხსენებ ერთ მათგანს: ჩემთვის ზოგიერთი ლექტორის ინტერესმოკლებული ლექცია ახალგაზრდული ოცნებების ასაფრენ ბილიკს ემსგავსებოდა. იმ დღეს სამე-

დიცინო დარგის ლექტორმა სხვათაშორის თქვა: - დედის ორგანიზმში შვილის ჩანასახი დროის გარკვეულ მონაკვეთში დედის არტერიული სისხლით იკვებებაო. ჩემთვის ეს დედის შესახებ ახალი, შთამბეჭდავი ინფორმაცია იყო. მორიგ ლექციაზე ლიტერატურათმცოდნეობის ლექტორმა საინტერესოდ ისაუბრა „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტზე. აღნიშნა, რომ წინა საუკუნეებში იგი ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა, მისი გადამწერები ხშირ შემთხვევაში უშვებდნენ შეცდომებს. ზოგჯერ კი გამოტოვებდნენ, ან თავისივე შეთხზულ ახალ სტროფებს უმატებდნენ მას, რითაც ამახინჯებდნენ და ანაგვიანებდნენ ამ გენიალურ ნაწარმოებს.

ლექტორის საინტერესო საუბარი მოკლე ხანში მომაბეზრებელი გახდა და იგი კარნახში გადაიზარდა. ასეთ შემთხვევაში სტუდენტებს ლექციის ჩაწერა გვევალებოდა, მეც ვწერდი, მაგრამ არა ლექტორის ნაკარნახევს. ერთი გოგო მიყვარდა, წარმოვიდგინე იგი ქაჯების ტყვეობაში და დედის, როგორც სიცოცხლის წყაროს შესახებ, ჯერ კიდევ ემოციებით დატვირთული, რუსთაველის მიბაძვით ვწერდი ლექსს - ვანაგვიანებდი „ვეფხისტყაოსანს“. ვიხსენებ იმ ლექსსაც:

წიგნი საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი

მუცლად ვინ გკვება დედამან, არტერიულის სისხლითა,
კვლა რომელ ძუძუ განოვა, აკვან ვინ გირნო ლხინითა,
ვინ დედა-ენა გასწავლა, ბანტს ვინ გაბამდა დილითა,
დიდება ქალსა, მშობელსა, ამაყსა ზრდილით შვილითა.

გიხილე და იმავ დლიდან დამსწვა შენმან ტრფობის აღმან,
მსგავსი შენი ამავე ქვეყნად ვეჭვ, რომ ჰპოვოს სადმე თვალმან,
ოცნებისა ზღვაში ჩამფალ შენ უმანკომ, ნაზმან ქალმან
და გულს დალი სამუდამოდ დააჩინა შენმან ხალმან.

შენად ტყვედ ყოფნა ვარჩივნი სტუდენტმან, შვების მწყურვალმან,
შენს მეტმან ვერვინ განმკურნოს, ვერც ჟამმან ყოვლის მკურნალმან,
შევიცნა შენი სამყოფი, დაუყოვნებლივ მუნ ვარ მალ,
გავუძლო ყოველ გასაჭირს, შენის სიშორით მჭვუნვარმან.

ქალის ტყვედ ყოფნის სურვილი ადრე არასდროს მქონია,
ოცნების სფერო განათდა, თავი მეღეექსე მგონია,
მე ლექსს ვნერ სასონარკვეთით, ლექტორს ლექცია ჰგონია,
ხრამში ვარ გადაჩეხილი, ამოსვლა მონაგონია.

ჩივილი ჩემი ემსგავსვის ოხვრას ყოვლისა ხამისა,
მე არც წყვიდადის მეშინვის, კლდოვან გზის, და არც ხრამისა,
სიკვდილსც მზის შუქზე შევჰნატრი, არ მინდ მსხვერპლ გავხდე ღამისა,
ლექტორის მალვით ლექსსა ვნერ, მე რუსთველისად ამისა“.

მივმართავ ლექსის ადრესატს: ჩემო ოცნებავ, მწყინს
რომ ჩვენი ერთობა არ შედგა. მწყინს, მაგრამ არც ძალიან.
ჩემს გვერდში მეუღლეობას - ცალ ხელში ძროხას ბანრით,
მეორეში ბავშვს და დატვირთვას სხვამხრივაც, შენ ვერ
„გაქაჩავდი“. შენ მკვდარს განახავდი და დავინვებოდი,
„ვითა აბედი კვესითა“. ამიტომ „დაგთმე გულითა...“

ნეტარნ ხართ საყვარელი არსებანი, სტუდენტობის
დროს ირანის შაჰის უფლებებს ვნატრობდი. ვნატრობდი
მხოლოდ იმიტომ, რომ მრავალი ცოლის შერთვის უფლება
მქონოდა. არც იმ შემთხვევაში გამოვიჩინდი ღორობას.
პირველ ცოლად შეგიერთავდი შენ. შევიერთავდი კიდევ ორს -
ერთი შენ მოგემსახურებოდა, მეორე კი - მე. ეგ იქნებოდა და

ეგ. ჩვენს შემთხვევაში კი - ან სამი ან არცერთი - არცერთი ჯობდა. აუხდენელი ოცნების სახით შენ ჩემი აღმაფრენის მუდმივ საზრდოდ დარჩი. „ინამდვილე, სინამდვილე! ნუ ახდები ოცნებავ!“ (პოეტი მიხეილ ქვლივიძე).

მანდილოსნის თვალები

მამა ადრე გარდამეცვალა და ობლობაში ვიზრდე-ბოდი. სკოლაში წარჩინებული მოსწავლე ვიყავი. დედაჩემი ამით ამაყობდა. შემდეგ კი სადღაც გაუგონია ნიჭიერი ადამიანები ბოლოს აფრენენო და მითხრა: – სწავლას ცოტა მოუკელი, არ დამლუპო შეილოვო. ამ მოსაზრების მიზეზი რომ ვკითხე, მითხრა: გაკვირდები და გამჩნევ, მარტო ზიხარ, სახეზე ხან ზედმეტად წარბშეკრული, მოღუშული ხარ, ხან კიდევ ილიმებიო. დედაჩემი დავამშვიდე, მაგრამ ეს სიმართლე იყო და ცოტა მეც შევშინდი.

სკოლაში სწავლის მოკლებას შევეცაადე და მასწავლებლებმა მითხრეს – შენ ბიჭო შენს ძმას არ დაემსგავსო, არ დალუპო დედაშენიო. ჩემი ძმა კი სკოლაში უკანასკნელი მოსწავლე იყო. დავფიქრდი და ჩემს თავს თვითონვე დავუსვი დიაგნოზი: როცა ჩემთვის, მარტო ვზივარ, ყოველთვის რალაცაზე ვფიქრობ, ვოცნებობ. ეს „რალაც“ კი სხვადასხვაგვარ განცდებს და ემოციებს იწვევს ჩემში და ამის შესაბამისად ხან წარბშეკრული ვარ, ხან კიდევ მეღიმება და რატომ უნდა იყოს ეს საშიში.

საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ რამდენიმე წელი მშენებლობაზე ვმუშაობდი. ნაცნობთა წრეში მოკრძალებულ და თავაზიან ახალგაზრდად ვითვლებოდი. ჩემი ეს თვისებები განსაკუთრებით მკაფიოდ იკვეთებოდა მანდილოსნებთან ურთიერთობაში, მაგრამ

ერთი მათგანის მხრიდან რისხვას მაინც ვერ ავცდი: 19-წლის ბიჭი ვიყავი. იმ ხანებში ქალაქში დიდი ავტობუსები მოძრაობდნენ. სალამოს საათებში ავტობუსებში ტევა არ იყო. გადაინით! გაისმის უკანა მხრიდან მგზავრთა შეძახილები და მეც მივინევ წინ. ავტობუსის სალონს ზემოთ მგზავრთათვის ხელის მოსაკიდი ჰქონდა დამაგრებული. ბევრი რომ გადავინიე, ხელის მოსაკიდი დამთავრდა, შემოვბრუნდი და ზურგით მძლოლის კაბინას მივეყრდენი. ვხედავ მშვენიერი გოგონა, რომელიც ჩემს ზურგს უკან მდგარა, ჩემს პირისპირ აღმოჩნდა. გადაინით! კვლავ გაისმა მორიგ გაჩერებაზე შეძახილი. რომ გადავინიო ხელი რაზე მოვკიდო! წარმოსთქვა გოგონამ პრეტენზიულად. მე გამეცინა.

– რაზე გაიცინე – მკვახედ მითხრა მან.

– არაფერზე – ვუპასუხე მე.

– არაფერზე სულელები იცინიან, მითხრა ბოლმიანი ხმით და ანთებული თვალებით რისხვა შემომაფრქვია.

ჩემს ცნობიერებაში ამ გოგოს თვალები ფოტოასლივით აისახა, სახე კი – არა. მე შევწუხდი, ბოდიშის მოხდა დავაპირე, მაგრამ ეს „აღიარებით ჩვენებას“ დაემსგავსებოდა და ვიუხერხულე.

შემდგომ პერიოდში მკვეთრად შევიცვალე. ღიმილის მომგვრელ ემოციებზე წამიერად ჩემს ცნობიერებაში ის თვალები გაილევებდნენ ხოლმე და ღიმილის ნაცვლად სევდა მეუფლებოდა. თითქოს დავსერიოზულდი. ეს დედამაც შემნიშნა და შემაქო კიდეც.

მოკლე ხანში სამხედრო სამსახურში გამინვიეს, სადაც სამი წელი გავატარე, მას მოჰყვა უმაღლესი სასწავლებელი, შემდეგ ისევ მშობლიური ქალაქი და საქმიანობა სხვადასხვა სფეროში. იყო თავისუფალი დროც. მარტოობაში ყოფნისას ოცნებებს ვერ გადავეჩვიე, ღიმილს – კი. ზოგჯერ მენატრებოდნენ კიდეც „მკურნალი“ თვალები, მაგრამ ძნელი იყო მათი აღმოჩენა

უცნობ სახეზე. მას აქეთ 15 წელზე მეტი იყო გასული.

ბოლო ხანებში საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თნამშრომელი გავხდი, სამსახურმა დამტვირთა და ემოციებიც იქ განცდილს უკავშირდებოდა. ერთ საღამოს კაბინეტის კარი გაიღო და სევდიანი გამომეტყველების, გულჩათხრობილმა ქალმა შემოსვლაზე ნებართვა ითხოვა. ჩემი თანხმობის შემდეგ კი მოკრძალებით დაჯდა და დაიწყო საუბარი:

– ოჯახში მყავს მეუღლე და პატარა ბავშვი. მაქვს აუტანელი პირობები. მეუღლე გადაყოლილია „ძმა-ბიჭობიას“, ხშირად თვრება, მის ლოდინში ღამეებს ვათევ, მოვა და მაყენებს როგორც სიტყვიერ, ისე ფიზიკურ შეურაცხყოფას. რამდენჯერმე გადავწყვიტე თვითმკვლელობა, მაგრამ ბავშვს ვერ ვუღალატე. იქნებ დამეხმაროთ და გამომიყოთ თავშესაფარი, რათა ჩემს შვილთან ერთად მომეცეს ადამიანური ცხოვრების საშუალება. საუბარი დაასრულა და აღმასკომის თავჯდომარის სახელზე დაწერილი, ამავე შინაარსის განცხადებაც გადმომცა. მე მას მეუღლის შესახებ ცოტა რამ ვკითხე. მუშაობსო მითხრა, ასაკიც ახალგაზრდული დამისახელა, შემდეგ კი ჩვენს შორის ასეთი დიალოგი გაიმართა:

– იქნებ მოახერხოთ როგორმე ოჯახის შენარჩუნება.

– ოჯახის შენარჩუნება კი არა, ხელის მოსაკიდო რომ მქონდეს, მაგას ციხეში გავუშვებდი.

ბოლმიანი ხმა მეცნო, თვალეში შევხედე, რისხვაც ისაა... თქვენ ხელის მოსაკიდის პრობლემა მგონი საერთოდ გაქვთ ცხოვრებაში. – გადავამოწმე ჩემო მესხიერება მე

ამ სიტყვების გაგონებაზე მას თავისი პრობლემა თითქოს მიავიწყდა და სახეზე ღიმილმა გადაუარა.

... აჰა, შენ ისა ხარ? მე შენ ათი წელი დაგეძებდი, უნდა გამეღახე.

– შემდეგ რატომ შეწყვიტე ძებნა?

– შემდეგ დავოჯახდი.

ეს სიტყვები თითქოს წამოსცდა, შერცხვა და ოდნავ წამოწითლდა.

– მეც დაგეძებდი, მაგრამ გასალახად არა.

შემოტანილ განცხადებას გადავხედე და სახელი, მზია, ამოვიკითხე. ამ „მაყვალას“ მზია ვინ დაარქვა – თქო, გავიფიქრე, მაგრამ გალიმება „ვერ გავბედე“.

ერთმანეთის ამბავი ძირფესვიანად მოვიკითხეთ. როცა გაიგო, რომ დაუოჯახებელი ვიყავი, მისაყვედურა: დაგიგვიანებია, სერიოზულ ბიჭებს გოგოებთან სერიოზული საუბარი არ გეხერხებათ, ამ მხრივ თავხედები გჯობიანო. ამ თემაზე საუბრისას კიდევ ერთხელ ვურჩიე, როგორმე შვილისათვის მამა შეენარჩუნებია.

ეჰ! ზოგიერთი კაცი საერთოდ არ არის მოწოდებული გახდეს მამა. დაინვას ქალის ბედი, მას რომ ჭკუა ჰქონდეს, საერთოდ არ უნდა გათხოვდეს. ამ დღეებში ვილაც დეგენერატი გაზეთში წერდა ქალებს მამაკაცების მსგავსად ხელფასზე უშვილობის გადასახადი უნდა დაექვეთხოთ... ის „დეგენერატი“ მე ვიყავი. შევწუხდი, სიჩუმე ჩამოვარდა, ჩემს ცნობიერებაში გაიელვა იმ წერილის ისტორიამ:

* * *

იმ ხანებში საყოველთაო სახალხო განხილვისათვის გამოქვეყნებული იყო სსრ კავშირის კონსტიტუციის პროექტი.

ზემდგომიდან იყო დავალება, რომ უზრუნველგვეყო მისი განხილვის საჯაროობა და ამ საქმეში მაგალითის მიმცემი ჩვენ, პარტიული და საბჭოთა მუშაკები უნდა ვყოფილიყავით.

რამდენიმე შენიშვნა გამოვაქვეყნე, მათ შორის ისიც. ნახევრად ხუმრობით და მეგონა მან თავისი მისია შეასრულა, რადგან გამოსმაურებათა რაოდენობაში ჩაითვალა. როგორც ჩანს, მოვალეობის მოხდის მიზნით საქმე არ უნდა აკეთო. გთავაზობთ იმ წერილსაც:

თუ თანასწორობაა, თანასწორობა იყო

კონსტიტუციის პროექტის 35 - ე მუხლში აღნიშნულია სსრ კავშირში ქალისა და მამაკაცის თანასწორუფლებიანობაზე. თუმცა პრაქტიკულ ცხოვრებაში ქალები დამსახურებულად, მაგრამ ერთ კონკრეტულ შემთხვევაში დაუმსახურებლადაც, გარკვეული პრივილეგიებით სარგებლობენ.

დაუმსახურებელ პრივილეგიად მიმაჩნია ის, რომ გაუთხოვარ ქალებს ხელფასზე არ ექვითებათ უშვილობის გადასახადი.

ოჯახის შექმნაში (შეუღლებაში) კაცისა და ქალის როლი კანონით თანაბარია, რეალურად კი სასწორი ქალების მხარეზეც გადაიხარა, რადგან ისინი უფრო ხშირად, ვიდრე მამაკაცები, ახერხებენ შექმნან ოჯახები თავიანთ სასურველ ადამიანებთან.

ქალი მოტრფიალე ვაჟს შეუღლებაზე უარს ეუბნება. ნებით მამაკაცი მიზანს ვერ აღწევს, იძულებით მეთოდს კი კანონი კრძალავს. მამაკაცს ისლა დარჩენია გრძნობა გულში ჩაიკლას და თან უშვილობის გადასახადი იხადოს. მგონი ამ შემთხვევაში (ასეთი შემთხვევები კი პრაქტიკულ ცხოვრებაში საკმაოდ ბევრია) უფრო გამართლებული იქნებოდა უშვილობის გადასახადი პირიქით, ქალს გადაეხადა.

როგორ მოიქცეს ვაჟი? შეუღლდეს იგი ნებისმიერ სხვა ქალთან? საკითხის ასეთნაირად გაგება კანონის მიერ მამაკაცის დამცირებად მიმაჩნია, რადგან მას ამ შემთხვევაში მამაკაცი გრძნობის არმქონე ცხოველის

დონემდე დაჰყავს. მამ ქალებმაც დასთმონ და შეუღ-
ლდნენ ნებისმიერ მამაკაცთან.

უნდა გათვალისწინებული იქნას ის გარემოება, რომ
უფრო ხშირად ოჯახის შექმნას აგვიანებენ და ზოგ-
ჯერ საერთოდ გაუთხოვრები რჩებიან ბუნებისაგან და-
ჯილდოებული, „ნუნია“ ქალები და ყველა გაუთხოვარ
ქალს, მამაკაცის მსგავსად, ხელფასზე დაექვეთოს უშ-
ვილობის გადასახადი – თუ თანასწორობაა, თანასწო-
რობა იყოს.

* * *

ხანმოკლე დუმილის შემდეგ, სიჩუმე, ისევ ჩემმა თა-
ნამოსაუბრემ დაარღვია.

– ძალიან შეცვლილი ხარ, ჭაღარაც გამოგრევიან,
რომ გიყურებ, მგონი სიცილი საერთოდ დაგვინყებია.

– ყოველ შემთხვევაში არაფერზე აღარ მეცინება.

– ეგ სიტყვები დაივიწყე.

– არ შემიძლია.

– მაშინ მაპატიე, მითხრა და თვალები აემღვრა.

– საპატიებელი არაფერი გჭირს, შენ მართალი იყავი.

– მე მართალი არ ვიყავი, ვინ მკითხავდა მე შენ რა
გაივლე გულში. იმ რეპლიკით მომღიმარ ბიჭს მე გული
გატკინე. შენ კი ვაჟკაცურად მოიქეცი, მაპატიე და
ამით გული მეც მატკინე. სახლში რომ მივედი, ვიტირე
კიდეც. დრო რომ გავიდა, სევდა უფრო დამეუფლა.
ქალაქში რომ გამოვდიოდი, თითქოს დაგეძებდი და
ბოდის მოხდას ვაპირებდი. თუმცა რომ შემხვედროდი,
ამის გაკეთებას ვერ შევძლებდი. შენც სულ გაუჩინარდი.
შენს ადგილზე მაშინ ზოგიერთი ბიჭი მე მკვდარსა და
ცოცხალს არ დამიტოვებდა შეუგინებელს. ახალგაზრდა
გოგოებს კი ისეთი ბიჭები ჰგონიათ ვაჟკაცები. მეც
ასეთზე შევაჩერე არჩევანი. დაიწვას ის დღე – სთქვა
და ხელჩანთა გახსნა.

კარი გაიღო და კაბინეტში „პროფესიონალი“ მომჩივანი ქალი, თითქოს ჯიქურ შემოვიდა და დაჯდა. გახსნილ ხელჩანთას რომ შეხედა, გაიფიქრა, ქრთამის გადაცემის ფაქტს შევესწარიო და თვალები გაუბრწყინდა.

ჩემმა თანამოსაუბრემ კი ხელჩანთიდან ცხვირსახოცი ამოიღო, ცრემლები მოინმინდა და გასასვლელად მოემზადა.

– დედა ხარ და პრობლემებს შეეჭიდე – ფარხმალი არ დაყარო მზია! პირველად მივმართე სახელით თხუთმეტი წლის წინ შეხვედრილ მანდილოსანს.

– დამოძღვრა..., მტერს მიეცა ამათთან საქმე – ჩაილაპარაკა ბოლმიანად ახლად შემოსულმა ქალმა და ცრემლმორეული მანდილოსნიდან მხარდამჭერ გამობხაურებას ამაოდ დაელოდა.

მზიას დატოვებულ განცხადებაზე წერილობითი პასუხი გაეგზავნა. იგი არსებული კანონმდებლობის განმარტებას შეიცავდა და მეუღლეების განკარგულებაში არსებული საცხოვრებელი ფართობის სასამართლოს წესით გამიჯვნას ითვალისწინებდა. პასუხი უარყოფითი იყო. ამიტომ მე ამ მანდილოსანთან არასასიამოვნო საუბარს ველოდებოდი და შეხვედრას ვერიდებოდი. მაგარამ ჩემდა გასაკვირად მოხდა პირიქით, რამდენიმე თვე იყო გასული, იგი საკმაოდ მშვიდი და ხალისიანი მოვიდა ჩემთან და თავისი განცხადების უკან გატანა მოითხოვა. არ მინდა ჩემი ოჯახური კონფლიქტის შესახებ წერილობითი დოკუმენტი არსებობდესო.

აღბათ ოჯახი დაანგრია და გაუთხოვარი ქალის იმიჯის დამკვიდრება სურს – გავიფიქრე და მეწყინა. ოჯახში რა შეიცვალა – თქო შევეკითხე, ბევრი რამ: მეუღლემ ავტომანქანა შეიძინა, სმას შეეშვა, ოჯახშიც ადრე მოდის, საღამოობით ბავშვს ასეირნებს, მამა – შვილი ისე დამმაკაცდნენ, რომ ოჯახი კიდეც რომ დავანგრიო, ისინი ერთმანეთს არ დაშორდებიან და მე მარტო მომიწევს წამოსვლაო.

მასეთ პირობებში მეც შემიძლია შეგიკედლო – თქო, ვუთხარი მე. მადლობელი ვარ, ჩემს შვილს ერთი მამაც ეყოფაო, მითხრა და ღიმილით გააგრძელა საუბარი:

– პირველად რომ მოვედი შენთან, მე ხომ უცხო ვიყავი შენთვის და საიდან იცოდი ჩემი სახელი?

– შენს განცხადებაში სახელი კი არა, ბიოგრაფია ეწერა შენი.

– მერედა შენ ხომ ის გვერდზე გადადე, მასში არც კი ჩაგიხედავს.

– თვალი მოვკარი.

– ქალაქებთან მუშაობაში პროფესიონალები ხართ.

– ქალაქების ქექვა ხომ არ იგულისხმე?

– მაგას როგორ გაკადრებ.

– შენ მე უფრო მეტიც ორჯერ მაკადრე.

– პირველად არ გიცნობდი, მეორედ კი არ ვიცოდი, რომ ის წერილი შენი იყო, არცოდნა არცოდვია.

– შენ როდის გაიგე ჩემი სახელი?

– გვართ და სახელით, როგორც პედაგოგს ,ისე გიცნობდი. შენი წერილი რომ გამოქვეყნდა – „ანგელოზები იბადებიან“, იმ დღეებში შვილი შემეძინა და ისეთი განცდა მქონდა, თითქოს ის წერილი შენ ჩემს შვილს უძღვენი და გაფასებდი, არ ვიცოდი მხოლოდ თუ ის იყავი, ავტობუსში რომ შემომელანძლე. ვერც იმას წარმოვიდგენდი, თუ იმ წერილის ავტორი ოდესმე გაუთხოვარი ქალების „დაბეგვრას“ მოითხოვდა. ის რამ დაგანერია ბიჭო.

– გაუთხოვარი მანდილოსნების „დაბეგვრის“ შესახებ წერილი ხუმრობით დავწერე, მასთან ერთად გაზეთში სერიოზული შენიშვნებიც გამოვაქვეყნე, მაგრამ მათ ასეთი რეზონანსი არ მოჰყოლიათ.

– შენი მაინც მიკვირს, მე რომ ოჯახური პრობლემების შეჭიდების მონოდებით გამისტუმრე, შენ შექმენი კი მაინც ოჯახი და შემდეგ უფრო დამაჯერებელი იქნება სხვისთვის ასეთი მონოდება.

- ამ წელს აუცილებლად შევექმნი ოჯახს.
- შენ ისეთ ასკუში ხარ, რომ მაგ სიტყვას ვერ დაიცავ.
- დავიცავ.

სიტყვა სიტყვააო – მითხრა და მარჯვენა ხელი გამომიწოდა. მეც ხელი ხელში მივეცი. ამ პროცედურას მან „პირობა“ დაარქვა და მკაცრად გამაფრთხილა – არ დაარღვიოვო. წლის ბოლომდე ათ თვეზე მეტი იყო დარჩენილი და მწამდა, რომ ამ პირობას დავიცავდი. იმ წელს კიდეც ორჯერ შემხვდა ქუჩაში. პირველად დარჩენილი თვეები დამითვალა, მეორედ კი მითხრა – დაგრჩა სამოცდახუთი დღე.

წელი მიიწურა, საახალწლო დღესასწაულმაც ჩაიარა და სამსახურში გავედი. საღამოს საათებია, კაბინეტში ერთი მოქალაქე ზის, ისიც შემოვიდა, წარბშეკრული მოგვესალმა და მის გვერდით დაჯდა. პირისპირ დარჩენის დრო ახლოვდება. არასასიამოვნო საუბარს ველოდები და დავასწარი – დამრჩა ათი დღე.

- რომელი ლოგიკით – იყო მისი რეპლიკა.

- მე ძველი სტილით ახალ წელს ვარ დაბადებული და საოჯახო ცხოვრებაშიც იმ კალენდრით ვხელმძღვანელობ.

ჩემს პასუხს, ალბათ სახის გამომეტყველებასაც, არასერიოზული, ირონიული ელფერი დაჰკრავდა. ეს მას ეწყინა, მაგრამ ხმაც არ ამოუღია, ადგა და დაბოლმილი გავიდა.

ამას ვის გადავეყარე – გავიფიქრე ჩემთვის, ახალგაზრდობაში სულელი მიწოდა, თანამდებობაზე მყოფს – დეგენერატი. ეხლა მგონი გასალახავად იყო მოსული, ვინაა და რას ჰყოფს ცხვირს ჩემს პირად ცხოვრებაში... მეც დავიბოლმე და ფეხზე წამოვდექი. მაგიდაზე საქმიან დოკუმენტებს შორის ქაღალდში შეხვეული რაღაც შევნიშნე, ალბათ დარჩა – გავიფიქრე და ხელში ავიღე, მასში რამდენიმე ცალი თხილის ჩურჩხელის თავი მოსჩანდა... ახალი წელი მომილოცა, მერედა რატომ არაფერი მითხრა, რა დავუშავე, მე ხომ მისთვის სიკეთის

მეტი არაფერი მინდა. შევწუხდი. სევდა დამეუფლა და „მედალს“ მეორე მხრიდან შევხედე: ან მე რას „ვაჩმახებ“, იმასაც ხომ ჩემთვის კარგი უნდა. ამ ხნის კაცი ვარ, რას ველოდები, ოჯახისათვის ეკონომიკური საფუძვლების შექმნის უშინაარსო ათწლეულს ერთი წელიც დამატა. ამ მხრივ პერსპექტივა არც მომავალში ჩანს, ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა დავვოჯახდე – ეკონომიკური პრობლემა ცნობიერებაში მომენტალურად მოვხსენი, „სატრფილო ბირჟაზე“ სიტუაციის ანალიზი კი ღამის საათებისთვის გადავდე. ის დროც დადგა: სიყვარულის ფრთადაღწეული ოცნებები გულის სიღრმეში უპერსპექტივოდ, მაგრამ მაცდურად კიაფობდნენ და არცთუ საიმედო მომავალს მიქადდნენ. პოეტის მიერ „ვნებასთან“ და „ლხენასთან“ თანაბრად ასოცირებული ამ გრძნობიდან ვნება მეტი გავიხსენე და მასაც გავემიჯნე. საკუთარი თავის ბატონ – პატრონს საუკეთესო არჩევანის გაკეთების რეალური შანსი მომეცა, მაგრამ იგი ბოლომდე „ვერ გამოვიყენე“.

აღმასკომს წინ დაძაბული სამუშაოები ელოდებოდა, მას ქალაქის მასშტაბით წლის შედეგები უნდა შეეჯამებია და მოკლე ვადაში წარედგინა იგი რესპუბლიკის მთავრობაში. გაუთხოვარი მანდილოსნები ამ პროცესებში ჩართულნი აღმოჩნდნენ, მათთვის ხელის შეშლა და საქმიდან მოწყვეტა, მითუმეტეს კომუნისტი კაცისაგან, „ქვეყნის ღალატის“ ტოლფასად მიმანდა. არადა დროში ვინვებოდი – სიტყვა გამიტყდებოდა.

შევარჩიე ამ პროცესებისაგან შედარებით თავისუფალი მანდილოსანი და მივაკითხე. აშენდა მისი ოჯახი, დამეთანხმა და ძველი სტილით წლის დასასრულამდე ორი დღით ადრე, 12 იანვარს, დავოჯახდი.

გთავაზობთ წერილს, რომელიც მე, მზიას აზრით, მის შვილს ვუძღვენი.

ანგელოზები იხალაბიან

გაზეთი „ჭიათურის მალაროელი“
1975წ. 23 დეკემბერი

ადამიანის აღზრდა ოჯახში, სკოლასა და საზოგადოებაში ხდება. აღმზრდელობითი თვალსაზრისით სამივე ეს ცნება ერთ მთლიანს შეადგენს და მათი გათიშვა არ შეიძლება, რადგან ოჯახი საზოგადოების შემადგენელი ნაწილია, სკოლა კი საზოგადოების შექმნილია.

ბოლო ხანებში ჩვენს საზოგადოებაში გაბატონდა სკოლის, ოჯახისა და საზოგადოების აღმზრდელობითი როლის ცალ – ცალკე შეფასების ტენდენცია და ამის ინიციატორები თითქმის ყოველთვის აზვიადებენ სკოლისა და მეორე საფეხურზე აყენებენ ოჯახისა და საზოგადოების როლს ადამიანის აღზრდაში, ამის ნათელი დადასტურებაა თუნდაც ჩვენი თეატრის ერთ-ერთი დადგმა „X მესამე“ (რ. მამულაშვილის „მერხებზე ანგელოზები სხედან“).

ცნობილია, რომ მოზარდის აღზრდა იწყება დაბადებიდან და არა სკოლაში მისი გამოცხადებიდან. სწორედ ოჯახში უხდება მოზარდს სულ პირველად დაინახოს ადამიანური ქცევები, აიღვას ენა, რომელსაც ჩვენ სკოლაში ათი წელი ვასწავლით, ბოლოს კი სიმწიფის ატესტატში ნიშანს ვუწერთ „მშობლიურ“ და არა „მასწავლებლურ“ ენაში.

იმ დროსთან შედარებით, როდესაც ენას მშობლიური უწოდეს, დღეს მშობლის როლი მოზარდის აღზრდის საქმეში კიდევ უფრო გაიზარდა, ჩვენს დროში მშობლები სკოლამდელი ასაკის ბავშვებს გაცილებით მეტს ამეცადინებენ, ვიდრე ოდესმე.

პირველ კლასში მოსულმა მოსწავლეებმა ზოგჯერ იციან ყველა ასოს დანერა, კითხვა, თვლა, შეკრება და

გამოკლება ოცის და ზოგჯერ მეტის ფარგლებში. ასე, რომ პირველ კლასში მოსული მოსწავლის გონება აღარ არის „სუფთა დაფა“, ხოლო, თუ ადამიანობასაც გავითვალისწინებთ, ეს „დაფა“ ზოგჯერ ისე დაჩხაპნილია, მასზე ისეთი სისულელები წერია, რომ არც გინდა დაიჯერო, მაგრამ რას იზამ, როდესაც ფაქტის წინაშე დგახარ.

სკოლის დირექტორი ვიყავი და პირველ კლასში გაკვეთილს ვესწრებოდი. მასწავლებელმა ხათუნის ცოდნა ფრიადზე შეაფასა და მოსწავლეს ნიშანი დღიურში ჩაუწერა. ხათუნის გვერდით მჯდომ მარინას თვალეში წყენა ამოვიკითხე და თუ არ დავიჯერე, მხოლოდ იმიტომ, რომ დაჯერება არ მსურდა. ყველაფერი მოსწავლის სულში ჩახედვის ჩემს გადაჭარბებულ სწრაფვას მივანერე და გაკვეთილის მსვლელობას დაველოდე. უეცრად მარინა ფეხზე წამოდგა და მასწავლებელს მიმართა: „პატივცემულო მასწავლებელო, ხათუნიმ დღეს საშინაო დავალება სკოლაში შეასრულა“. ამის შემდეგ გაკვეთილის მოსმენა ველარ შევძელი, ფიქრმა გამიტაცა. ვეძებდი პასუხს კითხვაზე – საიდან გაუჩნდა პირველი კლასის მოსწავლეს შურის გრძნობა.

წარმოვიდგინე ოჯახები პატარა ბავშვებით, მათი მეზობლური ურთიერთობა და უეცრად მარინას ოჯახში ვიპოვე პასუხი ჩემს კითხვაზე.

მარინა სამოსანი მოსწავლეა, როდესაც იგი სახლში მივიდა, დედამ დღიური გაუსინჯა. „ისევ სამიანი“, – მიახალა ბავშვს და დღიური მიუგდო. დედის სიტბოს მოკლებული მშვიერი მარინა უმადურად შეექცა საჭმელს. ხათუნის დედამ მარინას დედას კვეხნით უთხრა: „ხათუნიმ დღესაც ხუთიანი მოიტანა“

სალამოს მარინას „მორალი“ წაუკითხეს: „რით გჯობია გოგო ხათუნი, ჩაცმით, მოვლით თუ გვარიშვილობით?“. მარინას გაცილებით მეტს ელაპარაკნენ ხათუნის ხუთიანზე, ვიდრე საკუთარ სამიანზე. ასე რომ, ბავშვს

ორი ბრალდება წაუყენეს: 1. რატომ მიიღო ხათუნიმ ხუთიანი და 2. რატომ მიიღო თვითონ სამიანი.

როდესაც მშობლები მარინასთან „აღმზრდელით“ მუშაობას მორჩებიან, იწყებენ საუბარს ეკონომიურ საკითხებზე და მარინას ხშირად ესმის გამოთქმები: „იმას უნდა ჰქონდეს მანქანა და ჩვენ არა?“, „ეჰ, ცოდნას ფასი არ აქვს, ეს უსწავლელი კაცი რას სჩადის!“ და სხვა. ცხადია ასეთ ოჯახში მოზარდი არც სწავლით დაინტერესდება და შურიანიც გახდება.

მაინც რომელ ასაკში შეიძლება ჩავუნერგოთ მოზარდს შურის გრძნობა? ახლა ამ კითხვაზე დავიწყე პასუხის ძებნა და პასუხსაც სოფელში, ერთი გლენიკაცის ოჯახში წავაწყდი. პატარა ფიქრის ძუძუს მონოვა არ სურს. „არ მონოვ და აგერ მოვანოვებ გიას“, – ეუბნება დედა შვილს და ხუთიოდე წლის ბიჭუნას ეძახის: „გია, მოდი შვილო, ძუძუ მონოვე“. გია მორბის. ფიქრი გამწარებული წოვს ძუძუს და საცოდავი თვალებით შესცქერის გიას. ძუძუს წოვს არა იმიტომ, რომ რძე სურს, არამედ იმიტომ, რომ გიამ არ მონოვოს იგი. ვუცქერ ამ სურათს და საშინელი განცდები მეუფლება. ნუთუ დედის ძუძუთი, დედის რძით იწყება ადამიანში შურის ჩასახვა, შურისა, რომელიც ეგოიზმის თესლია?! ნუთუ ჩვენს დედებს სხვა მეთოდი ვერ გამოუნახავთ, რათა თავიანთ თითისტოლა ბავშვს როგორმე მოაწოვონ ძუძუ?

ზემოთმოყვანილი მაგალითებიდან ნათლად ჩანს, თუ როგორი ანგელოზები სხედან მერხებზე „ნოლი ჯგუფიდან პირველ კლასამდე“. ჩემის აზრით ფორმულირებას „მერხებზე ანგელოზები სხედან“ ორი სიტყვით შევცვლიდი – „ანგელოზები იბადებიან“.

მომავალი თაობის აღზრდის საქმეში საზოგადოების როლი განსაკუთრებით დიდია. სწორედ საზოგადოებაზეა დამოკიდებული მოსწავლეთა დაინტერესება სკოლაში სწავლით, რადგანაც სწავლა თვითმიზანი კი არ არის, არამედ საშუალებაა მიზნის მისაღწევად, საზო-

გადოებაში შესაფერისი ადგილის დასაჭერად. ჩვენი მოსწავლეები სკოლაში ცოდნის მიღებით მხოლოდ მაშინ დაინტერესდებიან, როდესაც დაინახავენ, რომ საზოგადოება აფასებს მცოდნე ადამიანებს და არა მაშინ, როდესაც ხედავენ, რომ უცოდინარები განაგებენ მცოდნეების ბედს.

სპექტაკლში „მერხებზე ანგელოზები სხედან“, X – მესამე კლასის მოსწავლეებმა რწმენა დაკარგეს, როდესაც დაინახეს, რომ აბესაძე სკოლის დირექტორის გვერდით იჯდა და შემდეგ კი კომკავშირის კომიტეტის სახელით ლაპარაკობდა. გულწრფელად ვაცხადებ, რომ ასეთი აბესაძეები სკოლის დირექტორების გვერდში იშვიათად სხედან და მოსწავლეებიც სკოლაში იშვიათად კარგავენ რწმენას. საზოგადოებაში კი ასეთ აბესაძეებს ხშირად ვხედავთ მაღალი თანამდებობის პირების გვერდით და აბესაძის ყოფილი კლასელებიც მაშინ კარგავენ რწმენას.

მართალია მომავალი თაობის სწავლა – აღზრდა სკოლის პირდაპირი მოვალეობაა, მაგრამ ოჯახისა და საზოგადოების გარეშე სკოლა უძღურია გადაჭრას ის ამოცანები, რომლებიც მის წინაშე დგას.

როდესაც საკითხი მომავალი თაობის აღზრდას ეხება, ყველაფრის თავიდათავი მაინც პედაგოგია. იგი არის ოჯახის წევრიც, საზოგადოების წევრიც და სკოლის თავკაციც. ყველაზე ძვირფასი, რაც პედაგოგმა მომავალ თაობას უნდა ჩაუწეროს, ეს არის რწმენა, რწმენადაკარგული პედაგოგი კი ამას ვერ გააკეთებს.

როდესაც მსახიობს შეხვდები, რომელიც გუშინ სცენაზე ლუარსაბის როლს თამაშობდა, დღეს კი ვენახში ბარავს და ცხოვრებაში ჯარისკაცის მამის ტიპია, მისი, როგორც მსახიობის ავტორიტეტი შენს თვალში მაღლდება.

მაგრამ, როდესაც საზოგადოებათმცოდნეობის მასწავლებელს შეხვდები, რომელიც გუშინ გაკვეთილზე კომუნიზმის აშენებაზე გესაუბრებოდა, დღეს კი ამავე

თემაზე ახლო მეგობართან ირონიულად საუბრობს, ასეთი პედაგოგის ავტორიტეტი უსასრულობამდე მცირდება.

რწმუნადაკარგული პედაგოგი სკოლის მტერია. მის მიერ გაკვეთილზე ნათქვამი რუსთაველის სიტყვები: „ბოროტსა სძლია კეთილმან, არსება მისი გრძელია“, ყოველგვარ დამაჯერებლობას მოკლებულია. თვით რუსთაველსაც რომ ამ მასწავლებლის ხმა გაეგონა, ალბათ თავისივე ლექსს ვერ იცნობდა და იტყოდა: „არა, მე ეს ასე არ დამინერიაო“. როგორც მასწავლებლის, ასევე მოსწავლის რწმენის დაკარგვის მიზეზი კი ისევ საზოგადოებაში უნდა ვეძიოთ. როგორ უნდა დაეუმტკიცოთ მოსწავლეებს ისტორიული პროგრესი, როდესაც მას სცენიდან ხმამაღლა ეძახიან: „მშინდელი ქართველობა ერთი კი არა, ასი პაატას თავი ღირდა, პაატა რომ ცოცხალი ყოფილიყო, დღეს ის თავს აღარ დასდებდა, არც მამა გაიმეტებდა შვილს საამისოდ“. განა ცოტაა თავდადების მაგალითები ჩვენს დროში?!

საზოგადოება თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით მთლიანობაში უნდა დავინახოთ და მასზე შეხედულებაც აქედან გამომდინარე უნდა შევიმუშაოთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში პესიმისტები, ან მეტისმეტად ოპტიმისტები გავხდებით. ხორცმეტები საზოგადოებაში ყოველთვის იყვნენ და არიან დღესაც, მაგრამ მათ ისტორია არ შეუცვლიათ. ისტორია თავისი გზით მიდის. ისტორიას არ სცალია და ვერც მომავალში მოიცლის ყურადღება გაამახვილოს ასეთ ხორცმეტებზე.

მომავალი თაობის აღზრდა ოჯახის, სკოლისა და საზოგადოების ერთი საერთო ამოცანაა. ერთი ამოცანის სამად გაყოფა კი არ შეიძლება.

ანგელოზები იბადებიან!

„ხანდაზმული“

მიშა საკმაოდ სერიოზული დანესებულების ხელმძღვანელი იყო. ერთხელ მას ახალგაზრდა ინსტრუქტორი კაბინეტში ეწვია და მისი მისამართით დაწერილი საჩივრის წერილი წარუდგინა. სათვალე სადღაც გადამემალა, წამიკითხე ბიძია რას წერს ჩემზე ჩემი „კეთილისმსურველი“ - უთხრა მიშამ ინსტრუქტორს. ინსტრუქტორმა კითხვა დაიწყო: ანონიმჩიკი ავტორის მიერ დაწერილ და ინსტრუქტორის მიერ გაჟღერებულ საკმაოდ სერიოზულ ბრალდებებს მიშა დუმილით ისმენდა, რაც აღიარებას ნიშნავდა. ბოლო ბრალდებაზე კი - „მიშა დაუნდობელია ქალების მიმართ“- მან ალალმართალი კაცის სახე მიიღო და სინანულით წარმოთქვა:- „ ასე დაუვარდა მარჯვენა მაგის დამწერსო“ .

„მარჯვენის დავარდნამ“ ბზარი გააჩინა მიშასა და მის „პარტნიორ“ , რუს მანდილოსან ლუბას შორის და აქ საქმე მარტო „მარჯვენას“ არ ეხებოდა, ქალს ფულები შემოაკლდა. მიშა კომუნისტი იყო, ეს კი მორალურ-ზნეობრივი თვალსაზრისით მას დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებდა, რაც პირდაპირ კავშირში იყო მის თანამდებობასთან. ეს კარგად იცოდა ლუბამ და შანტაჟზე წავიდა.

ჭიათურის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის დამწყები თანამშრომელი ვიყავი. სამუშაო საათების დამთავრების შემდეგ აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილის, ვახტანგ უგულავას კაბინეტში ვიჯექი და დავალების მიღებას ველოდებოდი. მას წინ ედო მთავრობის დადგენილებებით სავსე საქალაქო და ექებდა ერთ-ერთს, რომელიც შესაბამისი ღონისძიებების შემუშავების მიზნით ჩემთვის უნდა გადმოეცა. კაბინეტის კარი გაიღო, მანდილოსანმა შემოიხედა და კარი ისევ გაიხურა. ეს ჩემთვის თავისებური მინიშნება იყო - ხელმძღვანელთან ერთი-ერთზე საუბარი მსურს და შენს გამოსვლას ველოდებიო. ჩვენ სამუშაო საათებშიც დიდ დროს გვაკარგვინებდნენ ამ კატეგორიის ადამიანები,

ამიტომ არასამუშაო საათებში სპეციალურად ვქმნიდით ისეთ ატმოსფეროს, რომ თავი დაგვეღწია მათთან უსაფუძვლო, მომაბეზრებელი საუბრებისაგან. ვახტანგმა ზარი მისცა დაცვის მუშაკს და უთხრა - მისაღებში მოქალაქე მელოდება და შემოვიდესო. კაბინეტში სიმპატიური რუსი მანდილოსანი შემოვიდა. იგი მაგიდის გვერდით, ჩემს პირისპირ დაჯდა, შემომხედა და თვალებით „მითხრა“- ქალი ვარ, ხელმძღვანელთან პირად საკითხზე სასაუბროდ შემოვედი, კულტურა იქონიე, ადექი და გარეთ გადიო. მეც თვალებითვე „ვუპასუხე“- სამუშაო საათები დამთავრებულია, მუშაობა ეხლა მაინც გვაცალეთ, ვიცი რომ ჩემი საქციელი არ თავსდება „ჯენლტმენურ“ ჩარჩოში, მაგრამ რა ვქნა, ვერსადაც ვერ წავალ ჩემო ლუბა-თქო.

გისმენთ - მიმართა ვახტანგმა მანდილოსანს. ლუბამ რუსული აქცენტით და დამტვრეული ქართულით საუბარი დაიწყო: მან გვართით მოიხსენია მიშა, დაასახელა მისი თანამდებობა და ბრალიც წაუყენა - „შეურაცხელობა მოგაკენა“. ლუბას მიშასთან ურთიერთობის აღდგენა სურდა და ამ მიზნით ვახტანგი მან გონივრულად შეარჩია, იცოდა რომ იგი მეგობრობდა მიშასთან, არც ლუბას ტიპის ქალების მიმართ იყო გულგრილი და ამ საქმის დარეგულირებას ყველაზე უკეთ სწორედ ის შეძლებდა.

შეურაცხყოფა როგორ გავიგოთ, გცემა, გაგლანძლა თუ რა - ეკითხება ვახტანგი. ლუბა აფორიაქდა, პასუხისთვის საჭირო სიტყვის შერჩევა დაიწყო, თავის მშობლიურ ენაზე მისი გაჟღერება ეუხერხულა, ქართულში კი შესაბამისი სიტყვა ვერ მოძებნა, ზარმაცი მოსწავლესავით აქეთ-იქეთ მიმოიხედა, თითქოს ვინმესგან კარნახს მოელოდა, მეც შემომხედა და თვალებით „მთხოვა“- საჭირო სიტყვა მომაშველეო. მეც თვალებითვე „ვუპასუხე“ - ეგ სიტყვა ვიცი, მაგრამ „სათქმელად საძნელოა“-თქო. ვახტანგი პასუხს ელოდება, ლუბას დროის „ლიმიტი“ ეწურება და უხერხულად

წარმოსთქვა - „მოტხანი“. ну и что? - გააუბრალოვა ვახტანგმა მიშას საქციელი, ოდნავ გაიღიმა, მე „თვალთ მითხრა“ (თვალი ჩამიკრა) არასერიოზული „კლიენტიაო“ და დოკუმენტის ძებნა გააგრძელა, პარალელურად კი ლუბასთან დიალოგში ჩაერთო.

-Первый раз когда მოტხანი?

-Разве это имеет значение?

-Имеет, - სხვათაშორის ამბობს ვახტანგი და თან დოკუმენტს დაეძებს. მანდილოსანი ჩაფიქრდა და ცოტა ხნის დუმილის შემდეგ სთქვა:- 10 лет тому назад. ხანდაზმულია - ჩავილაპარაკე მე. „შენი დედა მიუკვანე, მიშას სტაჯი არ გაუცკდეს“- ბოლმიანად მითხრა ლუბამ. მე ხმა ჩავიკმინდე. -А последний раз? აგრძელებს ვახტანგი დიალოგს. -Год назад - არის პასუხი. ვახტანგს ელიმება. „დოკუმენტი არის“, სთქვა ლუბამ და ვახტანგს წინ დაუდო სხვადასხვა დროს მიშასთან ერთად გადაღებული სურათების დასტა. თვალი მოვკარი ზღვის სანაპიროზე წლების წინ გადაღებულ ამ წყვილის ერთ-ერთ ფერად ფოტოსურათს. ჰოლივუდის ვარსკვლავებს ჰგავდნენ ისინი „კუპალნიკებსა“ და მზის სათვალეებში.

ვახტანგმა დოკუმენტის ძებნა შეწყვიტა და სურათების დათვალიერება დაიწყო. იგი უფრო მეტ ყურადღებას სურათების უკანა მხარეზე გაკეთებულ წარწერებზე ამახვილებდა. თურმე ამ წყვილის „პარტნიორობის“ დანყების თარიღით ინტერესდებოდა და, როგორც შემდეგ მითხრა, იგი ათ წელზე ადრე დანყებულა. ბოლოს ვახტანგმა ლუბას სურათები დაუბრუნა და მთელი სერიოზულობით მიმართა: ქალბატონო ლუბა, თქვენი საუბარი და წარმოდგენილი „დოკუმენტები“ ძალადობის ნიშნებს გამორიცხავენ, ურთიერთთანხმობის საფუძველზე კი ასეთ აქტს ჩვენ ვერც ვაკონტროლებთ, არც გვევალება და არც გვცალია მაგისტრის. ლუბა განაწყენდა. „ამბობენ, როცა მოუნდეს, ვახტანგმაც მოიცალოს для ламазманები“ - მორიგ შანტაჟზე

წავიდა ლუბა. ყოველ შემთხვევაში ძალადობაზე არასდროს წავსულვარ - პასუხობს ვახტანგი „შეყრა არის პირიანი, ორ-თავეა რათგან ნება“ - ჩავილაპარაკე მე.

- А он что хочет, переведи мне что он сказал - ბოლშევიკ-რეული ეუბნება ჩემზე ლუბა ვახტანგს.

- При согласии партнёров акт между женщиной и мужчиной является справедливым - ასეთი ორიგინალობით, თანაც სახელდახელოდ თარგმნა ვახტანგმა „ვეფხისტყაოსანი“. თარგმანის შინაარსით გაღიზიანებულმა ლუბამ მე შემომიტირა:

- Ты что сказал?
- Это не я, а Руставели сказал
- Когда это сказал Руставели
- В двенадцатом веке
- Эй, проснись молодой человек, двадцатый век, твой

რუსთაველი ხანდაზმული

შემდეგ ლუბამ ორთავეს მოგვმართა: Вы забываете что Миша коммунист - წამიერი დუმილის შემდეგ კი მაგიდაზე მუჭი დაჰკრა და ბოლშევიკად წამოიძახა - член КПСС

ვახტანგმა ლუბა დაამშვიდა, დახმარება აღუთქვა და გაისტუმრა. შემდეგ კი ტელეფონით დაუკავშირდა მიშას, „მარჯვენის დავარდნა“ მიუსამძიმრა, შანტაჟის სერიოზულობაზეც ესაუბრა და ურჩია როგორმე ლუბა გაეჩუმებინა. გავაგზავნი „შოფერსო“ - სთქვა მიშამ. შეთანხმდნენ.

ეტყობა „შოფერი“ კარგა ხანს არეგულირებდა მიშას და ლუბას ურთიერთობას და ლუბაც არსად ჩანდა. ბოლოს იქაც გაჩენილა ბზარი. ორ წელზე მეტი იყო გასული და ლუბამ საჩივარი განაახლა. იცოდა, რომ შოფრის დაშანტაჟებას აზრი არ ჰქონდა და აქცენტი ისევ კომუნისტ მიშაზე აიღო. თანაც ურთიერთობის აღდგენის იმედი გადაეწურა და რადუკალურ ნაბიჯზე წავიდა, კომუნისტზე პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზნით პარტიის საქალაქო კომიტეტში მისვლა გადაწყვიტა. მე ამჯერად პარტიის საქალა-

ქო კომიტეტის თანამშრომელი ვარ და პირველ მდივანთან მიღებაზე მოსულ მოქალაქეებთან გასაუბრებას ვანარმოებ. კაბინეტში შვიდი-რვა მოქალაქე მიზის, კარი იღება და შემოდის ლუბა. იგი პირდაპირ ჩემთან მოდის და ჩვენ შორის ასეთი დიალოგი იმართება:

- „მე პირველი მდივანი უნდა“.
- ამ ხალხს ყველას პირველი მდივანი უნდა.
- „მერე რატომ არ გაუშვი“.
- ზოგიერთ საკითხებს მდივნის გარეშე, ჩვენც ვწყვეტთ.

- „აჰა, Оперативно решаете да - „გამალადავა“ ლუბამ, შემდეგ გაბრუნდა და ბოლო სკამზე დაჯდა, რიგი დაიკავა.

სხვადასხვა პრობლემებით იყვნენ მოსული მოქალაქეები. ლუბა ცინიკური კომენტარის გარეშე არ ტოვებს მოქალაქეებზე მიცემულ ჩემს რჩევა-დარიგებებს და რეკომენდაციებს. სოფლად მცხოვრები ახალგაზრდა პედაგოგი ქალაქში ბინას ითხოვდა. გამოიკვეთა რომ იგი, არამცთუ ბინის გამოყოფას, საბინაო აღრიცხვასე აყვანის უფლებასაც კი მხოლოდ ორი წლის შემდეგ იპოვებდა (ქალაქში ცხოვრებისა და მუშაობის ორწლიანი სტაჟის შემდეგ). კონკრეტული კონსულტაციისათვის იგი კომუნალურ სამსახურში გავაგზავნე. მის შეკითხვაზე კი - დაახლოებით რამდენ ხანში შეძლებდა იგი ქალაქში ბინის მიღებას - მე ათი წელი დავასახელე. Решил вопрос - ჩაილაპარაკა ლუბამ. ამან კი იქ მსხდომთა ირონიული სიცილი გამოიწვია. მე დავიბოლმე. ერთ-ერთ ინტრიგანს, რომელიც ხელმძღვანელ მუშაკს უჩიოდა, გავუშიფრე თავისი ინტრიგანული წარსული და ვუთხარი - შენ პირველ მდივანთან კი არა, ამ შენობაში შემოსაშვები არ ხარ-თქო. ლუბა იმასაც გამოესარჩლა და ჩემი მისამართით ირონიულად ჩაილაპარაკა - Умный, всё знает. დიახაც, ყველაფერი ვიცი - მივახალე მე. Обо мне что знаешь? - მეკითხება ლუბა. შენზე ის ვიცი, რომ თხუთმეტი

წლის წინ, ერთ წესიერ და პატიოსან კაცს გადაეკიდე, ნება-ყოფლობით დაუწევი, კინალამ ოჯახი დაუნგრიე, ეხლა მოხვედი და მის დახვრეტას ითხოვ.

ლუბა სახტად დარჩა, ფეხზე წამოიჭრა, თვალი თვალში გამიყარა, მიცნო და წამოიძახა - „აჰა, хандазмули да, здесь правду не найти. Я в Москву поеду გაიჯახუნა კარი და წავიდა.

ლუბა მოსკოვში არ წასულა, მაგრამ კრემლში ტელეგრამებს ხშირად გზავნიდა, სამსახურიდან მიშას გადაყენება აუცილებელი გახდა.

მალაროელი

„ბრმავდებოდი მალაროში, მეგობარს კი გრძნობდი, მეგობრობის სადღეგრძელო თასით შევსვით, მოდი!“

(გელაყონი)

მალაროში არასდროს მიმუშავია, თუმცა, როგორც ქიათურის მკვიდრს, მალაროს მუშებთან, როგორც ასაკით თანატოლებთან, ისე უფროსი თაობის წარმომადგენლებთან, ახლო ურთიერთობა მქონდა. მთელი გულისყურით ვისმენდი მათ მიწისქვეშა სათავგადასავლო ეპიზოდებს, რაც მათთვის უბრალო, ჩვეულებრივი ამბავი იყო, მე კი ტანში მზარავდა. ეხლაც მრავალსართულიანი კორპუსის ლიფტში გაჭედვისას, ან მეტროს გვირაბში მატარებლის ავარიული გაჩერებისას, არასასიამოვნო განცდები რომ თავიდან ავიცილო, ვიხსენებ მათ ნაამბობს: „გვირაბის ნაპირიდან რამდენიმე კილომეტრში ვიყავით შესულები, გვირაბი ჩამოინგრა, ჩაბნელდა, ჩვენ იქეთა მხარეს, „ცოცხლად დამარხულები“ აღმოვჩნდით. არიან დაშავებულები, გვესმის მათი კვნესის ხმა და ვერაფერს ვშველით...“. ამ ჯოჯოხეთის გახსენებაზე ვაგონში გაჭედილს თავი სამოთხეში მგონია. მგონია, მაგრამ ისიც ვიცი, რომ ეს მთლად ასე არ არის, ისევ „ველოდები“ მუშის იმედიან სიტყვებს და „ჩამესმის“ კიდევ:

„გვირაბის მეორე მხრიდან მაშველთა კირკისა და ლაფათქის ხმა შემოგვესმა..., გვირაბში სინათლემ შემოაღწია..., ნუ გეშინიათ ბიჭებო - შემოგვესმა ხმა..., დაშავებულები გამოვიყვანეთ...“. იმედიან სიტყვებს აქ წერტილები აშორებს, მიწისქვეშ კი საათები და ზოგჯერ დღეებიც არ ჰყოფნიდა. ამის დავიწყება არ შეიძლება, მაგრამ ავინყდებოდათ მაღაროელებს. ავინყდებოდათ ალბათ იმიტომ, რომ ისინი არაერთხელ აღმოჩენილან ასეთი საფრთხის წინაშე. ამ ჯოჯოხეთიდან გამოსული მუშა, მეორედ რომ კიდევ იქ შევა, მას თავისი პროფესია უყვარს, ის გმირია.

ჩემს ბავშვობაში სიტყვა მაღაროელი კუნთმაგარი, გამრჯე და კეთილი კაცის ასოციაციას იწვევდა. ამ მხრივ მაღაროელები მართლაც გამორჩეულები იყვნენ. გამორჩეულნი იყვნენ ისინი ჩაცმულობითაც. სპეცტანსაცმლების ნაწილს („კურტკებს“ და „სპეცოკებს“) ისინი მაღაროს გარეთაც იცვამდნენ, ქუდი კი („კასკა“) ბევრ მუშას სისტემატურად ეხურა.

დღეს სიტყვა „მაღაროელი“ ჩემში, და არა მარტო ჩემში, ფეხბურთელთა გუნდის („ჭიათურის მაღაროელი“) ასოციაციას იწვევს. რა მოხდა? რომელი ლოგიკით სარგებლობდა „ბრძენი“, ვინც ფეხბურთელთა გუნდს ეს სახელი შეურჩია? იქნებ იმით, რომ ამ გუნდის შენახვის ხარჯები მაღაროელთა მხრებზე იყო? ამ ლოგიკით მას გუნდისათვის „მაღაროელის ტვირთი“ უნდა დაერქმია. და რადგან სიტყვა „ტვირთი“ უხერხულია, დაერქმია ბნელში მომუშავე მაღაროელთათვის სანუკვარი სინათლის წყაროსთან ასოცირებული სახელები, . მაგალითად: „მაღაროელის სინათლე“, „ლამპარი“, „შუქურა“, „ჩირაღდანი“ ან სხვა რამ, მაგრამ არა ის სახელი, რომელიც პროფესიონალ მუშას სახელს „წაართმევდა“. ამ ეპიზოდებში სიტყვას - „მაღაროელი“, მე მაღაროს მუშის, და არა ფეხბურთელის მნიშვნელობით ვხმარობ.

ვეტერანი მაღაროელები საუბრობდნენ: ამ კაცს ცხოვ-

რებაში ბევრი კეთილი საქმე აქვს გაკეთებული - ამბობს ერთი მეორეზე. ამ აზრს ამყარებენ სხვებიც. ოპონენტები არ ჩანან. „ეს კაცი“ კი - დუმს. ერთი კითხვა შეიძლება? ჩავერიე მათ საუბარში მე. თქვენ ვინ ბრძანდებით? - მეკითხებიან ისინი. მე თავი მოყვარულ ჟურნალისტად წარვადგინე. ნებართვას მაძლევენ და მეც ვეკითხები ნაქებ მოხუცს: - მწამს თქვენ წესიერი და პატიოსანი კაცის სახელი გაქვთ, იქნებ გაიხსენოთ თქვენს მიერ გაკეთებული რომელიმე კონკრეტული კეთილი საქმე. კითხვის ადრესატი თითქოს რალაცას იგონებს, მე შთამბეჭდავი ამბის მოყოლას ველოდები. ჩემთან დიალოგში კი მორიგეობით ებმებიან დანარჩენები.

- მაგან მინის ქვეშ, მაღაროში ოცი წელი იმუშავა, არღვევს სიჩუმეს ერთი.

- რომ იმუშავა, ხელფასსაც აძლევდნენ, ვამბობ მე.

- ეგ დიდი სამამულო ომის მონაწილეა, დიალოგში ერთვება მეორე.

- თუ ომში გასაწვევი ასაკი ჰქონდა, აბა რა უნდა ექნა. სხვა შემთხვევაში სტალინთან ექნებოდა საქმე.

- თანამდებობებიც ჰქონდა, დიდი ფულის შოვნა შეეძლო, ეგ კი კეთილსინდისიერად მუშაობდა.

- კეთილსინდისიერი შრომა მოქალაქეობრივი ვალია, დიდი ფული რომ არ იშოვა, ესეიგი არ მოიპარა, ქურდი არ ყოფილა.

- კარგი ოჯახი აქვს, კარგი შვილები გაზარდა.

- შვილს აჩენს, წვრთნის და ზრდის ნებისმიერი არსება. ამ საქმეს გაცილებით უკეთ ართმევენ თავს გარეული ცხოველები და ფრინველები, როცა მათ საქმეში ადამიანი არ ერევა.

- შენ ჟურნალისტი კი არა დემაგოგი ხარ, მეუბნება ერთი. მე ბოდიშს ვუხდი მათ და ვშორდები.

ადამიანები ცხოვრებაში ადამიანურ ვალს სხვადასხვაგვარად იხდიან და დამატებით აკეთებენ როგორც კეთილ, ისე არაკეთილ საქმეებს. შესაბამისად არსებობს გამოთქმე-

ბიცი: „კარგი კაცი“, „ნი რიბა, ნი მიასო“, „ცუდი კაცი“, „არა კაცი“ და სხვა.

კარგი კაცის სახელი ძნელი მოსახვეჭია, ასეთი ადამიანები თავიანთი ღვაწლის შესახებ ნაკლებად, ან საერთოდ არ ლაპარაკობენ. კეთილი საქმეების კეთება მათ სავალდებულოდ მიაჩნიათ და არა განსაკუთრებულად აღნიშვნის ღირსად. ამ მხრივ გაცილებით „მეტი აქვთ სათქმელი“ სხვა კატეგორიის ადამიანებს. ისინი სადღაც, სოფლის ორღობეში უცხო მგზავრს გამოდევნებულ ძაღლს ჩამოამორებენ და იტყვიან - აგერ კაცს ძაღლი ჭამდა და გადავარჩინეო. ვეტიერანმა მაღაროელებმა კი ბევრი, მართლაც აღსანიშნავი საქმე ვერ გაიხსენეს, მაგრამ მას სხვები იხსენებენ.

1960 წელს 17 წლის ბიჭი ვიყავი, ჭიათურაში მშენებლობაზე ვმუშაობდი და მუშათა საერთო საცხოვრებელში ვცხოვრობდი. დასვენების დღეებში კი ქალაქიდან საკმაოდ დაშორებულ, მშობლიურ სოფელ ბერეთისაში დავდიოდი. სამგზავრო ტრანსპორტად ბრეზენტით გადახურული სატვირთო ტაქსები იყვნენ გამოყენებულნი. აქ მგზავრებთან ერთად ნახავდით სხვადასხვა სახის ტვირთს, მათ შორის ცოცხალსაც: ფრინველს, ცხვარს, თხას, გოჭს და სხვა. ყველაფერი ეს კი ქალაქში გასაყიდად იყო გათვლილი. ერთხელაც, ვხედავ გლეხ ქალს ღორი ამოუყვანია და თოკით მიუბია იგი წინა ბორტზე. ჩვენი სოფლის ტრანსპორტით, როგორც გამვლელი, მიმდებარე სოფლების მგზავრებიც სარგებლობდნენ. გზადაგზა მგზავრები ამოდიან, ზოგიც ჩადის. ახალგაზრდა გოგონებს განსაკუთრებით უჭირდათ ასვლა-ჩამოსვლა. ამისი მიზეზი იყო მოდაში შემოსული ვინრო ე.წ. „ბუტილკა“ კაბები. ავტომობილზე ახალგაზრდა გოგო ამოდიოდა. მე იქვე ვიდექი და დახმარების მიზნით თავაზიანად ხელები გავუწოდებ. ერთმა ჩემმა თანატოლმა ბიჭმა ხელი მკრა, შემდეგ ასევე უტაქტოდ ჩაავლო გოგოს ხელი, მეშოკივით ამოიტანა იგი და დადო მანქანის ძარაზე. მე დავიბოღმე.

ქალაქთან ახლოს, სოფელ შუქრუთში სასოფლო-სა-

მეურნეო პროდუქტებითა და ცხოველებით ვაჭრობა სწარმოებდა. ავტომობილი გაჩერდა, ქალმა ღორი აუშვა და მისი ჩაყვანა მოისურვა. ღორი გაჯიუტდა, მე დახმარება ზედმეტად მივიჩნიე, რადგან ის ჩემი ტოლი ბიჭი უფრო ახლოს იდგა. დაეხმარე - ბრძანების ტონით მეუბნება ის. მე მისი ბრძანების შერულება არ ვისურვე. შენ თვითონ დაეხმარე - ვუთხარი მე და მთავარი სათქმელი-- ის ხომ კარგი იყო გოგოს რომ ჩაავლე ხელი-თქო, უთქმელი დავტოვე. შენ ბიჭო იცი ვისთან გაქვს საქმე? თვალებს წამოგთხრი, მითხრა მან და გაშლილი ორი თითი თვალელებთან მომიტანა. ჩოჩქოლი ატყდა. ღორი დაფრთხა, თოკი განწყვიტა და გასასვლელის ძებნა დაიწყო. დამიხია ჩულქი, წამიქცია ვედრო, გაიძახიან მგზავრები. აფორიაქდნენ ფრინველები. ქათამს არ ჭამს - გაიძახის ღორის პატრონი. ბატს? -კითხულობს ვილაც.

რა ხდება აქ - ამ სიტყვებით საქმეში ჩაერთო ერთი მალაროელი. მისი სიტყვების ტონალობა გონიერებისაკენ მოუწოდებდა ყველას. მან ცალი ხელი ღორს ქეჩოში, მეორე კი ხერხემლის ზოლზე ჯაგარში ჩაავლო, ასწია იგი ჰაერში და მიიტანა უკანა ბორტთან. გადააბი თოკი - ეუბნება იგი ღორის პატრონს. ქალმა ჰაერში აწეული ღორის კისერთან დარჩენილ თოკის ნაწილს მისი მეორე ნაწილი გადააბა. დაიჭი თოკის ბოლო ხელში - უთხრა მან ქალს, თვითონ კი ცალი ხელი ღორის ქეჩოდან მის კისერში ჩაბმულ საყელოზე გადაანაცვლა, მეორე კი საერთოდ გაუშვა, ბორტზე გადაიხარა და ცხოველი მიწაზე დაუშვა. შემდეგ „საშინაო საქმეებითაც“ დაინტერესდა.- რა ვერ გაიყავით - მითხრა მე და პიჯაკის საყელოზე მომკიდა ხელი. როცა თვალელები ჩამხედა, ცივად მიშვა ხელი და ჩემს თანატოლთან გადაინაცვლა. შენ რა დღეში ხარ ბიჭო, უთხრა მას და იგივე სცენა განმეორდა. იმ განსხვავებით, რომ საყელოზე გაშვებული ხელი ყურში მოჰკიდა, ოდნავ აუწია და უთხრა - შენ ჭკუით იყავი თორე ყურებს დაგაგლეჯო. იმ ხანებში გამოთქმა -„ყურებს დაგაგლეჯ“- მიანიშნებდა მის ადრესატს, რომ ის

ჯერ კიდევ ბავშვი იყო და გონს უნდა მოგებულიყო. თანატოლებთან კი იყენებდნენ გამოთქმას - „თავ-პირს დაგამტვრევ“. შემდგომში მე და იმ ჩემმა თანატოლმა ბიჭმა ერთმანეთი გავიცანით და მკვეთრად განსხვავებული ტიპები აღმოვჩნდით. თვალებში ჩახედვით ამ განსხვავებულობის დანახვა და ახალგაზრდებისადმი დამოკიდებულების ის ტაქტი, რომელიც მალაროელმა გამოავლინა, ბევრ პედაგოგს შეშურდებოდა.

1960-61 წლებში მგზავრობისას ის მალაროელი არაერთხელ დამინახავს. ერთხელ თავი ბინტით ქონდა შეხვეული, თვალიც ჩალურჯებული ჰქონდა. ეტყობა ვიღაცას „თავპირს ამტვრევდა“ და თვითონაც მოხვდა. მისთვის სულ ერთი არ იყო რა ხდებოდა მის ირგვლივ. მიმინოსავით ატრიალებდა თვალებს. ჩემთვის ის ვაჟკაცობის სიმბოლო იყო. მასთან კონტაქტში არასდროს შევსულვარ, „ჯმუხი კაცი“ იყო, ასაკშიც დიდი იყო სხვაობა.

გზის ეს 15 – კილომეტრიანი მონაკვეთი ზამთრის საკმაოდ რთულ კლიმატურ პირობებშიც არაერთხელ ფეხითაც გაუვლია მალაროელს. იყო შთამბეჭდავი ეპიზოდებიც. ერთი მათგანი მას გამოკვეთილად დაამახსოვრდა: იმ დღეს სოფელ შუქრუთის თავში, ქარის ბობოქრობით გამორჩეულ სერზე წინ მიმავალი ჩემოდნიანი ქალი შენიშნა. ქალს ტვირთი ხელიდან ხელში გადაჰქონდა, მანდილოსნისათვის იგი მძიმე ჩანდა. მალაროელი წამოენია ქალს, ტვირთი ჩამოართვა და გადასახვევამდე დახმარება შესთავაზა. ამინდი გაუარესდა. თოვს. ქარიც ბობოქორბს. დათქმულ ადგილს მიუახლოვდნენ. ქალს ორ კილომეტრამდე თოვლიანი გზა აქვს გასავლელი. ასეთ ამინდში არცერთი ვაჟკაცი, მითუმეტეს მალაროელი, ქალს მარტო არ გაუშვებს. მალაროელმა ცენტრალური გზიდან გადაუხვია და უბნისაკენ მიმავალ გზას დაადგა. ცვლიდან მოდიხართ, დაღლილი იქნებით, მომეცით ჩემი ტვირთი - უხერხულობის გამო ჩაილაპარაკებს ქალი, თორემ ძალიან კარგად იცის, ეს რომ ასე მოხდეს,

ის განწირულია. მალაროელს ქათინაურები არ სჩვევია. იგი არც კი რეაგირებს ქალის შეთავაზებაზე, მიიკვლევს თოვლიან გზას და წინ მიუძღვის გათოშილ ქალს. ხელები მთლად გამეყინა - ამბობს ქალი. მყუდროში შეჩერდნენ, ქალმა სველი ხელთათმანები მოიშორა და ხელის მტევნების სრესა დაიწყო. მოძრაობა უმჯობესია, გავაგრძელოთ გზა - ამბობს მალაროელი. არ შემიძლია - პასუხობს ქალი და ცრემლები მოსდის. მალაროელი ქალის გათოშულ, ფაქიზ ხელებს თავისი ფართე და ჯანიანი ხელის მტევნებს შორის მოიქცევს და მაჯებიდან დაწყებული „მასაჟს“ უკეთებს. ქალმა შვევა იგრძნო. გზა გააგრძელეს. სახლს უახლოვდებიან. შენ რომ არა თოვლში ჩავიხრჩობოდი - ამბობს მადლიერი ქალი და მთელი პრინციპულობით უცხადებს მალაროელს: ასეთ ამინდში მგზავრობა შეუძლებელია, ღამით აქ უნდა დარჩეთ. ქალი მართალი იყო. უაზრო იყო თავპატიჟის გადება. მგზავრები ორსართულიანი მორჩილი სახლის კორიდორში შევიდნენ. ღრმად მოხუცი ქალი შემოეგებათ. გაიხარა მოხუცმა რძლის დანახვით. მადლიერების გრძნობით შეჰყურებს იგი უცხო სტუმარს. იცის, რომ სწორედ მისი წყალობით მოაღწია რძალმა სახლამდე. მგზავრებმა გარემოსაცმელები თოვლისგან დაფერთხეს, იქვე ბალკონში ჩამოჰკიდეს და ოთახში შევიდნენ. მოხუცი ფეჩში შეშას ამატებს. ის ფეხსაცმლის გახდას სთავაზობს სტუმარს და რძალს ეუბნება: - ნორა შვილო, ქოშები მიაწოდე სტუმარს. ნორამაც მოინესრიგა თავი და ხალათი მოიცვა. მოხუცი შეშის შემოსატანად ბალკონზე გადის. ვაჟკაცი ქალი ჩანს - ამბობს მალაროელი. დაჩაგრულია - პასუხობს ნორა: - 15 წელია ჭიშკრისაკენ უჭირავს თვალი და ყური, ომში წასული ერთადერთი შვილის დაბრუნებას ელოდება. არადა მაგის გარდა ყველამ ვიცით, რომ დაღუპულია. შავი ფერის ტანსაცმელიც ვერ ჩამიცვია, ეჭვი არ აიღოს. მოხუცმა შეშა შემოიტანა. ახლად მოსულები შეთბნენ. ნორა, შენ ღვინო ჩამოასხი, მე კი მაგიდას გავანყო

- უთხრა მოხუცმა რძალს. ნორამ დოქით ღვინო შემოიტანა და მაგიდის გვერდით დადგა. ხელს გადავიბან - ამბობს სტუმარი და ბალკონში გადის. რამდენიმე წუთიც და მას საპონი უჭირავს ხელში, ნორა კი თბილ წყალს უსხამს მას. მალაროელის ხელის მტევნები რალაცას აგონებს ნორას და ელიმება. ხელის გულებზე ალაგ-ალაგ მონითალო, ზოგან კი შავი წერტილები მოსჩანს. კიდეც ერთხელ გაისაპნეთ ხელე-ბი და მოგშორდებათ - ამბობს ნორა. ეს განაკანრებია, აქ კი ხინვი უნდა იყოს - სთქვა მალაროელმა და ერთ მტკივნეულ, შავ წერტილზე შეაჩერა ყურადღება. ამოვიღოთ, - ამბობს ნორა. ეს აუცილებელია, თორემ დაჩირქდება - ადასტურებს სტუმარი. შიგნით შემოვიდნენ. დადე მაგიდაზე შვილო - ეუბნება დედამთილი რძალს და შუაზე გაჭრილ თონის პურს აწვდის მას. ნორას დედამთილი (პილასი) კარგი მეოჯახე ქალი იყო. განსაკუთრებით ეხერხებოდა თონეში პურის გამოცხობა. პურს აცხობდა გრძელს და ფართეს, სისქეც გვრიანი ჰქონდა. მას სახელიც კი ჰქონდა შერქმეული - „პილასის თონეული“. უბანში ჭირისა თუ ლხინის სუფრის განყოფილას პილასი ყოველთვის თონესთან ტრიალებდა. შუაზე გაჭრილი პილასის თონეული მალაროელის ხელის მტევნებს მიაამსგავსა ნორამ და სწორედ ამაზე ელიმებოდა მას. ნორამ პური მაგიდაზე დადო. შემდეგ იქვე ჩამოჯდა, „პაციენტი“ გვერდით მოისვა, მისი ხელის გაშლილი მტევანი მარცხენა ხელით დაიჭირა, მარჯვენათი კი ხინვის ამოღებას შეუდგა. ეს ის ხელია გათოშილ ხელებს რომ მისრესდა - ფიქრობს ნორა და უნდა გულში ჩაიკრას იგი. განცდაში მყოფი ეტყობა ნევსის წვერს ვერ აკონტროლებდა, იგი სიღრმეში გაეცა და შავი წერტილი სისხლმა დაფარა. ნორა შეკრთა, მალაროელს კი წარბიც არ შეუხრია. ეტყობა ამ მომენტში ნორამ „პაციენტის“ ხელი უნებლიეთ თავისკენ მიიზიდა და იგი ქალის მკერდს შეეხო. მალაროელმა მომენტალურად აღადგინა წონასწორობა, შემდეგ ხელი იდაყვით თავისივე მუხლზე მყარად დააყრდნო. მანდილოსნისადმი

ასეთი მოკრძალებით მოიხიბლა ნორა. მან ხელის გულიდან აკაციის მოგრძო ხინვი ამოიღო. საიდან ეს? - ეკითხება იგი „პაციენტს“. ლაფათქის და კირკის ტარებად აკაციის მასალას ვხმარობთ - ამბობს მალაროელი.

ვახშმის სუფრას მიუსხდნენ. ოჯახში ფუნქციები გადანაწილდა. პილასის დოქი უდგას გვერდით და თამადობს, მხოლოდ სადღეგრძელოებს მბობს. მალაროელი ღვინოს სვამს, ნორამ კი მსუბუქად ივახშმა, შემდეგ მაგიდიდან საკმაოდ დაშორებულ ფერთან გადაინაცვლა და მას „მეურვეობს“. სიცხეაო და მან ხალათის რამდენიმე ღილი გაიხსნა, შემდეგ კი თავსაფარიც მოიშორა. ნორაზე ამბობენ დედასავით ლამაზიაო. ეხლა ზის იგი ფერთან, ფეხი ფეხზე აქვს შემოდებული, ლოყები ბროწეულივით აქვს დაბრანული და სახით მაგიდისკენ იყურება. ქალის სხეულის თითოეული ნაკვთი მუზის წყაროა პოეტისათვის. ამ ნაკვთთა ურთიერთპარმონიულობის პორტრეტის დახატვას კი გონიერი ხელოვანი არ შეეჭიდება, უბრალოდ იტყვის მშვენიერიაო.

„მოქეიფეებს“ ნორასათვის არ სცალიათ, ძველი ნაცნობებივით საუბრობენ, სადაურობა გამოჰკითხა პილასიმ სტუმარს, ჩვენიანი ყოფილხარო უთხრა, სახელიც - (ჟორა) მოუწონა. პილასის მეუღლეც მალაროელი იყო და თითქოს მის გვერდით ემუშაოს, მთელი მიწისქვეშეთი შემოატარა მან სტუმარს. ნორა თვალეებით მონაწილეობს მათ საუბრში და გაჟღერებული სადღეგრძელოებისა და საუბრის თემის შესაბამისად იცვლის სახის გამომეტყველებას. ნორა მოხიბლულია მალაროელის საუბრით. გამომწვევად შეჰყურებს მას და სწყინს მისგან ერთი საპასუხო მზერაც ვერ დაიჭირა. იცის ნორამ თავისი ღირსება. ყაზბეგის ძიძია და ილიას მწყემსი ქალი აგონდება მას. აგონდება პირველმა როგორ ააფორიაქა ონისე, მეორემ კი წონასწორობა დააკარგვინა ბერს. ვერაფრით ვერ სჯობიან ისინი ნორას. სჯობიან მხოლოდ იმით, რომ მათთვის მწერლებმა და პოეტებმა მოიცალეს. ნორამ კი მალაროს მუშის შუბლზე ერთი ძარღვიც კი ვერ

შეატოკა. ეშლება ნორას. მან ერთი ძარღვიც შეატოკა და მეტიც, მაგრამ ჟორა ვაჟკაცია, ოჯახშია და ქალს ვაჭრის თვალით არ შეხედავს. არ შეხედავს, მაგრამ შეზარხოშებულს გაეპარა თვალი მაინც მანდილოსნისკენ. ეს იგრძნო ნორამ და ამაყი გახდა. მაგრამ ქალის განცდა წამიერი აღმოჩნდა, ნანატრმა მზერამ პილასის დოქზე გადაინაცვლა, ამას კი მოჰყვა მუშის ირონიული ღიმილი. დამცინის მგონი ეს უპატრონო - გაიფიქრა ნორამ და დაიბოლმა. აქაც ცდებოდა მანდილოსანი. ჟორამ მისი ბუნებრივად ლამაზი ტუჩები პილასის დოქის ტუჩს შეადარა და იმ პოეტზე გაეცინა (იქნებ შეაგინა კიდეც), „დოქის ტუჩი რომ ურჩევნია ქალისას“. ტუჩი არ უვარგოდა პილასის დოქს, ნაპირიც ჩამოტეხილი ჰქონდა მას. ეს დოქი პილასიმ ომის წინა წელს ჩხირაულელი გლეხისგან შეიძინა, ურმით რომ დაატარებდა ჭურჭელს სოფელში. ტუჩი არ უვარგაო და ფასიც კი დააკლებინა მან მეჭურჭლეს. უყვარს პილასის თავისი დოქი. ამ დოქის ღვინით გაისტუმრა მან შვილი ფრონტზე, ახალგაზრდები წაკამათდნენ და ტუჩიც მაშინ მოსტეხეს დოქს. ამ დოქითვე სურს შეეგებოს იგი ომიდან დაბრუნებულ შვილს.

ეჰ, სჯობს მივხედო საქმესო, გაიფიქრა ნორამ, ემოციებიდან განთავისუფლდა და სტუმრისთვის საძინებელი ოთახის მოწესრიგებას შეუდგა. მან გრაფინი წყლით აავსო, ბალკონზე გამოვიდა და კიბით მეორე სართულზე ავიდა. გრაფინი, თეფშთან და წყლის ჭიქასთან ერთად მაგიდაზე დადო, საბარგულიდან მატყლის სქელი საბანი გამოიღო და სტუმრის სანოლი გაანყო. შემდეგ ღამის სანთებელა, მორჩილი მწვანე ნათურით დენის წყაროსთან შეაერთა, ჯერ აანთო (გასინჯა), შემდეგ კი გამორთო და დაბლა ჩამოვიდა.

ბოლო სასმისია და უნდა გამოცალო - ეუბნება პილასი სტუმარს. ფეჩთან გადმოინაცვლეს. პილასი მაგიდის ალაგებას შეუდგა. მგზავრები ფეჩთან სხედან. თითქოს გაუცხოვდნენ, ერთმანეთს ეკრძაღვიან ისინი. დილით ადრე ცვლაზე უნდა წავიდეთ და დაძინებას ითხოვს

სტუმარი. ნორას იგი ბალკონზე გამოჰყავს და კიბით მეორე სართულზე ადის. ხელკავის გაკეთება მოისურვა ნორამ, მაგრამ ეუხერხულა. ოთახში შევიდნენ, იქაურობას გაეცნო სტუმარი, გამოსვლისას ძილი მშვიდობისა უსურვა ნორამ სტუმარს, მძლავრი ნათურა გამორთო, ღამის მწვანე შუქი ჩართო და დაბლა ჩამოვიდა. ცოტა ხანი და რძალ-დედამთილიც დაწვნენ.

ნორა ფიქრებში ჩაღრმავდა. ქვრივი ქალია და მას აზრადაც არ მოსდის ვინმე მოხიზლოს, ვინმეს ყურადღების ცენტრში მოექცეს. თუმცა სიამოვნებს, როდესაც სიმპატიური მამაკაცის მზერას დაიჭერს. მათ ყოველთვის „წითელ შუქს უნთებს“ ნორა და სწყინს, რომ მაღაროს მუშა „მწვანეზე ამუხრუჭებს.“ არც სიცივით გათოშილმა, არც მთვრალმა და არც ფხიზელმა მამაკაცის თვალით არ შემომხედა - ფიქრობს ნორა და ამართლებს კიდეც მას: მშრომელი კაცია, დაღლილია, კაცს რომ შრომის იარაღებში გაყრილი აკაცის ხის ტარი უჭირავს ხელში, დღეში ტონობით მარგანეცს ტვირთავს და ხელის გულები ხინჯებით აქვს სავსე, მისი გული ჭურის ბადიმივით იქნება, რომელსაც ზემოდან მიწა აყრია, უფრო სწორედ ატკეპნია და მის მოძრაობაში მოყვანას სტალინური ხუთწლედის დასჭირდება. თავისი მრწამსისადმი შესაძლო ღალატის განცდამ ააფორიაქა ნორა. არაფერიც მომხდარა, მაგრამ რატომ გაივლო ასეთი რამ გულში? რატომ უნდა რომ მოინადიროს მაღაროელის გული? ამ გრძნობისადმი დაუმორჩილებლობის აუცილებლობის შეგრძნება სტანჯავს ქალს. რატომ უნდა იყოს ეს ტანჯვა პატიოსანი ქალების ხვედრი, მაშინ როცა იმავე განცდებით არამც თუ იტანჯებიან, პირიქით, განცხრომის სავანეში ნებივრობენ და სიამოვნების ნექტარს აგემოვნებენ „მსუბუქი ყოფაქცევის“ ქალები. ვიცოდე კი მაინც ვისი ან რისი მსხვერპლნი ვართ ჩვენ, „მძიმე წონისანი“?

კაცის გულის მონადირება პრობლემას არ წარმოადგენს ქალისთვის, სტალინური ხუთწლედის შემჭიდროე-

ბულ ვადებში სრულდება. ნორამ იცის ქალის ძალა, სწამს რუსთაველისა, ... დიაცი „გაჰკვეთს რაცა დაესობისო“, ჩაბეტონებულ ბოდს მოჰგლეჯს ქალიო. მაგრამ ნორამ ისიც კარგად იცის, რომ ვერაფერსაც ვერ მოჰგლეჯს, „თუ არ შესწევს ღმრთისა ძალი“. ესეც რუსთაველის სიტყვებია, ამისიც სწამს ნორას, სწამს და უიმედობა ეუფლება. მას თავისი განვლილი ცხოვრება აგონდება. დედა მასზე მშობიარობას გადაჰყვა და მისი სახე მხოლოდ სურათებიდან იცის. დედინაცვლის ხელში იზრდებოდა. მასზე სამდურავი არ ეთქმის, გამრჯე და კეთილი ადამიანი იყო, მაგრამ იგი ერთი მეორეზე ორ-ორი წლით დაშორებულ სამ შვილს ზრდიდა და ნორასათვის მას არ ეცალა. წარჩინებული მოსწავლე იყო ნორა. ლიტერატურა უყვარდა. ოცნებობდა კიდეც ამ პროფესიის დაუფლებაზე. ლექსების წერაც ეხერხებოდა, საყვარელი პოეტების მიმბაძველობით ზოგჯერ წერდა ლექსებსაც. ვინ იცის, იქნებ შესძლებდა ნიჭიერი გოგონა თავისი ოცნებების ფრთების შესხმას, მაგრამ მოტრფიალე ვაჟმა საშველი არ მისცა და სკოლის მერხიდანვე ოჯახის უღელი დაადგა. უღელი მას შეატოვა, თვითონ ომს ემსხვერპლა და დარჩა მისი მომლოდინე გაუბედურებული დედა. ეჰ, არ მწყალობს ღმერთი მე - ფიქრობს ნორა. ამ ეპიზოდში კი ღმერთი მისი დედამთილია. ხელ-ფეხი აქვს შეკრული ნორას. არ სურს მოხუცი რამეში დააეჭვოს და ისედაც დაჩაგრული გული ატკინოს. ამ ფიქრებში გართულს ჩაესმის დედამთილის ხმა: ნორა, შვილო, ადი სტუმარი ნახე, მთვრალია და საბანი არ გადაიხადოს, გაცივდება კაცი. მგონი მწყალობს ღმერთი, გაიფიქრა ნორამ. თითქოს ახლა გაიღვიძაო, ღრმად ამოისუნთქა, „ნამძინარევი“ თვალები მოისრისა, საწოლიდან წამოდგა, ქოშებში ფეხი ჩარგო და ხალათი მოიცვა. შემდეგ ბალკონში გამოვიდა, შუქი აანთო და კედელთან დამაგრებულ ტანის სარკესთან დადგა. სახის არემარე შეათვალიერა, ხელის თითები სავარცხლის წვეროებივით თმაში შეაცურა, თმა უკან გადაიწია და სახე

მთლიანად გამოაჩინა. შემდეგ ხელები მკერდთან ორივე მხრიდან ხალათს მოჰკიდა, იგი ტანს მოაშორა, თავისივე სხეულს სარკეში პოეტის თვალით შეხედა და გალაკტიონის სტილზე ერთი სტროფი ლექსიც მიუძღვნა:

ვის უნახავს ლერწმის ტანი, ტანი ზრდილი სასოებით,
და ამ ტანზე ჰარმონია ქალის ყველა ასოებით?
ნაკვთთ ასეთი ჰარმონია არვინ იცის, დედამ იცის,
ლერწამი კი ნაყოფია ქართულ ცის და დედამინის.

ნორამ ხალათის ღილებს შეკვრა დაიწყო, შემდეგ რატომღაც გადაიფიქრა, ღილები ისევ გახსნა და ხალათი თავისივე ნაჭრის ქამრით უბრალოდ (მარყუჟით) შეიკრა. სტუმართან ასასვლელად ემზადება ნორა. არ შემხედავს კაცის თვალთ? მე მას შევხედავ ქალის თვალთ - გაივილო გულში ნორამ და მეორე სართულის კიბეებს შეუყვავა. მაღაროელსაც გასტეხოდა ძილი, მასაც სტანჯავდა „მძიმე ყოფაქცევის კაცის“ ხვედრი. ნორამ ფრთხილად შეალო საძინებლის კარი, ოთახის მწვანე შუქის ფონზე საწოლზე უძრავად გაშოტილი მამაკაცი ნორამ თავისი მეუღლის ცხედრად წარმოიდგინა და ისეთი განცდა დაეუფლა, თითქოს დაკრძალვის დღეა და მის გამოსამშვიდობებლად მიდისო. ეს მხოლოდ წამიერად, მალე იგი გონს მოეგო, ფეხაკრეფით მიუახლოვდა სტუმრის საწოლს, მალულად, თითქოს თავის თავს ეკრძაღვისო, გაიხსნა ქამრის მარყუჟი და საწოლზე ჩამოჯდა. გძინავს? - ეკითხება ქალი სტუმარს და ნახევრად შიშველი მკერდით მისკენ იხრება. არა - პასუხობს სტუმარი, მაღაროელს არ სჯერა სასწაულისა და მის გადამონმებას იწყებს, იგი მკლავებში სწვდება მანდილოსანს და თავისკენ იზიდავს, ქალი ემორჩილება ბუნების ძალას. წამებიც და წყვილი ნეტარების იმ მორევში და გაცილებით ღრმად აღმორჩნდნენ, წუთების წინ მხოლოდ “მსუბუქთა სავანედ” რომ მიაჩნდათ.

საბანი მთლად გადახდილი ჰქონდა და გაფუსწორეო - ჩააბარა ანგარიში ნორამ დედამთილს. მთვრალ კაცს მეტი

ყურადღება უნდა შევილო - დამოძღვრა დედამთილმა რძა-
ლი. გავითვალისწინებ - გაივლო გულში ნორამ. გათენე-
ბამდე კიდევ ორჯერ „გაუსწორა“ საბანი მან მალაროელს.

* * *

მე მოსწავლეობის წლებიდან თმაში ჭალარა მქონდა
შერეული. 80-იან წლებში, უკვე „თმაშევერცხლილი“ ქა-
ლაქ ჭიათურაში ავტოსადგურში („ხიდის თავში“) ვიდექი და
სოფლის ტრანსპორტს ველოდებოდი. გაჩნდა ინფორმაცია,
რომ თოვლის დნობის შედეგად გზებზე ჩამონადენი წყლე-
ბი მოიყინა და ტრანსპორტი ვერ მოძრაობს. მგზავრებმა
დაშლა დაიწყეს. შემთხვევითი ტრანსპორტის (ორხიდიანი
„ხალტურის“ ავტომანქანების) იმედად შემორჩნენ მხოლოდ
ზოგიერთები, ძირითადად მამაკაცები. იყო რამდენიმე
მანდილოსანიც. მათ შორის ერთი სოფლად თავისი გამგ-
ზავრების აუცილებლობაზე საუბრობდა - მოხუცი დედა
მყავს მარტო დატოვებული და იდარდებსო. დედისადმი
მზრუნველობის გამო ამ მანდილოსნისადმი სიმპატიურად
განვენწყვე, მარცხენა ხელზე გაკეთებული ბეჭედი იუწყე-
ბოდა, რომ „ბედს ელოდებოდა“. გამოცდილ თვალს არც
ის გამოეპარებოდა, რომ ამ ლოდინში საკმაო დრო იყო გა-
სული. ჩემზე სამი-ოთხი წლით უმცროსი იქნებოდა. მისი
სახე წარსულს მაგონებს: ერთ სკოლაში უნდა გვევლო. იმ
ხანად სოფლებში ძირითადად დაწყებითი ან რვანლიანი
სკოლები არსებობდნენ და ათამდე სოფლის მოსწავლეებს
ერთადერთი, სოფელ ნიგოზეთის საშუალო სკოლა გვემ-
სახურებოდა. მეხსიერება დავძაბე და გავიხსენე: - მეცხრე
კლასის მოსწავლე ვიყავი. მეექვსე კლასელები ჩვენი საკ-
ლასო ოთახის გავლით შედიოდნენ თავიანთ კლასში. ბავშ-
ვები საკლასო ოთახში ზარის დარეკვის შემდეგაც არ შევ-
დიოდით და ყველანი ერთად შევრბოდით მაშინ, როცა მას-
წავლებელი გამოჩნდებოდა. უჭირდა ვინრო კარებს ერთ-

დროულად ორი კლასის მოსწავლეთა გატარება. ამიტომ მეცხრეკლასელები, პრობლემები რომ არ შეგვექმნოდა, მეექვსე კლასელებს „ვჩაგრავდით“ და ვაიძულებდით ზარის დარეკვისთანავე შესულიყვნენ კლასში. ამის გამო იმ ბავშვთა სახეები გამოკვეთილად დამამახსოვრდა. ეს მანდილოსანიც „მეექვსე კლასელი“ უნდა იყოს – გავიფიქრე მე და ჩემს თვალწინ „ბანტიანმა გოგომ გაირბინა“. გაირბინა და სახელიც გამახსენდა-თამარი, შემდგომში თამრიკო, დღევანდელი – თაკო.

იქვე არსებულ კაფეში მოქეიფე ახლობლებმა შემნიშნეს, მიმიპატიჟეს და ნაჩქარევად რამდენიმე ჭიქა ღვინო დამალევინეს. კაფედან გამოვედი, ტრანსპორტი არ ჩანს, ღვინო თანდათან მეკიდება - „კაიფში შევდივარ“. არემარე უფრო მიმზიდველი ხდება. კაფეში მოქეიფეები დათვრნენ და სიმღერა წამოიწყეს. ყოველი შემდგომი სიმღერა წინას სჯობდა, ეტყობოდა მოქეიფეები ხმების მიხევით გადჯგუფდნენ. ჩემთვის ისინი კი არ მღეროდნენ, გალობდნენ. ყვირილაც აღარ ყვიროდა, მისი ხმა მუსიკალური ინსტრუმენტის ჟღერადობით ერწყმოდა მოქეიფეთა სიმღერას. მზე ჩადიოდა, მაგრამ ისე, როგორც არასდროს, მეტისმეტად რომ გადაიხარა, თითქოს პლანეტა მიატოვა, მისი სხივები არა ზემოდან, არამედ მდინარის ღრმა და ფართო ხეობით დასავლეთიდან შემოდდიოდნენ ქალაქში და მხოლოდ ჭიათურას ანათებდნენ. შესანიშნავი რეალობაა, სხვას კი „რას ინატრებს კაცი... მხოლოდ ერთს კი და ის ერთიც...“, აქვე დადის, „მეექვსე კლასელი“. ის მზეს შეხედავს, შემდეგ კი ჩემსკენ მოდის. მსმენია ბედნიერება კუს ნაბიჯებით გაიხლოვდებაო. ის უფრო ჩქარა მოდიოდა. ცუდად მენიშნა. მომიახლოვდა და მეკითხება - ბიძია, რომელი საათია? დაუოჯახებელი ვიყავი და თითქმის თანატოლი მანდილოსნიდან ტერმინი „ბიძია“, ცუდად მოხვდა ყურს, უფრო სწორად გულს. მე მას საათს ვეუბნები და „ბიძიას“ გამო მეღიმება. ის „თვალებით მეკითხება“ - რა გელიმებაო. ზარი დაირეკა და საკლასო ოთახში შედი მეექვსეკლასელო- ვეუბნები მე.

მიცნო მანაც, როგორც „მეცხრე კლასელი“, ნეტავ იმ დროსო ჩაილაპარაკა და მზერა ჩემს ჭალარა თმაზე გადაიტანა. შემდეგ კი თითო უპასუხო კითხვა ისევ თვალებით გავცვა-
ლეთ:

- ბანტი რა უყავი მეექვსე კლასელო...

- ეგრე რამ გაგაჭალარავა მეცხრე კლასელო...

ჩამავალი მზის ფონზე გაუთხოვარი მანდილოსნის, იგივე დაგვიანებული მგზავრის შეკითხვამ - „რომელი საათია?“ - ჩემს ცნობიერებაში სიმბოლური დატვირთვა შეიძინა, გალაკტიონის იმავე სახელწოდების ლექსი გამახსენა და „ხმა იღუმალის“ სახით პასუხიც შთამაგონა:

საათი რად გინდა, აგერ მზეს შეხედე,
უმზეოდ რომ ბნელა, შენთვის ახალია?
ნლები გაგირბის და წამებს მეკითხები?
აკენის რწვეის დროა გოგო რა ხანია.

მზეს თვალს ვერ უსწორებ? დროს სარკით გაიგებ,
სახეზე რომ გაძევს, ძველი იერია?
თმა რომ შეგიღებავს, ნლებს ხომ ვერ გაღებავ?
დროს ნუ ეურჩები, იგი ძლიერია.

ლოდინს წასვლა გიჯობს, მგზავრს გზაზე იპოვი,
თორემ მალე ჩადის მზე, რომ გადიხრება.
წყვდიადში ძნელია მარტო სიარული,
„ბიძიკოს“ დაცინვა თავზე აგიხდება.

სოფლის მიმართულებით ტრანსპორტი ჩნდება. ყოფილი თანასკოლელები მანქანაზე ავდივართ. თამარისა და კიდევ ორი მანდილოსნისთვის წინ, შედარებით მოხერხებუ-
ლი ადგილი გამოინახა. მე უკანა ბორტთან ვდგები. მძლო-
ლი მანქანის შევსებას ელოდება. კაფეში ჩხუბი ატყდა, ჩამ-
ტვრეული მინის ნამსხვრევები ქუჩაში ცვივა. მთვრალები
გარეთ გამოცვივდნენ და ერთმანეთს დასცხეს. ოც კაცზე
მეტი ჩხუბობდა, ყველა ყველას ურტყავდა. ჩემს თვალ-

წინ წინა საუკუნეების ხელჩართული ბძოლების სცენა გადაიშალა. ფანტასტიკური გარემო თანდათან რეალურს მიუახლოვდა. მზე ჩვეულებრივად ჩადიოდა, ის გორას მიეფარა და ჭიათურის გარდა მთელ სამყაროს ანათებდა, მდინარე ყვირილაც ყვიროდა, უფრო სწორად იგინებოდა - თქვე ღორებო, თუ დაღევას ვერ იტანთ, რატომ სვამთო. მილიციის მანქანა გამოჩნდა, გაისმა სასწრაფოს სიგნალის ხმაც.

გაჩერებულ მანქანას რომ შეხედა, „ხელჩართულ ბრძოლას“ ერთი შუახნის, მთვრალი კაცი გამოეთიშა და ჩვენსკენ წამობარბაცდა. მოგვიახლოვდა, თვალი ჩალურჯებული აქვს. მანქანაზე ამოსვლა სურს. ჩვენც ვეხმარებით. ამოვიდა. „ყველა ბრძენზე მეტი ჭკუა ჰქონია“ ღვინის გამომგონებელსო - ღლინებს იგი. ეტყობა შენს თავ-პირსო - ჩაილაპარაკა ერთმა. ამ რეპლიკაში ჩადებულ აზრს დამადასტურებელი სიცილ-კისკისით შეხვდნენ მგზავრები. ერთი კი უფრო რადიკალურ შეფასებაზე მიდის - მე მისი მომგონის დედაც მოვტ... დამინგრია ოჯახიო - სთქვა და დააკონკრეტა: ანგელოზივით რძალი მყავს, შვილიც თავისნაირი გამიჩინა, ის ჩემი სიცოცხლეა. ჩემი შვილი ღოთობას არ ეშვება, გამიქცია რძალი სახლიდან და ბავშვიც თან წაიყვანა. ოჯახი ჯოჯოხეთად მექცა. შეუკრებია ჩემს ცოლს ბავშვის სათამაშოები, დასცქერის და ტირის.

ვხედავ „ბრძოლის ველს“ მოხუცი კაცი ჰკვეთს, აქეთ იქეთ იყურება, ეტყობა ჩხუბის რომელიმე ეპიზოდში ჩარევა უნდა, მაგრამ მისთვის შესაფერს ვერაფერს ხედავს. გაჩერებულ ავტომანქანას რომ შეხედა, ფეხი აუჩქარა, მანქანასაც მოადგა. ხის მაღალბორტიან მანქანაზე ამოსვლა საკმაოდ ძნელი იყო. უკანა მხრიდან ისედაც მაღალ ბორტს ზემოთ მთელ სიგრძეზე პარალელუარდ გასდევდა ლითონის მილი. ამოსვლისას მოხუცები და ქალები ლითონის მილსა და ბორტს შორის გაძრომას ამჯობინებდნენ, ახალგაზრდები კი მილის ზემოდან გადმოდიოდნენ. მოხ-

უცს ამოსვლაში ვეხმარები, ბორტთან რომ ამოინია, მეგონა მილის ქვეშ გამოძვრებოდა, მე მას მხრებზე ხელი დავადე და ოდნავ დავანეჭი კიდეც. მოხუცმა თვალეებში შემომხედა. ამაყი მზერაა, ეს ტიპი ხვრელში არ გამოძვრება-თქო, გავიფიქრე მე და ცივად ავიღე ხელი. მოხუცი მილს ზემოდან გადმოევლო, ცოტა მეც ნავეხმარე. მგზავრობისას მთვრალი კაცის ქცევის ნორმების დარეგულირებით დაკავდა მოხუცი.

თამარის გადასახვევს ვუახლოვდებით და მანდილოსანი ჩასვლისთვის ემზადება. ჩემი უბნიდან არავინ გამოჩნდა და თოვლიან გზაზე მარტო მომიწევს მგზავრობაონაინუნუნა თამარმა. მე მას უბნამდე მიცილებას ვთავაზობ. ის კი არც ხოს ამბობს და არც არას, მიყურებს სახეში და ეღიმება. მოსწავლეობის წლების მოფერების ღიმილად მივიჩინე და ღიმილს ღიმილითვე ვპასუხობ მეც. ის კი ღიმილს წყვეტს და ირონიულად მეუბნება:- სახლში დაგაგვიანდება და დედა გაგიჯავრდებაო. ისევე „მერხზე ზის“- გავიფიქრე მე და მენყინა. მაგრამ ეს ასე არ ყოფილა: ამ მანდილოსანს პილასის და ნორას უბანში უცხოვრია. ჟორას შემდგომშიაც გაუგრძელებია ურთიერთობა ნორასთან, შვილიც შექმნია, მის სწავლა-აღზრდასა და ბევრ სხვა რამეშიც დახმარებია ოჯახს. ამიტომ, საუბნო გზისთვის, რომლითაც ქარბუქში ჟორამ ნორა სახლამდე მიაცილა, „ილბლიანი პროსპექტი“ შეურქმევიათ და იმ გზაზე შემჩნეულ შერეულ წყვილებზე ჭორაობენ. ჩემს შეთავაზებაზე თამარის თანხმობის შემთხვევაში მე, უბნისათვის უცხო კაცს, ჟორას მსგავსად თოვლიან ამინდში სახლამდე უნდა მიმეცილებია თამარი. გარდაუვალი გახდებოდა ღამით ჩემი იქ დარჩენაც და „ფინალი“ კიდეც რომ არ შემდგარიყო, ხალხს საჭორაო მიეცემოდა. სწორედ ეს გათვალა თამარმა.

ჩემო თამარ, რომ გითხრა შენით არ მოვიხიბლეთქო, გულახდილი არ ვიქნები. მაგრამ თანადგომა სრულიად უანგაროდ შემოგთავაზე. ილბლიანი პროსპექტის შესახებ მე ინფორმაციას არ ვფლობდი, თუმცა მინდა ბოლომდე

გულწრფელი ვიყო და მოვლენათა იგივე სქემით განვითარების შემთხვევაში მეც ჟორასავით მოვიქცეოდი. მაგრამ მე, „ბიძაშენი“ მაშინ უცოლო ვიყავი და იღბლიან პროსპექტზე ჩვენს გასეირნებას შესაძლოა სერიოზული შედეგი მოჰყოლოდა. „შენ წითელი ამინთე“. შენ ჩემში მშობელზე მზრუნველი და ქალის ღირსების დამცველი მანდილოსნის სახედ დარჩი. ამ ღირებულებათა დაცვა თაკოს საპატიო მოვალეობაცაა.

მენატრები თამარ, თუმცა რომ შევხვდეთ, ვერც მე გიცნობ შენ და პირიქით - ვერც შენ მე. ვინ და რა მენატრება? ვეკითხები ჩემს თავს და ვპასუხობ მე: დრო მენატრება წარსული, თამარიდან თაკომდე, ის კი აღარ განმეორდება. მშვიდობით თამარ! გზა მშვიდობისა თაკო!

მოხუცმა შეუკვეთა გაჩერება. მან მილის ქვეშ გაძრომა არც ამჯერად იკადრა და ვხედავ ზემოდან ჩასვლისთვის ემზადება. ამ შემთხვევაში კი ჩასვლა გაცილებით ძნელი იყო, ვიდრე ამოსვლა, რადგან მილზე ხელებით ჩაჭიდებული მგზავრი ფეხებით მიწამდე ვერ სწვდებოდა და ჩასვლა ჩახტომით უნდა დამთავრებულიყო. მოხუცმა ჩასჭიდა ხელები მილს და ზემოდან გადაეველო მას. მე მას მაჯებში ჩავსჭიდე ხელები, ჩახტომის დროსაც თან დავაყოლე და გავუშვი მაშინ, როცა ვიგრძენი, რომ ის ფეხებით მიწას შეეხო. მოხუცმა შემომხედა. დავაჟკაცებულხარო - მეუბნებიან მისი თვალები და წარსულზე მიმანიშნებენ. მადლიერების ნიშნად მოხუცმა მარჯვენა ხელი მალა ამიწია. გამახსენდა: ამ ხელს ორი ათეული წლის წინ ჩემი პიჯაკის საყელო ეჭირა ხელში, ის თვალები კი თავლებში ჩამსცქეროდნენ.

მძლოლმა მანქანა დაძრა. მოხუცი უბნისაკენ მიმავალ გზას ფეხით მიუყვება. „ვხედავ“ მოყვარული ჟურნალისტი მას აჩერებს და ეკითხება: - „ცხოვრებაში კარგი რა გაგიკეთებია“-ო. მოხუცს არაფერი აგონდება. სხვას აგონდება.

ცოცხალი ქალა

სამხედრო ტერმინოლოგიაში ჯარისკაცი იარაღის ერთერთ სახეობად – „ცოცხალ ძალად“ მოიხსენიება. ამ ძალისადმი დამოკიდებულება ერის კულტურის ერთერთი მაჩვენებელია. სამხედრო ხელოვნებასთან დაკავშირებით შთამბეჭდავია დიდი მგოსნის, შოთა რუსთაველის ბრძნული აზრები, იგი გონებაგამჭრიახი სარდლის როლში გვევლინება და „აკომპლექტებს“ ჯარს დევიზით – „დიდთა რას ვაქნევთ ლაშქართა? კარგი გვინდან და ცოტანი“. შემდეგ კი გვემავს საბრძოლო ოპერაციას დევიზით – „ასი ათასსა აჯობებს, თუ გამორჩევით მქმნელია“ (საგულისხმოა, რომ ექვსი საუკუნის შემდეგ, მხედრთმთავარ სუვოროვის იგივე იდეა – „მოიგე ხერხით და არა ძალით“ – მრავალეროვანი საბჭოთა ხალხების ბრძოლების ისტორიაში პირველ სიტყვად და დევიზათ იყო აღიარებული.)

საბრძოლო ოპერაციის დამთავრების შემდეგ რუსთაველი კვლავ უდიდესი ჰუმანისტია, იგი თითქოს გვეხვეწება – „ოდეს მტერსა მოერიო, ნულარ მოჰკლავ“ – ო..., „სპა უბრალოა, ნუ დაჰხოცთ, ვტირ ამად გულმდულარია“ – ო.

რუსთაველისა და ვაჟა – ფშაველასთვის „სპა“ და „მუცალი“ ვაჟკაცები არიან, მიუხედავად იმისა სად დგანან ისინი. სამწუხაროა, რომ ამ გენიოსთა სამშობლოში, დღეს, ზოგიერთი პოლიტიკოსისათვის გვერდში მდგომი მიტინგის მონაწილე ვაჟკაცი, ბარიკადის მეორე მხარეზე მდგომი მისი „ტყუპისცალი“ კი ლაჩარი, მოლალატე ან მარიონეტია.

პირადად მე, როგორც სსრ კავშირის მოქალაქე, სამხედრო – სავალდებულო სამსახურს ყოფილ გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში გავდიოდი. ჩვენი „სამხედრო ქალაქი“ იზოლირებული იყო მოსახლეობიდან,

მაგრამ პერიოდულად, მოკლე ვადით, გავდიოდით ქალაქშიც. ზოგჯერ ვეხმარებოდით მოსახლეობას მოსავლის აღებაში, სხვადასხვაგვარ სტიქიურ უბედურებათა შედეგების ლიკვიდაციაში და სხვა. გერმანელები ყოველთვის მოკრძალებით და თავაზიანად გვექცეოდნენ საბჭოთა ჯარისკაცებს. იმ დროს მე ეს სრულებითაც არ მიკვირდა, რადგან მჯეროდა, რომ ვიდექი მსოფლიო მშვიდობის სადარაჯოზე და ვიცავდი თვით გერმანელი ხალხის უსაფრთხოებასაც.

დღეს კი მჯერა, რომ გერმანელი მოსახლეობის მხრიდან საბჭოთა ჯარისკაცისადმი გულთბილი დამოკიდებულება განპირობებული იყო მათი მაღალი მოქალაქეობრივი შეგნებით, რწმენით იმისა, რომ ჯარისკაცს დიდი პოლიტიკისა არაფერი ეკითხება და იგი მხოლოდ კონსტიტუციურ ვალს იხდის თავისი ქვეყნის წინაშე.

დემობილიზაციიდან რამდენიმე წლის შემდეგ ინტერნაციონალურ თემაზე შეთხზულ მოთხრობებზე კონკურსი გამოცხადდა. გერმანელი ხალხისა და ჯარისკაცის ურთიერთობასთან დაკავშირებული არაერთი ნამდვილი ამბიდან ერთერთი მოთხრობად ვაქციე და საკონკურსოდ წარვადგინე. შემდგომში ის მოთხრობა, ოდნავ შემოკლებით, მაგრამ საკმაოდ სახეშეცვლილი გამომცემლობა „ნაკადულმა“ გამოაქვეყნა („ციცინათელა“).

მოთხრობის სათაურს – „შუქი აღმოსავლეთიდან“ – პოლიტიკური ელფერი დაჰკრავს, მაგრამ აქ მთავარი ისაა, რომ განსაცდელში მყოფთათვის იმედის ნაპერწკალი აღმოსავლეთიდან მოიაზრება. რაც შეეხება პოლიტიკურს, იყო მისი გავლენაც. იმ დროისათვის ევროპის კომუნისტური მომავალი – „განთლება“ – უფრო პროგრესულად და რეალურად მეჩვენებოდა, ვიდრე ფაშისტური. – „ევროპის განმენდა მოლაყბე კომუნისტებისაგან“... დრონი მეფობენ.

გთავაზობთ მოთხრობას პირვანდელი სახით:

შუქი აღმოსავლეთიდან

მთის უსწორმასწორო გზაზე დიდი სიჩქარით მიმავალი სამხედრო ავტომობილი მოულოდნელად შედგა. მოუკლავს ამ ბებერს! – იყვირა რიგითმა ჯარისკაცმა ივანოვმა, მანქანიდან ჩამოხტა და იქვე მდგომ მოხუცზე ხიშტი აღმართა. შესდექ ივანოვ! მკაცრი ტონით გასცა ბრძანება მძღოლის გვერდით მჯდომმა კაპიტანმა სმირნოვმა. ივანოვი, თანახმად მკაცრად დადგენილი სამხედრო წესისა, ადგილზე გაქევადა. მოხუცი სწრაფად შემობრუნდა. თავზემთ შემართული ხიშტი, რომ დაინახა, ოდნავ შეკრთა და სწრაფად წარმოთქვა: „დრუჟბა“, „დრუჟბა“...

მოხუცი თვალეში შესცქეროდა გაოგნებულ ივანოვს. სამხედრო მანქანიდან სამი საბჭოთა ოფიცერი გადმოვიდა. მუხის ძირში სისხლით დასვრილი საბჭოთა სერჟანტი ესვენა. ტანსაცმლის ნახევები და მუხის ფესვზე დასობილი მონადირის დანაც წითლად იყო შეღებილი.

* * *

ამ დღეებში ივანოვის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი მოვლენები მოხდა. რამდენიმე დღის წინ მან სამხედრო ფიცი მიიღო, შემდეგ კი ძვირფასი სამხედრო ტექნიკა ჩაიბარა. გუშინდელ „ბავშვს“ ამხელა ნდობა გამოუცხადეს.

შუალამით „განგაშის“ სიგნალმა ასეულის ყველა საძინებელ ოთახში შეაღწია. ჯარისკაცი ივანოვი, რომელსაც პირველად ესმოდა ეს ხმა, სწრაფად წამოდგა საწოლიდან და შუქი აანთო. განგაშის დროს შუქშენილბვაა საჭირო ივანოვ. მშვიდად უთხრა სერჟანტმა მამულაშვილმა. ივანოვმა შუქი გამორთო.

სერჟანტ მამულაშვილს რამდენიმე თვე დარჩა

დემობილიზაციამდე. გუშინდელი დღესავით ახსოვს მას თავისი სამხედრო სამსახურის პირველი დღეები. დასაწყისში გაუჭირდა, მაგრამ ყოველივე დასძლია, ბრწყინვალედ დაეუფლა სამხედრო საქმეს და ოცმეთაურ პოპოვის დემობილიზაციის შემდეგ მის თანამდებობაზე დანიშნეს.

რამდენიმე წუთში დატოვა ასეულმა თავისი ადგილ-სამყოფელი და სანვრთნელი მოედნისაკენ გაემურა. მამულაშვილის ეკიპაჟს მძლოლი აკლდა. ივანოვი დაზვერვის ხერხებისა და ამოცანების გაცნობის მიზნით მზვერავთა ჯგუფის ავტომობილს გააყოლეს. მამულაშვილი მარტო დარჩა. იგი თვითონ მიუჯდა საჭეს და საბრძოლო მანქანების რიგში სულ ბოლოს მოექცა. „ჩამკეტი“, ასე ეწოდებოდა ბოლოს მიმავალ სამხედრო მანქანას. მას ყოველთვის დახელოვნებული ეკიპაჟი მართავდა და ყველას ეხმარებოდა რაიმე ტექნიკური უნესრიგობის შემთხვევაში.

რამდენიმე საათის შემდეგ მანქანებმა ცენტრალური გზიდან გადაუხვიეს და ტყეში, მეტად რთულ პირობებში გააგრძელეს გზა. უცებ მამულაშვილმა შეამჩნია, რომ საჭე არ ემორჩილებოდა, სწრაფად შეაჩერა მანქანა და დაბლა ჩამოვიდა. აღმოჩნდა, რომ საბურავი რაღაც მახვილ საგანს გაეჭრა და თანდათან ეშვებოდა. მისი შეცვლა აუცილებელი იყო. ამასობაში მამულაშვილი წინ მიმავალ მანქანებს საკმაო მანძილით ჩამორჩა. ფიქრის დრო აღარ იყო. სერჟანტმა სწრაფად მონახა ამწე, რადგან მაგარი ადგილი სხვაგან არსად ჩანდა, შეხობდა მანქანის ქვეშ, ამწე მაგარ ადგილზე დააყენა და მანქანის აწევა დაიწყო. ეყოფა, გაივლო გულში და გამოსასვლელად მოემზადა. მოულოდნელად ამწე გადაბრუნდა და მანქანა წინა ხიდიტ მამულაშვილს მუცელზე დაეცა. სერჟანტი სასწაულს გადაერჩინა. მანქანის წინა ხიდი ზუსტად იმდენზე ჩასულიყო მიწაში, რომ მამულაშვილს გაჭყლეტის საფრთხე არ

ემუქებოდა, მაგრამ არც განძრევა შეეძლო. ტყავის კურტკაც ხიდს გამოსდებოდა და მამულაშვილი ზედ მიბმული აღმოჩნდა. თავის დაღწევის ყოველგვარი ცდა უშედეგო იყო.

წყნარ ღამეში სერჟანტს რაღაც ხმა შემოესმა, იქნებ თანამებრძოლებმა გაიგეს ჩემი ჩამორჩენის ამბავი და დახმარებისათვის მომაკითხეს – გაიფიქრა და სმენად იქცა. ხმა თანდათან ახლოვდებოდა, შემდეგ შეწყდა. ნუთუ მომეჩვენა, იქნებ გრძნობას ვკარგავ... სუნთქვა გაუჭირდა... მუცელზე დანოლა უფრო მეტად იგრძნო. თითქოს მანქანის ხიდი მიწის სიღრმეში მიიწვედა. დახმარების მოლოდინის ყოველი წამი წუთს უტოლდებოდა.

ღამით ტყეში ნისლი ჩამოწვა და სიბნელემ დაისადგურა. მამულაშვილის საბრძოლო მანქანის კაბინის თავზე დამაგრებული შორსმანათებელი შუქები განათების მხრივ ადგილზე უკუეფექტს იძლეოდნენ. ისინი ზემოდან დაჰყურებდნენ მწვანეში ჩაფლულ გერმანულ სოფელს და ზღაპრულ ფერებში წარმოაჩენდნენ მას.

* * *

სოფლის თავში, ბუნების რელიეფთან ჰარმონიულად შერწყმულ ღამაზ სახლში, 17 წლის შვილიშვილთან ერთად, ცხოვრობდა გერმანელი მოხუცი ჰანსი. რამდენიმე წლის წინ სოფლის სამგზავრო ტრანსპორტზე მომხდარმა უბედურმა შემთხვევამ მოხუცის შვილი და რძალი შეიწირა. ამ ტრაგედიამ მთელი რაიონი შესძრა და თუ დღეს ბაბუა და შვილიშვილი ცოცხლები იყვნენ, ამ სიკეთეს ისინი ერთმანეთს უმადლოდნენ.

ფანჯრიდან შემოჭრილმა შუქმა ზედ გულმკერდზე დაანათა მძინარე ქალიშვილს. მანდილოსანი შეკრთა და თვალები გაახილა. შუქი აღმოსავლეთიდან იყო. ქალიშვილი საგონებელში ჩავარდა. აგერ უკვე ხუთი

წელია, რაც ამ პატარა ოთახში ეძინა ილზას და ასეთი უცნაური რამ არ ენახა. ერთხანს ბაბუას გაღვიძება დააპირა, შემდეგ კი გაიფიქრა, დალილს ძილი გაუტყდებო, განზრახვა შეცვალა და თვალებზე ზენარი გადაიფარა. უცნაურმა სიზმარმა კვლავ გააღვიძა ილზა. იგი ფეხზე წამოდგა, ხალათი მოიცვა, მეზობელ ოთახში გავიდა, ბაბუა გააღვიძა და ყველაფერი უამბო. მოხუცი ჰანსი საგონებელში ჩავარდა. ავტომობილის შუქს წააგავს, მაგრამ იმ მთაზე საავტომობილო გზა არ გადადის, შესაძლოა საბჭოთა საბრძოლო მანქანა იყოს, ის ყველგან დადის – სთქვა მოხუცმა. ახლა ერთ ადგილზე მანქანის დიდი ხნით დგომის მიზეზზე დაინწყეს საუბარი ბაბუა – შვილიშვილმა. შესაძლოა რაღაც უჭირთ – სთქვა მოხუცმა.

– ბაბუა, ავიდეთ იქნებ მართლა რაიმე უჭირთ, გახსოვს როგორ კეთილსინდისიერად დაეხმარნენ ჩვენ სოფელს საბჭოთა ჯარისკაცები ხანძრის ჩაქრობაში?

– მახსოვს შვილო და დახმარებას არ დავმადლი, მაგრამ ჩვენი დახმარება მათ არ სჭირდებოდათ, ისინი მარტო არ იქნებიან.

შვილიშვილის დაჟინებულმა მოთხოვნამ ჰანსი აიძულა განზრახვა შეეცვალა: – რახან არ იშლი, მე ავალ, შენი ამოსვლა კი არაა საჭირო – უთხრა ბაბუამ შვილიშვილს, ტანთ ჩაიცვა, მონადირის დანა ჯიბეში ჩაიდო და მთის ტყიან ბილიკს შეუყვია.

მალე მიუახლოვდა მოხუცი ნიშანში ამოღებულ ადგილს, შეჩერდა და მიდამო დაზვერა. მოხუცს ადამიანის კვნესა შემოესმა. ყურს არ დაუჯერა. რამდენიმე ნაბიჯით ფრთხილად წინ წაინია და კვლავ შეჩერდა. კვნესა მოხუცისათვის გაუგებარმა სიტყვამ „დედა“, „დედა“ შეცვალა. მხეცმა თუ დაიმარტოხელა კაცი – გაივლო გულში მოხუცმა და დანა გაშალა. მოხუცი ფრთხილად მიიწევდა წინ და ფიქრობდა, განსაცდელში მყოფი საბჭოთა ჯარისკაცი უნდა იყოს, გაჭირვებულისათვის

პირველი უებარი წამალი იმედიანი სიტყვაა, მე კი საბჭოური არცერთი სიტყვა არ ვიცი. უცებ მოაგონდა, რომ იმ დღეებში ხე – ტყის დამამზადებელმა ბრიგადამ საბჭოური ხერხი „დრუჟბა“ შეიძინა. გაახსენდა ხალხის ნათქვამი „დრუჟბა“ რუსული სიტყვაა და მეგობრობას ნიშნავსო. ახლა იმედიანად მიიწევდა მოხუცი წინ, ცივი იარაღიც ხელში ეჭირა და იმედიანი სიტყვაც იცოდა. ერთხელ კიდევ შეჩერდა, გამეფებულ სინყნარეში ადამიანის კვნესა კიდევ უფრო გამოიკვეთა.

მოულოდნელად მომაკვდავის უიმედობის წყვდიადი გაარღვია მოხუცის მჭექარე ხმამ – „დრუჟბა!“ „დრუჟბა!“ წამიერად კვნესა შეწყდა და სინყნარე ჩამოვარდა, რომელიც მოხუცის აჩქარებულმა ფეხის ხმამ დაარღვია. მოხუცი საბრძოლო მანქანას კინალამ დაეჯახა. კვნესა სწორედ მანქანის ქვეშიდან ისმოდა. თავდაპირველად მოხუცმა სიბნელეში ვერაფერი გაარჩია, მომაკვდავს ხელებით შეეხო და „დრუჟბა“, „დრუჟბას“ ძახილით აგრძნობინებდა, ნუ გეშინია, შენს დასახმარებლად მოვედიო.

მოხუცი მალევე მოეგო გონს, კურტკა ზედ ხიდთან მიაჭრა, რის ვაივაგლახით მომაკვდავი მანქანის ქვეშიდან გამოათრია და მუხის ძირას გულაღმა დაანწინა. თვითონ კი შემალღებულ ადგილზე შედგა და მოჩვენებითი სიმშვიდით შვილიშვილს გადასძახა: აქ ჩვენი ნაცნობები ყოფილან, წყალი სწყურიათ და წამოიღე, უკვე ინათლა და არ შეგეშინდესო.

ტყავის კურტკის გაჭრის დროს მოხუცს სერჟანტისთვის უნებლიედ მუცელზე დანა გაეკრა. მოხუცმა კურტკის სარჩულის ნახევებით შეუჩერა დაჭრილს სისხლდენა. მალე იღზაც მოვიდა. ბაბუამ და შვილიშვილმა მომაკვდავი მოასულიერეს.

მოხუცმა იღზა კვლავ სოფელში გააგზავნა და რამდენიმე კაცის ამოყვანა დაავალა.

* * *

კაპიტანმა სმირნოვმა მოხუცს ხელი მაგრად ჩა-
მოართვა და გერმანულ ენაზე გამოელაპარაკა. ივანოვი,
თუმცა გერმანული ენა არ იცოდა, მიხვდა, რომ მოხუცს
მამულაშვილი კი არ მოეკლა, სიკვდილისაგან ეხსნა.

მოხუცის დაჟინებული მოთხოვნით მამულაშვილი
მის სახლში ჩაიყვანეს და სწორედ იმ საწოლზე მო-
ათავსეს, რომელსაც მამულაშვილის საბრძოლო მანქანამ
საბედისწერო შუქი მიანათა, ილზამ კი დროებით სხვა
ოთახში გადაინაცვლა. პოლკის უფროსმა ბრძანა ავად-
მყოფი ჰოსპიტალში გადაეყვანათ, მაგრამ, როდესაც
მოახსენეს, ავადმყოფს მკურნალობს სოფლის საკმაოდ
დახელოვნებული ექიმი, გერმანულ გლეხს კი დიდ
პატივად მიაჩნია ჯარისკაცის დახმარებაო, ბრძანება
შეცვალა.

სიცოცხლე და სიხარული შემოიტანა ქართველმა
სერჟანტმა ჰანსის ოჯახში. მოხუცი თავს ბედნიერად
გრძნობდა, უხაროდა, რომ ერთი სიცოცხლე სიკვდილს
ხელიდან გამოსტაცა და შორს, საზღვარს იქით ვიღაც
დედა არ აატირა. რამდენიმე დღეში დადგა გორა
ფეხზე და ილზასთან ერთად სოფელი დაათვალიერა.
გორა ხედავდა, რომ მის გამო ბაბუა და შვილიშვილი
საშემოდგომო საქმიანობაში ჩამორჩნენ და რამდენჯერმე
მათ სამუშაოდაც გაჰყვა, იგი ენერგიულად შრომობდა.
ილზაც მას ტოლს არ უდებდა. საღამოობით კი
დაღლილები, ნაცვლად დასვენებისა სასეირნოდ დადი-
ოდნენ.

ერთ საღამოს ილზა და გორა მდინარის ნაპირზე
ისხდნენ, მოულოდნელად ილზა შეკრთა, გორამ მის
მზერას თვალი გააყოლა და მდინარის მეორე ნაპირზე
მომდგარი სამხედრო მანქანა დაინახა. შენს წასაყვანად
მოვიდნენ გორა, ნაღვლიანად სთქვა ილზამ. საბჭოთა
მეომრებმა მანქანა ჰანსის ეზოსთან მიაყენეს, თვითონ კი
ეზოში შევიდნენ. მოხუცი ეზოში გამოეგება მოსულებს.

კაპიტანმა სმირნოვმა მადლობა გადაუხადა მოხუცს ჯარისკაცის გადარჩენისათვის.

მოხუცმა ივანოვს მხრებზე ფაქიზად ხელი დაადო და ღიმილიანი სახით თვალეში შესცივინებდა, თითქოს ეუბნებოდა – გახსოვს რომ მკლავდიო? კაპიტანმა შენიშნა ივანოვის უხერხულობა და ბრძანების ტონით წარმოსთქვა: – გამოასწორე შეცდომა ივანოვ! ივანოვმა ავტომობილიდან ქსოვილში შეხვეული რალაც საგანი გადმოიღო და მოხუცს საჩუქრად გადასცა. მოხუცმა ქსოვილი გახსნა და აღტაცებით წამოიძახა – „დრუჟბა“!

დაე ეს საბჭოური ხერხი ყოფილიყო სანინდარი თქვენი ოჯახის და საბჭოთა ჯარისკაცის დამეგობრებისა – უთხრა კაპიტანმა მოხუცს და მარჯვენა ხელი მაგრად ჩამოართვა.

მოვლენათა ეპიცენტრში მყოფ გოჩას იღზა ბავშვური მოკრძალებით შორიახლო უტრიალებდა, შემდეგ კი თავის ოთახში ავიდა და ამ სცენას იმ ფანჯრიდან დაჰყურებდა, საიდანაც რამდენიმე დღის წინ ის საბედისწერო შუქმა გააღვიძა. გოჩამ შენიშნა ეს, ავიდა მასთან და გამოემშვიდობა. სევდიანი ღიმილი გაცვალეს ქალ – ვაჟმა. ღიმილი, რომელიც თან სდევს „განშორების სიმძიმეს“.

მებრძოლები ავტომანქანისაკენ გაემართნენ. მოხუცმა ხელკავი გაუკეთა გოჩას და ავტომანქანამდე მიაცილა. არდავიწყების გულწრფელი სურვილი აერთიანებდა მათი სახეების გამომეტყველებას.

ხმოვანი სიგნალით გამოემშვიდობნენ მებრძოლები გერმანულ ოჯახს.

ეზოში მეზობლის პატარა ბიჭი ცნობისმოყვარეობით ათვალეებდა ჰანსის საჩუქარს და მის ხელში აღებდა ცდილობდა.

ჯერ ვერ ასწევ, „დრუჟბა“ მძიმეა ბაბუა – უთხრა მოხუცმა ბავშვს, შემდეგ მაგრად ჩაჰკიდა მარჯვენა ხელი მძიმე ტვირთს და სახლში შეიტანა.

„ნატოს სკოლა“

გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებში რესპუბლიკაში მომზადებული პედაგოგიური კადრების პროფესიულ ასპარეზზე გამოსვლა ნაწილობრივ, ცალკეული წლების მიხედვით კი ფაქტიურად არ შედგა. ამისი ერთ-ერთი მიზეზი იყო ქვეყანაში პედაგოგიური კადრების „ჭარბნარმოება“. რესპუბლიკაში არსებული ათზე მეტი უმაღლესი პედაგოგიური სასწავლებლების დასწრებული და დაუსწრებელი ფაკულტეტები ყოველწლიურად ამზადებდნენ ათასობით პედაგოგს, რომლებიც ავსებდნენ თავიანთი უმუშევარი კოლეგების დიდ არმიას.

1970 წელს დავამთავრე პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი და მხოლოდ ორი წლის შემდეგ მოვახერხე პედაგოგიურ საქმიანობაში ჩაბმა, მაგრამ არა ჩემი სპეციალობით- სამხედრო მასწავლებლად დავინიშნე ქალაქ ჭიათურის მესამე და მეექვსე საშუალო სკოლებში.

იმ დროს სკოლის პედაგოგები ძირითადად ერთი თაობის პედაგოგებით- პენსიონერებით ან ასაკით მათთან მიახლოებული კადრებით იყვნენ დაკომპლექტებულნი. პირადი ღირსებისა და დიდი დამსახურების გამო საზოგადოება აფასებდა მათ. დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდნენ ისინი მოსწავლე-ახალგაზრდობაშიც. ზემდგომი ორგანოებიდან იყო მონოდებები პენსიონერთა განთავისუფლებისა და ახალგაზრდა კადრების დასაქმების შესახებ, მაგრამ არსებული კანონმდებლობა ამის აღსრულების შესაძლებლობას თითქმის არ იძლეოდა. არსებობდა მთელი რიგი შეღავათებისა, რომლებიც პენსიონერს მუშაობის გაგრძელების უფლებას აძლევდა. ერთ-ერთი შეზღუდვით მათ ეკრძალებოდათ ხელფასთან ერთად პენსიის აღებაც. იყო შემთხვევა, როდესაც დაკარგულ პენსიასა და აღებულ ხელფასს შორის სხვაობა 20-30 მანეთს შეადგენდა. ვეტერანები კი თანახმა იყვნენ ემუშავათ ამ გასამრჯელოზე. ცხადია, რომ ისინი ხელ-

ფასისთვის არ მუშაობდნენ. უჭირდათ მათ სკოლის დატოვება, სადაც 40-50 წელი ახალგაზრდებთან ერთად გაატარეს.

ვეტერანები მტკივნეულად განიცდიდნენ სკოლაში შემცველი თაობის გამოჩენას. პირადად მე სკოლის დირექტორმა, რომელიც თვითონაც პენსიონერი იყო, „ინსტრუქტაჟი“ ჩამიტარა, პენსიონერთათვის დანესებული ის შეღავათები ჩამომითვალა, რაც მათ მუშაობის გაგრძელების უფლებას აძლევდა. შემდეგ კონკრეტულად ჩემს კოლეგებზე (ისტორიისა და ლიტერატურის მასწავლებლებზე) შეაჩერა ყურადღება – ის ომის ინვალიდია, შეღავათი ეკუთვნის და სანამ პირში სული უდგას, სკოლიდან წასვლას არ აპირებსო – მითხრა ერთზე და შთამაგონა, რომ ამ სკოლაში დამკვიდრების იმედი ნუ გექნებაო. თაობათა მონაცვლეობის პროცესი რომ ადგილიდან დაძრულიყო, საჭირო იყო წარმოჩენილიყო ახალგაზრდა თაობის პედაგოგთა უპირატესობა – შედარებით მაღალი თეორიული განათლებისა და ენერგიის დემონსტრირება. ამით ვეტერანები იგრძნობდნენ, რომ დადგა დრო დამსახურებულ პენსიაზე მათი წასვლისა. თუმცა ამას ამჩნევდნენ ისინი, მაგრამ დასკვნის გაკეთებას არ ჩქარობდნენ.

ერთხელ, ისტორია-საზოგადოებათ მცოდნეობის მასწავლებელს, ომის ვეტერანს ლიტერატურის მასწავლებელმა, თანატოლმა მანდილოსანმა ირონიულად უთხრა: კომკავშირული ასაკიდან მოყოლებული მოსწავლეებს კომუნისზმის აშენებაზე ესაუბრები, უკვე დაბერდი, ისევ კომუნისზმს გაიძახი და საქმე რომ ადგილიდან არ იძვრის, არ გრცხვენიაო? ომის ვეტერანმაც არ დააყოვნა პასუხი: შენ არ გრცხვენია, ნახევარი საუკუნის წინ მოსწავლეებს თექვსმეტი წლის ძიძიაზე ესაუბრებოდი, ძიძია შენთან ერთად დაბერდა, შენ კი გაიძახი ის ისევ თექვსმეტი წლისააო?

ახალგაზრდებს გვიჭირდა ჩვენი თავის წარმოჩენა, იმ მიზეზის გამო რომ, სკოლებში უმცირესობაში, ხშირად

კი მარტოობაში ვიმყოფებოდით. სექტემბერში სკოლაში მასწავლებლად „ახალგაზრდა ძიძია“ გამოჩნდა. თავიდან ვეტერანმა კოლეგებმა მას არც მთლად კარგი თვალით შეხედეს. ცოტა ხნის შემდეგ კი აღიარეს – ამ ცქრიალა გოგოს შემდეგ სკოლაში ჩვენი ადგილი აღარ არისო. ის „ცქრიალა გოგო“ „ტურფაც“ იყო, მაგრამ ცნობილი მიზეზის გამო თავის დროზე მეც „ვერ ვამჩნევდი“.

თაობათა ურთიერთმონაცვლეობის კანონზომიერი პროცესი სკოლებში ნელი ტემპით მიმდინარეობდა, მაგრამ ჩემი თაობის მამაკაცი პედაგოგებისათვის გამოკვეთილი იყო მეორე სერიოზული პრობლემაც. სკოლის მასწავლებლობა ქალთა საქმედ იყო ქცეული, ამას კი ორი ფაქტორი განაპირობებდა: 1. არსებული პოლიტიკური წყობილების ვითარებაში, როდესაც ხელფასით არავინ ცხოვრობდა და სამსახურიდან ყველა „რალაციტ სარგებლობდა“, კაცები თვითონ არიდებდნენ თავს პედაგოგიურ საქმიანობას, სადაც მხოლოდ ხელფასით უნდა ეცხოვრათ. 2. თვით ხელძღვანელები პედაგოგიურ სფეროში მამაკაცებთან შედარებით პრივილეგიებს ანიჭებდნენ მანდილოსნებს. 1974-1976 წლებში სოფლის რვანლიანი სკოლის დირექტორად ვმუშაობდი, ჩემი სპეციალობით საგნები პენსიონერებს ჰქონდათ, მე კი ძირითადად სამეურნეო საქმიანობებით ვიყავი დაკავებული. გაჩნდა შანსი სკოლაში ჩემი დამკვიდრებისა. ვაკანტური გახდა ქალაქის მეოთხე საშუალო სკოლის დირექტორის თანამდებობა და გამონთავისუფლდა ისტორიის გაკვეთილებიც. ყველაფერი თითქოს ჩემზე იყო გათვლილი, განიხილეს ჩემი კანდიდატურაც, მაგრამ აღმომაჩნდა ერთი „ნაკლი“-არ ვიყავი ქალი და თანაც გაუთხოვარი. სწორედ ასეთმა მანდილოსანმა დაიკავა ის თანამდებობა.

სკოლებისადმი მამაკაც პედაგოგთა ჩამოშორების ტენდენციას აღრმავებდა ის გარემოება, რომ სახალხო განათლების დარგს ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ორგანოებიდანაც გაუთხოვარი მანდილოსნები კუ-

რატორობდნენ. მათი საზრუნავი მხოლოდ სამსახური იყო და კადრებთან მიმართებაშიც მოქმედებდნენ სრულიად უანგაროდ და გულწრფელად. მიაჩნდათ, რომ ქალი, ისიც საოჯახო ტვირთისგან თავისუფალი იდეალური კადრია. ძალაში იყო დევიზი „გულს გული იცნობს და ღონეს ღონე“. ასეთი პოლიტიკის გამო ქალაქის წამყვან სკოლებს, სადაც მოსწავლეთა რაოდენობა ათასს უახლოვდებოდა, ზოგჯერ კისტარბობდა მას, ქალები ხელმძღვანელობდნენ. კაცები კი იგზავნებოდნენ სოფლების პატარა სკოლებში, სადაც ძირითადად სამეურნეო საქმიანობით იყვნენ დაკავებულნი. ქალის ინტელექტი და მამაკაცის ფიზიკური ძალა - ამ ღერძის გარშემო ბრუნავდა გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულების სკოლა. ერთ-ერთი სოფლის სკოლის დირექტორს, 2 - მეტრომდე სიმაღლის, „ბუღდოზერით“ კაცს ქალაქის სკოლის დირექტორმა, ტანმორჩილმა მანდილოსანმა ირონიულად უთხრა - შენ რაც სკოლაში მოსწავლეები გყავს, ჩემთან იმდენი ყოვლდღიურად აგვიანებს პირველ გაკვეთილზეო. სოფლის სკოლის დირექტორმა თავისთვის ჩაილაპარაკა - შენი დასაცინი რა მჭირს, შენხელა მუთაქა მიდევს ბალიშქვეშო.

მასწავლებელი მოსწავლეობის სანუკვარ წლებთან, მერხთან და ანბანთან ასოცირდება, ამიტომ გამორჩეულად უყვარს იგი ადამიანს - ყოფილ მოსწავლეს. მასწავლებელსაც ასევე უყვარს ადამიანი, რომლის ჩამოყალიბებაში მისი წვლილიცაა. ეს ურთიერთსიყვარული კი დიდი ღირებულებაა, მყარი კაპიტალია და იგი „არ გაიცვლების სხვაზედა“. არც მე ვაპირებდი. სკოლაში ადგილის დამკვიდრებისათვის „ბრძოლაში“ ზოგი პრობლემა დავძლიე, ზოგსაც შევეგუე, „მაგრამ ქალებს ვერ გაუფე ვერაფერი“. ნათქვამია, „სადაც არა სჯობს, გაცლა სჯობსო“ და ვინაიდან მე „ჩემი ნაკლის“ გამოსწორება არ შემეძლო, სკოლიდან წავედი. შემდგომში, როცა ხელმძღვანელ სტრუქტურებში დავწინაურდი, კოლეგები მეუბნებოდნენ: „გაჭირვებამ დედოფალთან დაგანვინაო“, თუმცა დასძენდნენ - დედოფალთან წოლას მაშინ აქვს აზრი თუ მას „ხმარობო“. (თუ თანამდებობას „იყენებო“)

პედაგოგიურ ასპარეზზე ოთხი წელი, ანუ იმდენივე გავატარე, რაც ილია ჭავჭავაძემ რუსეთში. ილიასავით ღრმად შინაარსიანი არა, მაგრამ იმ ოთხ წელზე მეტ შემომრჩა მოგონებები:

* * *

ქ. ჭიათურის მესამე საშუალო სკოლაში სამხედრო მასწავლებლად დავინიშნე. ახალგაზრდა, დამწყები მასწავლებელი ვიყავი. გაკვეთილი დაიწყო და სამასწავლებლოში ისტორიის მასწავლებელ, არჩილ ტყემალაძესთან ერთად დავრჩი. არჩილი მრავალი თაობის აღმზრდელი, ომისა და შრომის ვეტერანი, ქალაქში ცნობილი და ავტორიტეტული პიროვნება იყო. ჰქონდა იუმორის შესანიშნავი გრძნობა. ჩემთან საუბარი მან ასე დაიწყო: ჩვენს სკოლას ნატოს სკოლას ეძახიან, ნატო სკოლის დირექტორია, რესპუბლიკის დამსახურებული პედაგოგი, გაუთხოვარია, ამიტომ სკოლაში ათენებს და აღამებს. პენსიონერია, მაგრამ მაინც აგრძელებს მუშაობას. შენ სამხედრო საქმის მასწავლებელი ხარ, თადარიგის ოფიცერი. ნატომ სამხედრო საქმის არაფერი იცის, მაგრამ რას იზამ, ქალი გყავს სარდლად და უნდა დაემორჩილო. „ლეკვი ლომისა სწორია“ – ვეუბნები მე. ეგ დიდი სისულელე სთქვა შოთამ – მპასუხობს იგი, ნატოსაც სულ ეგ სიტყვები აკერია პირზე, გაათავხედა გოგოები და აჯდებიან ბიჭებს თავზე. შენ სამხედრო კაცი ხარ და უნდა იცოდე რომ ქალსა და კაცს შორის დიდი ზღვარია. შოთა რუსთაველი ლაჩარ კაცს, ქალს ადარებს „კაცი ჯაბანი რითა სჯობს, დიაცსა ქსლისა მბეჭველსაო“ – ამბობს იგი და გვაფრთხილებს – ქალთან საიდუმლო არ სთქვათო – „დიაცსა სამალავი არასთანა არ ეთხრობისო“. შენ უცოლო კაცი ხარ, ცოლს რომ მოიყვან, ოჯახში უფროსობა არ დააწყებო, თორემ დაგაგლახავებს. ცოლმა შენ კი არა, მეფე ერეკლე მეორე დაჯაბნა. ერეკლე ხმალს იქნევდა, პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს კი დარეჯან დედოფალი იღებდა.

დარეჯანის გადაწყვეტილებით ხელიდან იქნა გაშვებული უსისხლოდ და უმსხვერპლოდ სრულიად საქართველოს გაერთიანების რეალური შანსი.

სამხედრო საქმეში სასწავლო ნაწილის გამგე, პავლე კურტანიძეც უცოდინარია, – აგრძელებს არჩილი საუბარს, მაგრამ ყველაფერში უყვარს ცხვირის ჩაყოფა. ჯიუტი კაცია და არ შეედავო, მისი ნათქვამი ერთ ყურში შეუშვი, მეორედან კი – გაუშვი. მე ომის მონაწილე ვარ, ფრონტზე მძიმედ დავიჭერი, მარცხენა ხელს ვერ ვხმარობ. ომის მონაწილეა ფიზიკის მასწავლებელი, სიმონ ნოზაძეც. ჩვენ ერთმანეთს ფრონტზე შევხვდით, მშვიერი იყო და მე მას ჩემი წილი სალა და პური ძმურად გაუყავი. ომის მონაწილეა გოგი ლეჟავაც, ის სამხედრო საქმის კარგი მცოდნეა, განსაკუთრებით კვალიფიციურია იარაღის უსაფრთხოდ გამოყენების საკითხებში. ენდე მას და გამოიყენე მისი გამოცდილება.

ზარი დაირეკა და ჩემთვის მაშინ სასიამოვნო, დღეს კი ტკბილად მოსაგონარი საუბარი დასრულდა.

* * *

სიტუაციამ მოიტანა და სამხედრო საქმესთან დაკავშირებით გოგის რაღაც ვკითხე. მას სახე გაუბრწყინდა და მითხრა: ეტყობა შენთან მე არჩილმა დამახასიათა, მაგისი დასაცინი მე არაფერი მჭირს, ეგ რომ ფრონტზე დაიჭრა, შენ ხომ არ გგონია ხელში იარაღი ეჭირა და მტერს ებრძოდა, ბრძოლის ველიდან გამორბოდა და სალას ჭამდა. გერმანელებმა დაახალეს ტყვია და დააგდებინეს სალა.

ომის მონაწილე პედაგოგებზე ინფორმაცია პავლე კურტანიძეს ვთხოვე. გთავაზობთ მის ნაამბობს: „არჩილი და სიმონი ომის მონაწილენი არიან, ფრონტზე ისინი შემთხვევით შეხვედრიან ერთმანეთს. სამხედრო ნაწილს, სადაც სიმონი იბრძოდა, მიუღია სარდლობის ბრძანება სასწრაფოდ უკან დახვევის შესახებ. უკან დახვევისას სიმონს საფარში (აკოფში) დაუნახია არჩილი,

რომელსაც სარდლობის ბრძანება ვერ მოუსმენია, იჯდა აკოფში და სადილობდა, სალას და პურს ჭამდა. ინფორმაციის მიღების შემდეგ, იგი სასწრაფოდ ამოსულა აკოფიდან და ორთავეს ერთად დაუხვეიათ უკან. სალა და პური ძმურად გაუყვიათ. რაც შეეხება გოგის, ის კავკასიის მისადგომებთან დესანტის შესაძლო გადმოსხმის დროს გაუნვევიათ ფრონტზე და მიუციათ პისტოლეთი ტყვიებით სავსე მჭიდით. გოგის ტყვიები მჭიდიდან ამოულია, მარცხენა ჯიბეში ჩაუყრია და პისტოლეთი, ცარიელი მჭიდით, მეორე მხარეს, ქამარზე ჩამოუკიდია. უფროსის შეკითხვაზე, თუ რატომ მოიქცა ასე, გოგის უთქვამს: – იარაღი ეშმაკის მოგონილია და სიფრთხილეს თავი არ სტკივაო“.

* * *

არჩილს მოსწავლეებთან, ომის თემაზე საუბრის დროს, ფრონტზე სიმონთან შეხვედრის ფაქტი გაუხსენებია და ხაზი გაუსვია, რომ მან მშვიერ სიმონს ძმურად გაუყო სალისა და პურის ნაჭერი. არჩილს ხუმრობა უყვარდა და მოსწავლეებს გადაუწყვეტიათ ამ ფაქტის გადამონმება სიმონ მასწავლებელთან. სიმონი მთელი მონოდებით პედაგოგი იყო, ის გაკვეთილის თემიდან არ გადაუხვევდა. ფიზიკას კი ომის თემასთან საერთო არაფერი ჰქონდა და ბავშვები ხელსაყრელ მომენტს ვერ ნახულობდნენ თავიანთი განზრახვის შესასრულებლად. მოსწავლის ნაამბობი: „ერთხელ შევნიშნეთ, რომ სიმონი ჩვეულებრივზე მეტად მხიარული ჩანდა და ერთმა ჰკითხა: – ფრონტის წინა ხაზზე არჩილს მართლა შეხვდით მასწ. სიმონმა ფაქტი დაადასტურა და მეორე მოსწავლემ მორიგი კითხვა შეაგება: – სალა მართლა გაჭამათ მასწ. სიმონმა ეს ფაქტიც დაადასტურა, თუმცა კითხვა არ ესიამოვნა და გაკვეთილის თემაზე გადასვლა დააპირა. ჩვენ კი იმავე საკითხზე საუბრის გაგრძელება გვსურდა, მაგრამ ბიჭებმა მორიგი შეკითხვის მიცემა ველარ გავბედეთ.

ისევ გოგოებმა გვაჯობეს და ერთმა უთხრა: არჩილ მასწავლებელმა სთქვა, მე რომ არა სიმონი შიმშილით მოკვდებოდაო მასნ... სიმონი განაწყენდა: – მე რომ არა, არჩილს ფაშისტები აკოფში ჩაცხრილავდნენო, – სთქვა მან და დაუბრუნდა გაკვეთილის თემას.“

* * *

ქალაქში გაზეთის დაარსების თარიღთან დაკავშირებით საზეიმო სხდომას ვესწრებოდი. კაფე „გაზაფხულში,“ მორჩილ მაგიდებთან, ოთხ – ოთხი მონვეული სტუმარი იჯდა. არჩილი, გოგი, პავლე და მე ერთად ვისხედით. ჟურნალისტმა დასვა კითხვა: – „რომელი გვერდიდან იწყებთ გაზეთის კითხვას“. იგი ჩვენს მაგიდასთანაც მოვიდა და ამ კითხვაზე პასუხი პავლეს სთხოვა. პავლეს პასუხი კი ასეთი იყო: გაზეთს რომ ავიღებ, გადავხედავ დასათაურებებს, ბოლო გვერდზე ვეცნობი ინფორმაციას გარდაცვლილთა შესახებ, შემდეგ კი, შერჩევით, ვკითხულობ ცალკეულ წერილებს.

კომპარტიის წარმომადგენელმა, შემაჯამებელ სიტყვაში, კრიტიკის ქარცეცხლში გაავლო პავლე, – რა საკადრისია სკოლის ხელმძღვანელის მიერ მიცვალებულებით გაზეთის კითხვის დაწყება, ან კიდევ ორ გვერდიან გაზეთში შერჩევით წერილების კითხვა. გაზეთის კითხვა თავიდან უნდა დაიწყოს და გახვიდე ბოლოში – სთქვა მან. მე მეგონა პავლე გაღიზიანდებოდა ამ უტაქტო კრიტიკაზე, მაგრამ ეს ასე არ მოხდა. მან იდაყვის შეხებით არჩილსა და გოგიზე მიმანიშნა და მითხრა: ეგენი ჭამენ საჭმელს აგრე, დაიწყებენ ერთი გვერდიდან და მთლიანად ასუფთავებენ მაგიდას. თუ სადმე მაგათთან ერთად მაგიდაზე მოხვდე, შეეცადე მათ გვერდში არ დაჯდე, თორემ მშიერიც დარჩები და თავიც მოგეჭრება, უცოლო კაცი ხარ და ქალი აღარ გამოგყვება. გოგის საერთოდ ერიდე; არჩილს კი, თუ მაინცდამინც, მარცხენა მხრიდან დაუჯექი, ომის ინვალიდია და იმ ხელს ბოლომდე ვერ შლის... სიცილი

ვერ შევიკავე, გოგიმ შემნიშნა და მითხრა – მაგას არაფერი დაუჯერო, თორემ გადაგკიდებს ყველასო.

ჩვენს „ქურდულ“ სიცილში პოეტ თენგიზ გურჯიძეს „ჩიხში“ მიემწყვდია ქალაქკომის წარმომადგენელი და „ასამართლებდა“- რა არის ცუდი იმაში, ღვანლმოსილი პედაგოგი, ამ პატარა ქალაქში, სადაც ყველა მისი ნაცნობია, პირველ რიგში იმით დაინტერესდება, თუ ვინ დააკლდა მის ნაცნობთა წრეს - ერთადერთი სწორი ეგ ინერება თქვენს გაზეთშიო.

ღონისძიება დამთავრდა. გოგიმ რესტორანში გავლა შემოგვთავაზა. არჩილი ამ ინიციატივას დუმილით შეხვდა. პავლემ არჩილზე მითხრა - დიდი უსინდისო კაცია, სულ მუქთა პურ-მარილზე დადისო. არჩილმა გაიგონა ეს და ირონიულად გაიღიმა. ეტყობოდა რაღაც ჩაიფიქრა.

დარბაზის დაცლისას სიმჭიდროვე შეიქნა. საშინელი ხვარტია, ჩემს ეზოში ეხლა სამოთხე იქნებაო - ჩაილაპარაკა პავლემ. მართლაც იგი პიონერთა სასახლის მხარეზე, „ჭიათურის ფუნუკულიორზე“ ცხოვრობდა და ზემოდან დაჰყურებდა მთელ ქალაქს. არჩილი ტელეფონთან მივიდა და სადღაც დარეკა. ვილაცას პურ-მარილს აწერს - ჩაილაპარაკა პავლემ. ეზოში გამოვედით. გოგი თავისას არ იშლის, რესტორანში შესვლას გვთავაზობს. უკეთეს ადგილზე წაყვანას გვპირდება არჩილი. ცენტრალური საბაგირო გზის სადგურში შევედით. აქედან სამი მიმართულებით მოძრაობს ვაგონი. მათ შორის ერთი არჩილის (ლეჟუბნის მხარე), მეორე კი - პავლეს (პიონერთა სასახლის მხარე) საცხოვრებელი სახლის მიმართულებით. ჩვენ გვეგონა არჩილი ოჯახში გვეპატიჟებოდა და გეზი ლეჟუბნის მხარეზე ავიღეთ, არჩილმა კი პიონერთა სასახლის მხარეზე დაიკავა ვაგონში ადგილი. მიზეზი რომ ვკითხეთ, გვითხრა: სამოთხეში უნდა წაგიყვანოთო. ოჯახში მაინც დავრეკავდიო - აფორიაქდა პავლე. მე უკვე დავრეკეო, დაამშვიდა ის არჩილმა. იმ საღამოს მართლაც სამოთხეში აღმოვჩნდით და აქ საქმე მარტო ბუნებას არ ეხებოდა - პავლეს შესანიშნავი ოჯახი ჰქონდა.

* * *

იმ ხანებში ქალაქში სახალხო რაზმელები მორიგეობდნენ. სახალხო რაზმელი, ეს იყო შრომითი კოლექტივიდან გამოყოფილი 10 – 15 კაციანი ჯგუფი, რომელთაც მკლავზე წითელი მატერია ეკეთათ და ღამის ათ საათამდე აკონტროლებდნენ ქალაქის ხალხმრავალ უბნებზე საზოგადოებრივ წესრიგს. მესამე სკოლის ჯერიც დადგა და ჩვენც გავედით ქალაქში. მორიგეობის დამთავრების შემდეგ, კინოს წინ არსებულ რესტორანში შევედით. ბუფეტი იკეტება, თუ რამე გინდათ, შეუკვეთეთ, – გვეუბნება ოფიციანტი. ჩვენც ვუკვეთავთ რაც გვსურს და თან ანგარიშს ვითხოვთ. ოფიციანტმა ყველაფერი წარმოგვიდგინა. ერთმა მათემატიკოსმა წარმოდგენილი ანგარიში ჩაათვალიერა და დაჯამებაში 50 მანეთის სხვაობა აღმოაჩინა. მაგიდასთან ოთხი მათემატიკოსი იჯდა, ასეთი თავხედობა არ დაიჯერეს და ყველამ სათითაოდ ჩაათვალიერა წარმოდგენილი ანგარიში. ფაქტი სახეზე იყო. დაუძახეს ოფიციანტს და როცა ის მაგიდას მოუახლოვდა, არჩილმა უთხრა: – არ ჩაიჭრე ზოია. „აშიზლას“ – სთქვა ზოიამ. მაგ ჩვენებას მიანეჭი ზოია, – უთხრა არჩილმა. საყვედურებით აღვსილი და განითვლებული ზოია ბუფეტისაკენ წავიდა. არჩილმა სიამაყე შეატყო მათემატიკოსს, რომელმაც შეცდომა აღმოაჩინა და ეუბნება: შენ იცი რა გითხრა ზოიამ? როგორ არ ვიცი – მითხრა შემეშალაო. – ვაი შენს პატრონს, მაგან გითხრა – ამ ჩემს შიზლასო... ვიცინეთ.

რამდენიმე დღის შემდეგ ისევ მომიხდა იმ რესტორანში შესვლა. სხვა ოფიციანტი გვემსახურებოდა, ზოია მოვიდა ჩემთან და მეუბნება: – შენ მინდა იცოდე სიმართლე: – არჩილს რესტორანში ჰქონდა ნისია 50 მანეთი და მითხრა ეგ თანხა ჩვენს საერთო ანგარიშს დაამატეო. მეც დავამატე, თქვენგან კი რისხვა დავიმსახურე.

სკოლაში ავედი და ზოიას „აღსარებას“ მოვყევი.

სიცილით დაიხოცნენ პედაგოგები. შემოგვისნრო არჩილმაც, რა გეცინებათ, – ამბობს იგი. ზოიას მოკითხვა შემოუთვლია, – ეუბნება პავლე. შენ მოიტანდი ახლა მაგ ამბავს, – მეუბნება არჩილი. მე მეცინება. შენ ბიძია რესტორანს და ოფიციატებს შეეშვი და ოჯახი შექმენი, ხომ ხედავ ჭალარა გამოგერია, დამმოძღვრა არჩილმა. შემდეგ კი პედკოლექტუს მიმართა: თქვე დალოცვილებო, თუ რამ სკოლაში დაზიანდება და გაკეთება მგინდებათ, სულ ჩემ სახელს გაიძახით, ამასწინათ გათბობის სისტემაზე სამი სპეციალისტი მთელი დღე ვამუშავე, შემდეგ ჩავიყვანე რესტორანში და ვასადილე, ეგ იყო ის ნისიაც, გათბობა ყველას გინდათ და ფულები არჩილმა იხადოს?!

* * *

ერთ – ერთი მოსწავლის მშობელმა პედაგოგები შობა დღეს ოჯახში მიგვიწვია. მარანში მან ღვინით სავსე ქვევრი მოხადა, ღვინო ჭიქით ამოიღო და გოგის მიანოდა. რაც თვალთ ჩანდა (ღვინის ფერი და სინმინდე), შესანიშნავი იყო. რაც შეეხება მთავარს – გემოსა და არომატს, ამ საკითხზე ათამდე კაცი გოგის შევცქეროდით და მის „დასკვნას“ ველოდებოდით. გოგიმ ღვინო ცოტა მოსვა, ოდნავ შეჩერდა, ღვინიანი ჭიქა მასპინძელს მიანოდა და უთხრა: „ამ ღვინოს მე არ დავლევე, მაგრამ ჭური გეცოდებოდეს!“ მასპინძელმა მაგიდის თამაძობა არჩილს სთხოვა, მე მას მარცხენა მხრიდან დავუჭექე და სასმისებს ვუვსებდი. მასპინძლის სადღეგრძელო შთამბეჭდავად სთქვა, ორთავე (ცოლი და ქმარი) წარსულში ჩემი სანიმუშო მოსწავლეები იყვნენო. სამადლობელ სიტყვაში მასპინძელმა ქება – დიდება შეიშნო და მომავალი წლის საშობაოდაც დაგვპატიჟა. როცა სადღეგრძელოს მორჩა, მე არჩილს ვუთხარი, თუ მშობლები ასე კარგი მოსწავლენი იყვნენ, ბავშვი ვის გავსთქო. მან კი მიპასუხა: – მშობლები უარესები

იყვნენ, მაგრამ სადღეგრძელოში ასეა საჭირო, ხომ ხედავ მომავალი წლისთვისაც პურმარილი გავინაღდეო. შემდეგ დაამატა – ისე ეს ქალი უფრო მამაძალდი იყო, არ ასვენებდა ამ ბიჭს, თორემ მას უფრო კარგი ქალი ეკუთვნოდაო.

მასპინძელი ღვინის შემოტანის მიზნით მხიარული სახით გავიდა და ჩვენდა მოულოდნელად, მან თავისი ვაჟი (ჩვენი მოსწავლე) მკაცრად დატუქსა. შემდეგ ჩვენთან მოვიდა და გვეუბნება: – ყველაფერი თქვენი ბრალია, ამხელა ვაჟკაცები ერთი გაუთხოვარი ქალის (სკოლის დირექტორი) ჭკუაზე დადიხართ და ერთ სიტყვას არ შეუბრუნებთ. ამას ხედავს ბავშვი, სახლში სულ „დედამ სთქვა – დედამ სთქვა“ გაიძახის და ჩემგან მოითხოვს, რომ ქალის მორჩილი ვიყო, ჩემს თავს რაც არის არის, მაგრამ ბავშვი მინდა იყოს ვაჟკაცი. გადავიყვანო პირველ სკოლაში, იქაც ქალია დირექტორი, სხვა სკოლები შორს არიან, არადა მეღუპება შვილი. სიჩუმე ჩამოვარდა, რომელიც გოგიმ დაარღვია: – პენსიონერი ვარ და მეშინია არ მომხსნას, თორემ ნატოს ვატლიკინებ? ჩვენს სკოლებში მატრიარქარული წყობილება მძვინვარებს – დაამატა არჩილმა.

– რას გეუბნებოდა შენი ბიჭი, რა „სთქვა დედამო“, ჩაეკითხა პავლე მასპინძელს.

– დედამ სთქვა მაგ მასწავლებლების ფეხი აღარ ვნახო ამ სახლში, ხორცი სულ შეჭამეს და ღორს მე მათთვის კი არ ვასუქებო...

მასპინძელი ხუმრობს, ქალბატონი მაგას არ იკადრებდაო – ამბობს გოგი. იკადრებდაო – თავისთვის ჩაილაპარაკა არჩილმა. არ ვხუმრობო – შვილებს იფიცებს მასპინძელი.

გოგი მტყუანივით გაჩუმდა. არჩილმა კი სთქვა: თამაძობის დროს საჭმელს მე ვერ ვჭამ და შემდეგ ვაპირებ ჭამასო – მჭლე ხორცი აღარ დარჩა, მაშინ სალა უნდა მიირთვაო – უთხრა მასპინძელმა. – სალა მე ომის დროს, ფრონტზე არ ვჭამე და სიმონს მივეციო –

„გაბრაზდა“ არჩილი. ომში სკოლის პედაგოგთა წვლილი გაიხსენა პავლემ და დაამთავრა იმით, თუ როგორ გამოვრბოდნენ არჩილი და სიმონი ბრძოლის ველიდან და ჭამდნენ სალას. ყველანი ვიცინით. არჩილი ეუბნება გოგის – შენ რაღას იცინი, ომში კაცი იყავი და დენტის სუნი არ გივრძვინიაო.

* * *

ქალაქ ჭიათურის მესამე საშუალო სკოლა ერთ-ერთი სანიმუშო იყო ქალაქში. ჩემ დროს იქ ხუთასამდე მოსწავლე ირიცხებოდა. ამბობდნენ ადრეულ წლებში მათი რაოდენობა მეტიც ყოფილა. ამაყოფენ პედაგოგები სკოლის კურსდამთავრებულებით. მათ შესახებ სასიამოვნო ინფორმაციის გაჟღერებისას ხმარობდნენ გამოთქმას - ჩვენი სკოლის აღზრდილია. არჩილი კი „მოკლეზე ჭრიდა“ - ჩემი აღზრდილია.

გაჩნდა ინფორმაცია რომ სკოლის ერთ-ერთმა ყოფილმა მოსწავლემ უღირსი საქციელი ჩაიდინა. სკოლაში არჩილის წინააღმდეგ „შანტაჟი დაიგეგმა“ - აღმზრდელის პასუხისმგებლობა შევახსენოთ და ჰაჯიუსების მაგალითზე იქნებ თავი მოვაკვლევინოთ. შანტაჟს პავლე ხელმძღვანელობდა. პავლეს ოჯახში ვქეიფობთ. მან ადგილი არჩილის გვერდით დაიკავა და რომ შევზარხოშდით „საქმეზე გადავიდა“: აღმზრდელის უდიდეს პასუხისმგებლობაზე ისაუბრა, სკოლის აღზრდილის საქციელიდან გამომდინარე მსხვერპლის აუცილებლობა „დაასაბუთა“ და არჩილს თვითმკვლელობა შესთავაზა. ნატო რა აზრისაა მაგ საკითხზეო - იკითხა არჩილმა.

- ამ აზრისაა ისიც, პასუხობს პავლე.
- მოიკლას მერე თავი, რა უშლის ხელს.
- ნატოს არ უსწავლებია მისთვის.
- მერე რა, რომ არ უსწავლებია, სკოლის დირექტორი ვარო და ყველაფერში ხომ ჰყოფს ცხვირს, კეთილი ინე-

ბოს და აგოს პასუხი. განმეორებით ახსენა ჰაჯი-უსუბი პავლემ. ჰაჯი-უსუბმა ორი კაცი აღზარდა, მე ათასობით მყავს აღზრდილი და სად ვდიო მაგათ კუდშიო, პასუხობს არჩილი. ვერ შეთანხმდნენ. არჩილის ბოლო სიტყვები ასეთი იყო: შემეშვი პავლე თუ კაცი ხარ, ჰიტლერს ძლივს გადავურჩი, ორი დღის პარასკევი დამრჩა და ცოტა ხანს მაყურებინე ამ ქვეყანასო.

გოგიმ სცადა არჩილის „შეხუჭუჭება“. გაკვეთილებს შორის შუაღვიძია. არჩილი ჭადრაკს თამაშობს. გოგიმ მისნია სკამი მასთან ახლოს და დაინყო მისი „დამუშავება“. არჩილი ორ ფრონტზე იბრძვის - ჭადრაკს თამაშობს და თან გოგის კითხვებზე პასუხობს. დედოფალი დადო არჩილმა კუს დარტყმის ქვეშ. მოწინააღმდეგემ მომენტალურად „მოცელა“ არჩილის დედოფალი. არჩილი გოგის აბრალებს ამ შეცდომას და იბოღმება. ერთ მომენტში საეჭვოდ გაყურდა არჩილი, ეტყობოდა რაღაც ჩაიფიქრა. მისმა ოპონენტმა მორიგი სვლა გააკეთა. არჩილმა მხედრის ეფექტური სვლით მათი დაუსვა მას და გოგისკენ გადაინაცვლა:

- რა გინდა ბიჭო შენ, ეუბნება იგი გოგის.
- მსხვერპლია საჭირო არჩილ, პასუხობს გოგი.
- მოიკალი მერე თავი, პისტოლეტის ხმარება არ გეშლება.
- მე არ მისწავლება ბიჭო იმ ბავშვისთვის და არამკითხე მოამბესავით გამომივა.
- აბა მე პისტოლეტი არა მაქვს.
- მე მოგიტან ბიჭო პისტოლეტს. შეთანხმდნენ. ტყვიები არ დაგავინყდეს, შენ ის ცალკე გექნება გადამალულიო. შეახსენა არჩილმა გოგის.

გამაბრიყვეს და მეც მივადექი არჩილს. ჩემი სათქმელი ამოვწურე და ჯერი მასზეა, ის კი დუმს. არავითარი რეაგირება, პასუხის ღირსადაც არ მთვლის. დიდი და თანაც უხერხული პაუზა გამოგვივიდა და ჩემთვის ჩავილაპარაკე - „სჯობს გვიან, ვიდრე არასდროს“. ეტყობა შენ ჩემი გაკვეთილები გინდა - ამოიღო ხმა არჩილმა.

პავლეს მიერ შედგენილი არჩილის დაშანტაჟების

გეგმა ცრემლებით დასრულდა. ნატო, როგორც სკოლის დირექტორი, ხმარობდა ხოლმე გამოთქმას - „წინ ნუ წამასწრებთ“. არჩილი მისულა ნატოსთან, მსხვერპლის აუცილებლობა დაუსაბუთებია და შეუპარებია - მე მზად ვარ საამისოდ, მაგრამ შენ წინ ვერ წაგასწრებო. მე ჩემო არჩილ თავს თუ ჩამოვიხრჩობ, თორემ პისტოლეთი არც მაქვს და არც მისი ხმარება ვიციო - უთქვამს ნატოს. პისტოლეთთან დაკავშირებული პრობლემების მოხსნა თავის თავზე აულია არჩილს, კაბინეტიდან გამოსულა და გოგისთვის შესაბამისი დავალება მიუცია. გოგი კი ის კაცი იყო, „კომბლებს რომ თლის და ჭერში აწყობს“. მასაც აულია ერთი „კომბალი“ (სათამაშო პისტოლეთი), შესულა ნატოსთან კაბინეტში და მთელი სერიოზულობით მიუმართავს: ქალბატონო ნატო, ძალიან მწყინს რომ თვითმკვლელობა გადაგინყვეტია, მაგრამ თქვენი გონიერებისა მწამს და არსებულ სიტუაციაში ეს ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილებააო. შემდეგ გოგის ჯიბიდან ამოულია პისტოლეთი, ნატოსთვის მისი „ხმარება უსწავლებია“, ხაზგასმაგაუკეთებია საფეთქელთან მაგრად მიიჭირეო, იარაღი მისთვის გადაუცია და გამოსვლისას გამომშვიდობებია კიდევ: - „ასეთი ვაჟკაცური ნაბიჯის გადადგმა ლომთა ხვედრია, ნადირთმეფის თვისებები კი ჩვენს პედკოლექტივში შენ არაერთხელ გაგიმჟღავნებია. მშვიდობით ქალბატონო ნატო, შენი სახე დიდხანს დარჩება ჩვენი პედკოლექტივის თვითეული წევრის გულში“. დიდხანს რა, შემდეგ დამივიწყებთო? - ჩაჰკითხვია ნატო „ჭირისუფალს“. ქალები ნამდვილად არ დაგივიწყებენ, კაცები კი უფრო მიმტვევებლები ვართ, მე კი ცოტა გულმავიწყიც გავხდი, რამდენიმე წლის წინ დედა გარდამეცვალა და მისი სახე ლანდად მახსოვსო - უთქვამს გოგის და გამოსულა კაბინეტიდან.

პისტოლეთთან ერთი-ერთზე დარჩენილი ნატოსათვის ის სათამაშო აღარ ყოფილა, იქნებ მოსინჯა კიდევ თვითმკვლელობა დაროცა სასურველი ეფექტი ვერ მიიღო, აქვითინებულა. მის კაბინეტში შემთხვევით შესულ პავლეს

ნინ უცნაური სცენა დახვედრია - მაგიდაზე დამხობილი მტირალი ქალი და იქვე პისტოლეტი. პავლე დროზე მოგებულა გონს, ნატო დაუმშვიდებია, პისტოლეტი ხელში აუღია, სამასწავლებლოში შემოიჭრა, გოგისთან მივარდა და ეუბნება: კაცი ხარ ბიჭო შენ! სათამაშო პისტოლეტია ეგ, პასუხობს გოგი. თუ სათამაშოა, შედი ნახე, რადღეშია ქალი. გოგი სასწრაფოდ გაექანა ნატოს კაბინეტისკენ, ჩვენც ავიშალეთ. პავლემ დაგვამშვიდა. გოგის შეაგვიანდა და როცა შემოვიდა, ცრემლებს ინმენდდა. პავლემ არჩილი და გოგი მაგრად „შეჯორა“ და თავისი ხმამალალი მონოლოგი, უფრო სწორად ყვირილი დაამთავრა სიტყვებით - „ქალია ბიჭო ეგ!“ სამასწავლებლოში გამეფებულ სამარისებურ სიჩუმეში გაისმა არჩილის ხმა: „ლეკვი ლომისა სწორია...“

* * *

მეათე კლასის მოსწავლე გათხოვდაო - შოკის მომგვრელი ინფორმაცია გაჩნდა სკოლაში. პარტიის საქალაქო კომიტეტის ბიუროს მიერ ასეთი ფაქტი კვალიფიცირდებოდა როგორც სკოლაში სასწავლო-სა-აღმზრდელო მუშაობის დაბალი დონე და ძირითადად სკოლის დირექტორის თანამდებობიდან განთავისუფლებით მთავრდებოდა. ეს საფრთხე კი განსაკუთრებით რეალური იყო ნატოსათვის, რადგან იგი პენსიონერი იყო.

ნატომ საგანგებოდ მოიწვია კრება. კრების მიზანი იყო მომხდარი ფაქტის კრიტიკულად გაანალიზება და მსგავსი ინციდენტების აღკვეთის მიზნით ღონისძიებათა გეგმის შემუშავება. ნატომ იცოდა, რომ ამ კრების ოქმს დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა საქალაქო კომიტეტის ბიუროზე საკითხის განხილვის დროს. იქ აღნიშნავდნენ, რომ სკოლის პედკოლექტივმა სწორი შეფასება მისცა მომხდარ ფაქტს და დასახა ღონისძიებანი სასწავლო-სააღმზრდელო მუშაობაში არსებული ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად. ასეთი ჩანაწერი კი დიდ როლს თამაშობდა კომუნისტ ხელმძღვანელ მუშაკზე სასჯელის ნორმის განსაზღვრის დროს.

კრებაზე ნატომ კრიტიკის ქარცეცხლში გაავლო კლასის დამრიგებლის საქმიანობა, რომელსაც საამისოდ ხელფასზე დანამატს უხდიდნენ (იმ დროს ეს დანამატი თვეში 5 – მანეთს შეადგენდა). შეეხო კომკავშირული ორგანიზაციის საქმიანობაში არსებულ ხარვეზებს. განსაკუთრებული ყურადღება კი გაამახვილა კლასგარეშე და სკოლის გარეშე მუშაობის ორგანიზატორის, კომუნისტ, „ამხანაგ“ არჩილის სუსტ მუშაობაზე. შემდეგ გადაინაცვლა მშობელთა პედაგოგიზაციაზე და ხაზგასმა გააკეთა - ესეც არჩილის პირდაპირი მოვალეობააო.

არჩილმა აიღო სიტყვა. მან იცოდა, რომ თავდასხმა თავდაცვის საუკეთესო საშუალებაა და პირდაპირ იერიშზე გადავიდა. გთავაზობთ მის სიტყვას: „ამხანაგო კომუნისტებო და კოლეგებო! მომხსენებელმა ახლად დაქორწინებული ჩვენი მოსწავლე ბავშვად მოიხსენია. ის კი ნამდვილად არა არის ბავშვი. მოსწავლის ფორმა თქვენც რომ ჩაიცვათ, ბავშვები იქნებით? ის 18 წლისაა და ორი წლით უფროსია ძიძიაზე. ფიზიკა-მათემატიკურ საგნებში იყო სუსტი და ამ საგნების მასწავლებელთა „წყალობით“ ორჯერ იყო დატოვებული სხვადასხვა კლასში. კიდევ რომ ორჯერ ან მეტჯერ დაგეტოვებით, მისგან სწავლულს ვერ გამოიყვანდით, ოჯახის დედა და დიასახლისი კი მშვენიერი გამოვა. კახეთში მყავდა მაგისი კლასი ექსკურსიაზე. სწავლაში წარჩინებული თქვენი მოსწავლეები იქ „ოროსნებივით“ გამოიყურებოდნენ. ეგ მოსწავლე კი „ფრიადოსანი“ იყო. საველე პირობებში, მდინარის ნაპირსა თუ მწვანე მდელოზე, ყველგან და ყოველთვის ეგ მოხდენილად ახერხებდა პურმარლის გაშლას, შემდეგ კი ალაგებას. თავისი ხელით გააწყო სასტუმროში ყველას საწოლი, დილით აკრიფა და ადმინისტრატორს ჩააბარა თეთრეული. კახელმა გლეხმა მიგვიპატიჟა ოჯახში, იქაც შინაურულად დატრიალდა, მასპინძელმა შვილისთვის რძლად დატოვება მოინდომა, ძლივს გამოვსტაცე ხელიდან და პირობა მივეცი სკოლის

დამთავრების შემდეგ გამოგატან რძლად-თქო. ეხლა ვწუხვარ, რა უთხრა იმ კახელს.

რაც შეეხება ჩემი, როგორც კლასგარეშე და სკოლის გარეშე მუშაობის ორგანიზატორის საქმიანობას, მე წარმატებით ვართმევ თავს ჩემს მოვალეობას. არავითარი კლასგარეშე და სკოლის გარეშე არ იყო ეგ „ბავშვი“ (ამ შემთხვევაში ბავშვი მან ირონიულად იხმარა). ის თქვენ სკოლის მერხიდან გაგითხოვდათ. კლასგარეშე და სკოლის გარეშე მაგისი თანატოლები არიან, ორი წლის წინ რომ დამთავრეს სკოლა. მე ყველა მათგანზე მაქვს ინფორმაცია. სამი მათგანი უკვე გათხოვილია, ერთის ქორწილში თამადაც ვიყავი“.

განსახილველი საკითხისადმი არასერიოზული მიდგომისათვის არჩილს სიტყვა შეანყვეტინეს. „სერიოზულმა“ გამომსვლელებმა გათხოვილი მოსწავლის საქციელი დაგმეს და გაუთხოვრების სახელით პირობა დასდეს ასეთი ფაქტი აღარ განმეორდებაო. კრება დასრულდა. ნატომ საქმეთა მმართველს კრების ოქმის ოპერატიულად გაფორმება დაავალა და სამასწავლებლოდან კაბინეტში გავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ კი ისევ შემობრუნდა და საქმეთა მმართველს რაღაც ჩასჩურჩულა. თურმე უთქვამს არჩილის სიტყვა ოქმში არ შეიტანოვო.

სამეულმა (პავლე, არჩილი, გოგია) შეაჯამა კრების შედეგები. გოგიმაც არასერიოზულად მიიჩნია არჩილის გამოსვლა - ყველაფერი რაც გულში გაქვს, კრებაზე კი არ უნდა თქვაო. პავლემ კი უსაყვედურა არჩილს - „თუ აგრე ტურფა იყო“ ეგ გოგო, „რად არ მითხარი“, ჩემს შვილს შევრთავდიო.

* * *

ნატო მოწოდებით ენერგიული და საქმის ერთგული პიროვნება იყო. ბუნებისაგან მინიჭებული ამ ღირსების რეალიზაციას მამაკაცები სხვადასხვა სფეროში, ქა-

ლები კი ძირითადად საკუთარ ოჯახში, დედებისა და დიასახლისის რანგში ახდენენ. ნატო მარტოხელა, და-უოჯახებელი ქალბატონი იყო. ამიტომ იგი მთელ თავის ენერგიას სასკოლო ცხოვრებას - მოსწავლეთა სწავლა-აღზრდის საქმეს ახმარდა და ამასვე მოითხოვდა პედაგოგებისა და სხვა თანამშრომლებისგანაც. გაკვეთილების დამთავრების შემდეგ სხვადასხვა წრეობრივი მუშაობები, კლასგარეშე და სკოლის გარეშე ღონისძიებები აღიზიანებდათ პედაგოგებს, განსაკუთრებით კი ქალბატონებს - ოჯახის დედებს. ერთმა ხანდაზმულმა პედაგოგმა გულის ტკივილით სთქვა: ჩემი თაობის მანდილოსნებმა ჩვილ ბავშვიანობის წლები ტანჯვაში გავატარეთ, სხვადასხვა ღონისძიებები და პედსაბჭოს სხდომები გვიან ღამემდე გრძელდებოდა, ბავშვები ხელოვნურ კვებაზე გვყავდა, ჩვენ კი ჭარბი რძის მოწოდების გამო მკერდზე მკურნალობა გვჭირდებოდაო.

იმ ხანებში ნატოს საყვარელ შვილად, სკოლის პედაგოგებს კი მხსნელად ლამაზი გოგო მოეწვინათ. რადიკალურად შეიცვალა ნატო. პირველივე პედსაბჭოს სხდომა შესვენების გარეშე და მოკლე დროში დაამთავრა. აქამდე სად იყო ეგ დალოცვილი ბავშვიო, ჩაილაპარაკეს პედაგოგებმა. შემდგომში დედა-შვილი ერთად დადიოდნენ სკოლაში, პირველი სკოლის დირექტორის, მეორე კი მოსწავლის რანგში და ზოგჯერ პირველ გაკვეთილებზეც კი აგვიანებდნენ ხოლმე.

* * *

„სამეულის წევრები“ – არჩილი, გოგი და პავლე განსაკუთრებით უყვარდათ მოსწავლეებს. თავისუფალ დროს ოხუნჯობდნენ მათ სხარტ გამონათქვამებსა და ხუმრობებზე. ექსკურსიაზე წასვლა არ უღირდათ თუ რომელიმე მათგანი იქ არ იმყოფებოდა.

სამხედროს გაკვეთილზე ერთ-ერთმა მოსწავლემ „კალაშნიკოვის“ ავტომატისადმი „შინაურული“ დამო-

კიდებულება გამოამჟღავნა და დასძინა - მამაჩემს კარგი სანადირო თოფი აქვსო. იარაღისადმი დამოკიდებულებაში ბავშვის სითამამე არ მომეწონა, ოჯახში მისდამი ხელმისაწვდომობაც მენიშნა და მე მას მამის მოყვანა დავავალე. მოსწავლე შენუხდა, ეს ჩემთვის გასაგები იყო. რა გატლიკინებდაო - დატუქსავდა მას მამა და ვინ იცის, იქნებ არც კი აკმარებდა დატუქსვას. დედის მოყვანას მთავაზობს მოსწავლე. დედაზე უარს ვეუბნები მე. მამის მოყვანასაც აღარ ვავალე და იარაღის უსაფრთხოდ შენახვა-გამოყენების საკითხებზე ვსაუბრობ მოსწავლეებთან.

დედის მოყვანაზე ჩემი უარის თქმა სასაცილოდ გაიხადეს მოსწავლეებმა და ერთმა მათგანმა გაიხსენა: გოგი მასწავლებელი გავანაწყენე და მან პრინციპულად განმიცხადა - ხვალ მშობელს მოიყვან. დედას თუ მამას - ვეკითხები მე. დედას - დაბეჯითებით მეუბნება ის და ამატებს - მამას თავისი საქმე აქვს. დედაჩემიც ძალზედ დაკავებულია მასწ. მოიყვანე როცა მოიცალოს - მპასუხობს ის და ეღიმება. ეს ღიმილი კი ჩემთვის „ამნისტიას“ ნიშნავდა.

„სპისტოკიანი კაცი“

სულ რაღაც ორი წელი ვმუშაობდი ითხვისის მაღაროთა სამმართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ქალაქის მეექვსე საშუალო სკოლაში. იქ გამორჩეული ტიპი იყო ფისკულტურის მასწავლებელი, ვაჟა ლურსმანაშვილი. სპორტულ თამაშებთან დაკავშირებით მას ხშირად ყელზე სასტვენო ეკიდა, ამიტომ თავის თავს სვისტოკიან კაცს ეძახდა. სკოლაში იგი პროფკავშირის თავმჯდომარე იყო. ერთხელ მისთვის და საერთოდ ყველა მისი კოლეგისთვის დაუვალეზიანთ კრებების ჩატარება და გრიგოლ რობაქიძის მოღვაწეობის დაგმობა. რამდენიმე დღით ადრე მან განცხადება გამოაკრა. კრების წინა დღით კი მოხსენების დაწერაში დახმარება მთხოვა.

მე მას ვუთხარი, რომ რობაქიძის შემოქმედებას არ ვიცნობდი. სვისტოკიან კაცზე მეტი მაინც გეცოდინება და დამეხმარეო, მითხრა მან.

გაკვეთილების დამთავრების შემდეგ, სამასწავლებლოში მარტო დავრჩით. გვერდიგვერდ ვსხედვართ, მე გაზეთი მიდევს წინ და პროპაგანდისტული სამსახურების მიერ ამ კრებების ჩატარებისათვის სპეციალურად გამოქვეყნებულ მეთოდურ წერილს ხმამაღლა ვკითხულობ. ვაჟას კალამი უჭირავს ხელში და მნიშვნელოვანი საკითხები უნდა ჩაინიშნოს. უეცრად იგი წამოდგა და ადგილი შეიცვალა, ისევ ჩემ გვერდით, მაგრამ მეორე მხრიდან დაჯდა. მიზეზი რომ ვკითხე, მითხრა: – ამ ყურში უკეთ მესმისო და კითხვაც თავიდან დამაწყებია. ტექსტი გავანახვერე და ვხედავ იგი არაფერზე არ რეაგირებს. მომეჩვენა თითქოს ჩათვლიმა კიდევ. ერთ წინადადებაში რობაქიძე ამბობდა: „მე მდინარის მესამე ნაპირზე ვდგევარ...“ რაო, რაო, მდინარის მესამე ნაპირზე ვდგევარო?.. გამოფხიზლდა ვაჟა, წამიკითხე ეგ წინადადება თავიდან, მეუბნება იგი და მეც ვკითხულობ. გაუსვი ხაზი მაგ წინადადებას... აფირისტი – ჩაილაპარაკა ვაჟამ. მე კითხვა გავაგრძელე, ბოლოში ჩავედი და ვაჟას მოსაწონი სხვა ვერაფერი აღმოვაჩინე. მომეცი ეგ გაზეთი – მითხრა ვაჟამ, მეც მივეცი და მუშაობა დავამთავრეთ.

მეორე დღეს ვაჟამ მოხსენება იმავე გაზეთის პირველ აბზაცში აღნიშნული, კომუნიზმის მშენებლობაში მიღწეული წარმატებებით დაიწყო. ძირითადი მოხსენება კი, იმ ერთ წინადადებაზე ააგო: „აგერ თავზე დავჩერებივართ მდინარე ყვირილას, მე კიდევ ხარაგაულელი კაცი ვარ, მდინარე ძირულას სანაპიროზე დაბადებული და გაზრდილი, მდინარის მესამე ნაპირი არ მინახავს და არც გამიგონიაო, აგერ კიდევ ჩვენი გეოგრაფიის მასწავლებელი, ის სიტყვაშია ჩაწერილი და თავის აზრს გამოთქვამს ამ საკითხზეო – სთქვა ვაჟამ და დავამთავრა მოხსენება.

გეოგრაფიის მასწავლებელმა თავის გამოსვლაში შეგვახსენა თუ როგორ უნდა განვსაზღვროთ მდინარის მარჯვენა და მარცხენა ნაპირი. მდინარის ორი ნაპირი ჩვენ ვიციტ და მოსწავლეებს ასწავლე, აქ მესამეზეა ლაპარაკი – აწყვეტინებს ორატორს სიტყვას ვაჟა და კონკრეტულად უსვამს საკითხს თუ რამდენი ნაპირი აქვს მდინარეს. ორი, – პასუხობს ორატორი. აგიშენდა ოჯახი – ეუბნება ვაჟა. სიტყვაში სხვებიც გამოვიდნენ. დავადგინეთ, რომ მდინარეს მესამე ნაპირი არ გააჩნია, რობაქიძის მოღვაწეობა დავგმეთ და ვაჟამ კრების ოქმი საქალაქო კომიტეტში წაიღო.

* * *

ითხვისის მალაროთა სამმართველომ სოცშეფხიბრში გაიმარჯვა და ქალაქკომის დავალებით მეექვსე სკოლის მოსწავლეებს მათთვის ეს გამარჯვება საზეიმო ვითარებაში უნდა მიელოცათ. მე ამ სკოლაში აღარ ვმუშაობდი და იქვე რვანლიანი სკოლის დირექტორად ვიყავი გადასული. ვაჟა მოვიდა ჩემთან და მეუბნება: ორი სტროფი ლექსი დამინერე, მალაროს დირექტორს რუბენი ჰქვია და იქნებ ეს სახელი მოახვედრო რითმში, ლექსს მოსწავლეს წავაკითხებ, რუბენს ესიამოვნება და იქნებ სკოლისთვის შეშა მომცესო. მე სამსტროფიანი ლექსი დავწერე, რომლის ბოლო სტროფი ასე „ჟღერდა“:

„სულ ანათებდეს თქვენი მზე, სულ ლურჯი იყოს თქვენი ცა,
წარმატებები სწავლაში ხშირად გენახოთ ჩვენიცა,
და თუ გამოჩნდეს ზეცაზე, ქარს გაეფანტოს ღრუბელი,
დიდხანს ჰყოლოდეთ თავკაცად ითხვისლებს ძია რუბენი“.

ვაჟას დიდი სატვირთო მანქანით წაუღია შეშა მალაროდან. იმ დღეებში შეშაზე მეც მივაკითხე რუბენს, მაგრამ უარით გამისტუმრა. რაც დაგროვილი მქონდა, ვაჟამ წაიღო. წელს კი შეშის დაგროვების შანსი აღარ

არის, ზამთარი ახლოვდება, საღამოობით მუშებს ცოტაოდენი შეშა ხელით მიაქვთ სახლში და ამას მათ მე ვერ ავუკრძალავო.

* * *

თუ ნაცნობი და ახლობელი არ გყავს, კაცი არ მოგხედავსო – სთქვა ერთხელ ვაჟამ. ამ გამოთქმაში ახალი არაფერი იყო. საინტერესო მხოლოდ ის იყო, რა ჰქონდა ვაჟას მხედველობაში და აი ისიც: ვაჟას თირკმელში კენჭის გავლა ჰქონია და მძიმე შეტევით სასწრაფოდ სავადმყოფოში გადაუყვანიათ. ექიმის დავალებით ვაჟასთვის ერთი ადგილის გაპარსვა დაუწყიათ. ამ პროცესმა ტკივილით კენჭის გავლა გადაფარაო, ამბობდა ვაჟა. სავადმყოფოში სანიტრად ვაჟას მეზობელ ქალს უმუშავია. რომ გაუგია ვაჟას პარსავენო, მისულა „დალაქთან“ და უთქვამს: ეგ ავადმყოფი ჩემი მეზობელია და „სტანოკში“ ახალი ბრიტო ჩაარგეო. ამოვისუნთქეო – იგონებდა ვაჟა.

* * *

სკოლის კურსდამთავრებულები, 17 – 18 წლის თითქმის ზრდასრული გოგო – ბიჭები, ექსკურსიაზე წავიყვანეთ. ქალაქში ბავშვები ჯგუფ – ჯგუფად დაიშალნენ. რამდენიმე გოგონამ შეკრების ადგილზე (ავტობუსთან), მოსვლა დაავიანა. შორიდან ვხედავ, ეს გოგონები ციგნების გარემოცვაში იმყოფებიან. მე მათთან მივედი და დაგვიანებისათვის ვუსაყვედურე. გოგონები სიცილ – კისკისით გამოიქცნენ ავტობუსისკენ, მათ ციგნებიც გამოედევნენ, თურმე ბავშვებს მათთვის „მკითხაობის“ საზღაური არ გადაუხდიათ. მე ციგნებს შევედავე, ერთ მათგანს სახელოში ხელი წავავლე და გამოედევნების საშუალება არ მივეცი, თანაც ვუთხარი რომ ისინი მოსწავლეები იყვნენ და ფული არ ჰქონდათ.

„ამხელა ძროხები მოსწავლეები?.. მაგათ სწავლა არ უნდათ, მაგათ ყ.. უნდათ“ მეუბნება ციგანი. მე ეს დიდ შეურაცხყოფად მივიღე, ციგნებს მათხოვრები ვუნოდე და შევაგინე კიდეც. მათ სალანძღავი სიტყვები არ მაკმარეს, შემომესივნენ და ჯოხები აღმართეს.

ვაჟამ ავტობუსის სალონიდან შემნიშნა, რადგან ქალებთან მქონდა საქმე, სამი ჯანიანი გოგო გამოიყოლა და ჩემს დასახმარებლად მოვიდა. ერთმა გოგომ ციგანს, რომელიც მე ფინია ძალღივით მიტევდა, ჩაავლო კისერთან საყელოში ხელი და თოჯინასავით გადასვა გვერდზე. ციგნები ვაჟას შემოესივნენ და უფრო ხმამალა და ბოლმით უთხრეს: „შენი მოსწავლეები ყ.. უნდა“. „ახალი ამბავი“ – უთხრა ვაჟამ ციგნებს და სათქმელი აღარ დაუტოვა. „ტყვეობიდან მიხსნეს“. გოგოების სიცილ – კისკისით, ვაჟა გაბადრული სახით, მე კი შეურაცხყოფილი და ნერვებმოშლილი ავტობუსში შევედი.

სარჩევი

ავტორისაგან	3
ობოლი სტუდენტების ბედი	5
მანდილოსნის თვალები	12
ანგელოზები იბადებიან	22
„ხანდაზმული“	27
მალაროელი	32
ცოცხალი ძალა	51
შუქი აღმოსავლეთიდან	53
„ნატოს სკოლა“	60
„სვისტოკიანი“ კაცი	79

ISBN 978-9941-0-5210-1

9 789941 052101